

Међународна научна конференција
**ОДГОВОРНОСТ У ПРАВНОМ И
ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ**
зборник сажетака

International Scientific Conference
**RESPONSIBILITY IN THE
LEGAL AND SOCIAL CONTEXT**
collection of summaries

Ниш, септембар 2020.

Правни факултет Универзитета у Нишу
Faculty of Law, University of Niš

Међународна научна конференција
International Scientific Conference

„ОДГОВОРНОСТ У ПРАВНОМ И ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ”
”RESPONSIBILITY IN THE LEGAL AND SOCIAL CONTEXT”

ЗБОРНИК САЖЕТАКА
Collection of summaries

Ниш, 18. септембар 2020.

**МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„ОДГОВОРНОСТ У ПРАВНОМ И ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ”**

Издавач:

Правни факултет Универзитета у Нишу

За издавача:

Проф. др Горан Обрадовић

Организатор конференције:

Центар за правна и друштвена истраживања

Главни и одговорни уредници:

Проф. др Горан Обрадовић

Доц. др Анђелија Тасић

Организациони одбор:

Проф. др Горан Обрадовић, редовни професор и декан, Правни факултет у Нишу, уредник Конференције;

Проф. др Ирена Пејић, редовни професор и главни и одговорни уредник Зборника радова, Правни факултет у Нишу;

Проф. др Срђан Голубовић, редовни професор, управник Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет у Нишу;

Проф. др Небојша Раичевић, редовни професор, председник Научног већа Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет у Нишу;

Доц. др Анђелија Тасић, доцент и продекан за наставу, Правни факултет у Нишу, уредник Конференције;

Доц. др Милош Прица, доцент и научни секретар Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет у Нишу;

Доц. др Иван Илић, доцент и технички секретар Центра за правна и друштвена истраживања, Правни факултет у Нишу;

Проф. др Тодор Каламатиев, редовни професор, Правни факултет „Јустијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопље, Република Северна Македонија;

Проф. др Жељко Мирјанић, редовни професор и декан, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, Република Српска, Босна и Херцеговина;

Prof. dr Mustafa Yasan, Assistant Professor, Faculty of Law, Sakarya University, Sakarya Turkey;

Prof. dr Savina Ivanova Mihaylova-Goleminova, Associate Professor, Faculty of Economics and Business Administration, University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

Технички уредник: дипл. инг. Владимир Благојевић

Преводи: Гордана Игњатовић

Електронско издање

Штампање овог Зборника је финансијски помогло Министарство науке, просвете и технолошког развоја Републике Србије.

САДРЖАЈ

ГРАЂАНСКОПРАВНА СЕСИЈА / CIVIL LAW SESION

Doc. dr. sc. Davorin Pichler, ЗАБРАНА ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ ЗЛОУПОРАБЕ ПРАВА ВЛАСНИШТАВА - ШИКАНЕ.....	5
PROHIBITION OF INSTITUTIONAL ABUSE OF OWNERSHIP RIGHTS: CHICANE	6
Проф. др Мирослав Лазих, СУСЕДСКА ПРАВА И ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА.....	7
NEIGHBORS' RIGHTS AND ABUSE OF RIGHTS.....	8
Др Лука Батуран, ЗАШТО НЕ ТРЕБА ДА ПОСТОЈИ ЗАКОНСКО ПРАВО ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ ВЛАСНИКА СУСЕДНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА.....	9
THE PRE-EMPTION RIGHT OF THE OWNER OF AN ADJACENT AGRICULTURAL LAND SHOULD NOT BE PRESCRIBE BY THE LAW	10
Проф. др Раденко Јотановић, Босиљка Чубриловић, ХИПОТЕКА НА ОБЈЕКТУ У ИЗГРАДЊИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	11
MORTGAGE ON A BUILDING UNDER CONSTRUCTION IN THE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA	12
Доц. др Душко М. Челић, ДРЖАВИНА ПРЕМА „ЗАКОНУ О ВЛАСНИШТВУ И ДРУГИМ СТВАРНИМ ПРАВИМА“ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ	13
POSSESSION UNDER “THE ACT ON OWNERSHIP AND OTHER REAL RIGHTS” IN KOSOVO AND METOHIA	14
Доц. др Срђан Радуловић, ПРАВНИ СТАТУС КУЋНИХ ЉУБИМАЦА И ПОСЕБНА АФЕКЦИЈА ПРЕМА ЊИМА.....	15
LEGAL STATUS OF PETS AND <i>PRETIUM AFFECTIONIS</i>	16
Проф. др Игор Камбовски, ЛИЧНИ ПОДАЦИ - ПРЕДМЕТ СВОЈИНСКОПРАВНИХ ОДНОСА?	17
PERSONAL DATA: THE SUBJECT MATTER OF PROPERTY LAW RELATIONS?	18
Доц. др Ивана Симоновић, ПРИВАТНОСТ И ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ.....	19
PRIVACY AND PERSONAL DATA PROTECTION	21
Слобода Мидоровић, ОДНОС ИНСТИТУТА ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ ПРАВНИХ ПОСЛОВА И НАЧЕЛА АУТОНОМИЈЕ ВОЉЕ	23
RELATIONSHIP BETWEEN THE INSTITUTE OF PARTIAL NULLITY OF LEGAL TRANSACTIONS AND THE AUTONOMY OF WILL PRINCIPLE	25
Николина Мишчевић, ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКА ФОРМА УГОВОРА КАО СРЕДСТВО ЗАШТИТЕ НАЧЕЛА СЛОБОДЕ УГОВАРАЊА	27
NOTARY FORM OF CONTRACT AS A MEANS TO PROTECT THE PRINCIPLE OF FREEDOM OF CONTRACT	29

Doc. dr. sc. Jelena Kasap, Doc. dr. sc. Višnja Lachner, О ТЕМЕЉИМА ОДГОВОРНОСТИ ВЈЕРОВНИКА КОД БЕСПЛАТНИХ УГОВОРА У ХРВАТСКОМ СРЕДЊОВЈЕКОВНОМ ПРАВУ	31
THE FOUNDATIONS OF CREDITOR'S LIABILITY IN GRATUITOUS CONTRACTS IN CROATIAN MEDIEVAL LAW	32
Проф. др Милена Јовановић Zattila, Romina Štaba, УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ ВИРУСА COVID-19 НА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ У УГОВОРНИМ ОДНОСИМА	33
THE INFLUENCE OF COVID-19 VIRUS PANDEMIC ON EXCULPATION OF LIABILITY FOR DAMAGE IN CONTRACTUAL RELATIONS	35
Доц. др Михајло Цветковић, СПОРНИ СЛУЧАЈЕВИ УЗРОЧНОСТИ У ОДШТЕТНОМ ПРАВУ	37
PROBLEMATIC CAUSATION CASES IN TORT LAW	38
Проф. др Марија Игњатовић, ОДГОВОРНОСТ БРОДАРА ЗА РОБУ ПОВЕРЕНУ НА ЧУВАЊЕ У ТОКУ ПРЕВОЗА РОБЕ МОРЕМ	39
SHIPPER'S RESPONSIBILITY FOR SAFEKEEPING THE ENTRUSTED GOODS DURING TRANSPORT BY SEA	40
Дејан Пилиповић, ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА: ИЗАЗОВИ У ОДШТЕТНОМ ПРАВУ	41
ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGES IN TORT LAW	42
Доц. др Тамара Ђурђић-Милошевић, ПОКЛОН ЗА СЛУЧАЈ СМРТИ У СРПСКОМ ПРАВУ.....	43
A GIFT IN CONTEMPLATION OF DEATH IN SERBIAN LEGISLATION	45
Јована Миловић, ЕУТАНАЗИЈА КАО РАЗЛОГ НЕДОСТОЈНОСТИ ЗА НАСЛЕЂИВАЊЕ	47
EUTHANASIA AS THE REASON FOR UNWORTHINESS OF INHERITANCE	48
Doc. dr. sc. Borjana Miković, СТАРТЕЉСКА ЗАШТИТА ОСОБА КОЈИМА ЈЕ ОДУЗЕТА ИЛИ ОГРАНИЧЕНА ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ С ПОСЕБНИМ ОСВРТИМА НА ЊИХОВ СТАТУС У ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА И КРШЕЊЕ ОСНОВНИХ ЉУДСКИХ ПРАВА.....	49
GUARDIANSHIP OF ADULTS WITHOUT CONTRACTUAL CAPACITY OR WITH LIMITED CAPACITY, WITH REFERENCE TO THEIR STATUS IN FAMILY RELATIONS AND THE VIOLATION OF FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS.....	50
Проф. др Дејан Мицковић, Доц. др Милица Шутова, ДЕТЕ КАО СТРАНКА У ПОРОДИЧНИМ СПОРОВИМА.....	51
CHILD AS A PARTY IN FAMILY DISPUTES	52
Доц. др Марко С. Кнежевић, ОДГОВОРНОСТ ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ И РАЗВОЈ ПРАВА: КРИТИКА ДОКТРИНЕ ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА О АПСЛУТНОЈ НЕДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У БРАЧНОМ СПОРУ	53
THE RESPONSIBILITY FOR CASE LAW UNIFICATION AND DEVELOPMENT OF THE LAW: A CRITICAL COMMENTARY OF THE SUPREME CASSATION COURT'S DOCTRINE OF ABSOLUTE INADMISSIBILITY OF REVISION IN MARRIAGE LITIGATIONS.....	55
Проф. др Душица Палачковић, Јелена Чановић, БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ У КОНТЕКСТУ ПРАВА НА ПРИСТУП СУДУ	57
LEGAL AID IN THE CONTEXT OF THE RIGHT OF ACCESS TO COURT.....	58

Проф. др Невена Петрушић, САНКЦИОНИСАЊЕ УВРЕДА У ГРАЂАНСКОМ СУДСКОМ ПОСТУПКУ У ДРЖАВАМА СА ПРОСТОРА ЕХ ЈУГОСЛАВИЈЕ.....	59
SANCTIONS FOR CONTEMPT OF COURT IN CIVIL PROCEEDINGS IN THE FORMER YUGOSLAV COUNTRIES.....	60
Доц. др Анђелија Тасић, ПОСТУПАЊЕ СУДА У СЛУЧАЈУ ПОДНОШЕЊА НЕУРЕДНИХ ПОДНЕСАКА: ОД ПОДУЧАВАЊА ДО КАЖЊАВАЊА	61
COURT ACTIONS IN CASE OF FILING INCOMPREHENSIVE SUBMISSIONS: RANGING FROM INSTRUCTING	62

КРИВИЧНОПРАВНА СЕСИЈА / CRIMINAL LAW SESION

Prof. dr. sc. Spahija Kozlić, Prof. dr. sc. Nezir Pivić, ПРОЦЕС КАО КАЗНА	65
PROCESS AS PUNISHMENT	66
Доц. др Милош Здравковић, Доц. др Ивана Марковић, ЕМОЦИОНАЛИЗАЦИЈА КРИВИЧНОГ ПРАВА.....	67
EMOTIONALISATION OF CRIMINAL LAW	68
Проф. др Драган Јовашевић, КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ПРАВНИХ ЛИЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	69
CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA.....	70
Prof. dr Cristian Dumitru Miheş, ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА: МОДЕЛИ ОДГОВОРНОСТИ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ.....	71
ARTIFICIAL INTELLIGENCE: MODELS OF AI RESPONSIBILITY IN CRIMINAL LAW	72
Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић, ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ – АНАЛИЗА НОВИХ РЕШЕЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ.....	73
SENTENCING: THE ANALYSIS OF NEW LEGAL SOLUTIONS IN SERBIAN CRIMINAL LEGISLATION	74
Доц. др Здравко Грујић, ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВЕДНОСТИ И СРАЗМЕРНОСТИ КАО СВРХА КАЖЊАВАЊА - ИМПЛИКАЦИЈЕ РЕТРИБУТИВНОГ КОНЦЕПТА	75
EXERCISING FAIRNESS AND PROPORTIONALITY AS THE PURPOSE OF PUNISHMENT: IMPLICATIONS OF THE RETRIBUTIVE JUSTICE CONCEPT	76
Доц. др Драган Благоић, ПОВРАТ И ВИШЕСТРУКИ ПОВРАТ У ПОГЛЕДУ ПООШТРАВАЊА КАЗНЕ ПОЛИТИКЕ ЗАКОНОДАВЦА.....	77
RECIDIVISM AND MULTIPLE RECIDIVISM, IN LIGHT OF STRENGTHENING THE SERBIAN PENAL POLICY.....	78
Проф. др Ђорђе Ђорђевић, Доц. др Ивана П. Бодрожич, НОВО РЕШЕЊЕ ПОВРАТА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	79
THE NEW LEGAL PROVISION ON RECIDIVISM IN THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA	80
Проф. др Зоран Ђирић, ОДГОВОРНОСТ КАО ЈЕДНА ОД ПРЕТПОСТАВКИ ЗА КВАЛИТЕТ СУДСКО- ПСИХИЈАТРИЈСКИХ ВЕШТАЧЕЊА	81

LIABILITY AS A PREREQUISITE FOR THE QUALITY OF FORENSIC PSYCHIATRIC EXAMINATIONS.....	82
Проф. др Дарко Димовски, ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ У СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ - МОГУЋНОСТ УПОТРЕБЕ САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА	83
STATE RESPONSIBILITY IN PREVENTING DOMESTIC VIOLENCE: THE POSSIBILITY OF USING MODERN TECHNOLOGIES	84
Проф. др Жељко Никач, КОНТРОЛА РАДА ПОЛИЦИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ПОВЕЋАЊА ОДГОВОРНОСТИ У ДРУШТВУ	85
CONTROL OF POLICE WORK IN THE VIEW OF INCREASED POLICE RESPONSIBILITY IN SOCIETY.....	86
Доц. др Иван Илић, Катарина Момировић, ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЕВРОПСКОГ СТАНДАРДА "СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ" У КРИВИЧНИ ПОСТУПАК СРБИЈЕ.....	87
IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN STANDARD ON TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN SERBIAN CRIMINAL PROCEEDINGS.....	88
Доц. др Мирјана Ђукић, ПОЛОЖАЈ ОКРИВЉЕНОГ САРАДНИКА У РЕФОРМИСАНОМ КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	89
THE POSITION OF THE ACCUSED ACCOMPLICE IN THE REFORMED CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....	90
Проф. др Бојан Тубић, Стефан Радојчић, АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ПОТРЕБА РЕФОРМИСАЊА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА	91
CURRENT ISSUES AND THE NEED TO REFORM THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT.....	93
Проф. др Олга Кошевалиска, Доц. др Елена Максимова, МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПОВЕЗАНА СА ИЛЕГАЛНИМ СТАТУСОМ СТРАНАЦА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ, У ПЕРИОДУ ПОСЛЕ МИГРАНТСКЕ КРИЗЕ.....	95
INTERNATIONAL CRIMES RELATED TO THE ILLEGAL STATUS OF FOREIGNERS IN NORTH MACEDONIA, ...	96

РАДНОПРАВНА СЕСИЈА / LABOUR LAW SESION

Проф. др Тодор Каламатијев, Доц. др Александар Ристовски, АТИПИЧНЕ ФОРМЕ РАДА И КОЛЕКТИВНА ПРАВА АТИПИЧНИХ РАДНИКА: СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ И ИЗАЗОВИ У ОСТВАРИВАЊУ ПРАВА НА УДРУЖИВАЊЕ, ОРГАНИЗОВАЊЕ И КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ.....	101
ATYPICAL FORMS OF WORK AND COLLECTIVE LABOUR RIGHTS OF ATYPICAL WORKERS: CONDITIONS, PROBLEMS AND CHALLENGES IN EXERCISING THE FREEDOM OF ASSOCIATION AND COLLECTIVE BARGAINING RIGHTS.....	103
Проф. др Лазар Јовевски, ДИГИТАЛИЗАЦИЈА РАДНИХ МЕСТА: ИЗАЗОВИ ЗА СОЦИЈАЛНЕ ПАРТНЕРЕ И ЊИХОВУ ОДГОВОРНОСТ	105
DIGITALIZATION OF WORKPLACES: CHALLENGES FOR SOCIAL PARTNERS AND THEIR RESPONSIBILITY.....	106

Проф. др Жељко Мирјанић,	
ОДГОВОРНОСТ СУБЈЕКТА РАДНИХ ОДНОСА.....	107
LIABILITY OF SUBJECTS OF LABOUR RELATIONS	109
Јована Мисаиловић,	
ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ПОСЛОДАВЦА	111
EMPLOYER'S LIABILITY FOR DAMAGE	112
Милица Мицовић,	
ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНОГ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈЕ ПОСЛОДАВЦУ	113
EMPLOYEE'S LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYER.....	114
Александра Вишекруна,	
ОДГОВОРНОСТ ДИРЕКТОРА ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У ФИНАНСИЈСКИМ	
ТЕШКОЋАМА	115
DIRECTORS' LIABILITY IN FINANCIALLY DISTRESSED COMPANIES.....	116
Марија Драгићевић,	
ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОТРАЖИВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ ДОСПЕЛА ПРЕ ПРОМЕНЕ	
ПОСЛОДВЦА.....	117
LIABILITY FOR EMPLOYEES' CLAIMS DUE BEFORE THE CHANGE OF EMPLOYER	118
Проф. др Слободанка Ковачевић-Перић,	
ОДГОВОРНОСТ У РАДНОМ ОДНОСУ – ОСОБЕНОСТИ ДИСЦИПЛИНСКЕ	
ОДГОВОРНОСТИ У ОПШТЕМ.....	119
RESPONSIBILITY IN EMPLOYMENT RELATIONS: DISTINCTIVE FEATURES OF	
DISCIPLINARY LIABILITY IN THE GENERAL AND SPECIAL EMPLOYMENT RELATIONS	
REGIME	120
Јована Петровић, Мирјана Иваз,	
СПЕЦИФИЧНОСТИ ДИСЦИПЛИНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА.....	121
SPECIFICS OF DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF CIVIL SERVANTS	122
Роберт Шврака,	
ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ ТУЖИЛАЦА У ПРАВОСУДНОМ СИСТЕМУ БИХ.....	123
DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF PROSECUTORS IN THE JUDICIAL SYSTEM OF	
BOSNIA AND HERZEGOVINA	124
Проф. др Горан Обрадовић,	
„ПОКЛОНИ ЗАХВАЛНОСТИ“ ЛЕКАРИМА.....	125
"GIFTS OF GRATITUDE" TO MEDICAL PROFESSIONALS UNDER THE HEALTH CARE ACT	126
Doc. dr. sc. Helga Špadiņa,	
ОДГОВОРНЕ СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У ПОДРУЧЈУ НАКНАДЕ ЗА НЕЗАПОСЛЕНЕ И	
АКТИВНИХ МЈЕРА ЗАПОШЉАВАЊА	127
RESPONSIBLE SOCIAL POLICIES IN UNEMPLOYMENT BENEFITS AND ACTIVE	
EMPLOYMENT MEASURES.....	128
Doc. dr. sc. Anton Petričević,	
ПАЛИЈАТИВНА СКРБ У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТскоЈ - САДАШЊЕ СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ	
И ПЕРСПЕКТИВЕ.....	129
PALLIATIVE CARE IN THE REPUBLIC OF CROATIA: CURRENT SITUATION, PROBLEMS	
AND PERSPECTIVES	130

Проф. др Предраг Цветковић, БЛОКЧЕЈН И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ: УВОДНА РАЗМАТРАЊА.....	135
LEGAL LIABILITY IN THE CONTEXT OF BLOCKCHAIN: INTRODUCTORY CONSIDERATIONS.....	136
Његослав Јовић, НАЧЕЛО ТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ У ПАТЕНТНОМ ПРАВУ И СЛОБОДА ПРОМЕТА РОБЕ	137
PRINCIPLE OF TERRITORIALITY IN PATENT LAW AND FREEDOM OF MOVEMENT OF GOODS.....	138
Доц. др Гордана Дамјановић, ЗА И ПРОТИВ ПАТЕНТИРАЊА МАТИЧНИХ ЂЕЛИЈА	139
PROS AND CONS OF PATENTING STEM CELLS.....	140
Prof. dr. sc. Ivana Tusak, ОДГОВОРНОСТ АУТОРА ЗА ЗНАНСТВЕНУ ЧЕСТИТОСТ	141
AUTHORS' RESPONSIBILITY FOR SCIENTIFIC MISCONDUCT	142
Доц. др Свјетлана Ивановић, ОГРАНИЧЕЊА АУТОРСКОГ ПРАВА И СРОДНИХ ПРАВА У СВРХУ НАСТАВЕ И ИСТРАЖИВАЊА	143
STATUTORY LIMITATIONS TO COPYRIGHT AND RELATE RIGHTS FOR EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC RESEARCH PURPOSES.....	144
Prof. dr. sc. Dževad Drino, АРБИТРАЖА У ПРАВУ АНТИКЕ	145
ARBITRATION IN ANCIENT TIMES.....	146
Проф. др Дејан Јанићијевић, ПУНОВАЖНОСТ АРБИТРАЖНОГ СПОРАЗУМА У КОНТЕКСТУ КЛАСНИХ АРБИТРАЖА	147
VALIDITY OF THE ARBITRATION AGREEMENT IN THE CONTEXT OF CLASS ACTION.....	148
Проф. др Страхиња Д. Миљковић, Горан Тишић, НЕКА ОБЕЛЕЖЈА РЕФОРМЕ АМЕРИЧКОГ ПРАВА О ПОТРОШАЧКОМ СТЕЧАЈУ ИЗВРШЕНЕ ПУТЕМ ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ ЗЛОУПОТРЕБЕ СТЕЧАЈА И ЗАШТИТИ ПОТРОШАЧА ИЗ 2005_ГОДИНЕ: ЈЕДАН ПОГЛЕД СА СТРАНЕ	149
SOME FEATURERS OF THE REFORM OF THE U.S. CONSUMER BANKRUPTCY LAW IMPLEMENTED BY THE BANKRUPTCY ABUSE PREVENTION AND CONSUMER PROTECTION ACT (2005): A VIEW FROM ASIDE.....	151
Dr Radim Chalupa, ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ У ЧЕШКОМ СТЕЧАЈНОМ ПРАВУ	153
LIABILITY FOR DAMAGE IN CZECH INSOLVENCY LAW	154
Проф. др Александар С. Мојашевић, Александар Јовановић, РАЗУМНИ РОК У СТЕЧАЈНОМ ПОСТУПКУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ПРЕД ПРИВРЕДНИМ СУДОМ У НИШУ	155
REASONABLE TIME FRAME IN BANKRUPTCY PROCEDURE: CASE STUDY OF THE JUDICIAL PRACTICE OF THE COMMERCIAL COURT IN NIŠ.....	156

Проф. др Љубица Николић, ДРЖАВНА ПОМОЋ И ФЕР ТРЖИШНА УТАКМИЦА.....	161
STATE AID AND FAIR COMPETITION	162
Prof. dr Marina Afanasievna Lapina, Savina Mihaylova-Goleminova, Ph.D., РЕФОРМА У ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈСКЕ КОНТРОЛЕ У РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ И БУГАРСКОЈ.....	163
REFORM IN THE FIELD OF FINANCIAL CONTROL IN THE RUSSIAN FEDERATION AND IN BULGARIA.....	164
Prof. dr Mustafa Yasan, ОБАВЕЗА ИСПЛАТЕ МИНИМАЛНОГ ИЗНОСА КОЈУ БАНКЕ ПРЕУЗИМАЈУ ЗА ЧЕКОВЕ БЕЗ ПОКРИЋА У ТУРСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ: <i>DE LEGE LATA</i> И <i>DE LEGE FERENDA</i>	165
THE MINIMUM PAYMENT OBLIGATION UNDERTAKEN BY BANKS FOR NON- REFUNDABLE CHECKS IN TURKISH LAW: <i>DE LEGE LATA</i> AND <i>DE LEGE FERENDA</i>	167
Доц. др Данијела Петровић, ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ	169
ECONOMIC ANALYSIS OF LIABILITY FOR DAMAGE.....	170
Проф. др Гордана Илић-Попов, ЕКОЛОШКА ОДГОВОРНОСТ И ПОРЕСКА ПОЛИТИКА.....	171
ECOLOGICAL RESPONSIBILITY AND TAX POLICY	173
Проф. др Марина Димитријевић, МОЋ ПРИМЕНЕ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ПОСТУПКУ АДМИНИСТРИРАЊА ПОРЕЗИМА	175
THE POWER OF APPLYING INFORMATION TECHNOLOGIES TO IN THE PROCEDURE FOR ADMINISTERING TAXES.....	176
Prof. Diana Ciŕmaciu, PhD, ТРЕНДОВИ У РУМУНСКОМ ОПОРЕЗИВАЊУ	177
TRENDS IN ROMANIAN TAXATION.....	178
Проф. др Светислав В. Костић, ПРЕДВИЂАЊЕ СУСПЕНЗИВНОГ ДЕЈСТВА ЖАЛБЕ У СЛУЧАЈУ ДА ЈЕ ПОРЕСКА ОБАВЕЗА УТВРЂЕНА ПРИМЕНОМ НАЧЕЛА ФАКТИЦИТЕТА	179
PROVIDING FOR A SUSPENSIVE EFFECT OF AN APPEAL IN CASE TAX LIABILITY HAS BEEN ASSESSED BY VIRTUE OF APPLYING THE SUBSTANCE OVER FORM PRINCIPLE.....	181
Ирена Радић, СУЗБИЈАЊЕ ЗАКОНИТОГ НЕЛЕГИТИМНОГ ИЗБЈЕГАВАЊА ПОРЕЗА ОПШТИМ АНТИ-АБУЗИВНИМ ПРАВИЛИМА У ПОРЕСКОМ ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	183
COUNTERING UNACCEPTABLE TAX AVOIDANCE THROUGH GENERAL ANTI- AVOIDANCE RULE IN EU TAX LAW.....	185
Доц. др Сузана Димић, ПОРЕСКА УТАЈА КАО НАЈТЕЖИ ОБЛИК ПОРЕСКЕ ЕВАЗИЈЕ – ОСВРТ НА ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАКСУ У СРБИЈИ.....	187
TAX FRAUD AS THE MOST SEVERE FORM OF TAX EVASION: REVIEW OF LEGISLATION AND PRACTICE IN SERBIA	189

МЕЂУНАРОДНОПРАВНА СЕСИЈА / INTERNATIONAL LAW SESSION

Док. др. sc. Enis Omerović, ОБАВЕЗЕ ERGA OMNES (PER SE) И ERGA OMNES PARTES.....	195
OBLIGATIONS ERGA OMNES PER SE	196
Проф. др Бојана Чучковић, ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА КРШЕЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА У СЛУЧАЈУ ПРЕКОГРАНИЧНЕ ЕКОЛОШКЕ ШТЕТЕ: НОВО СХВАТАЊЕ ЕКСТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ У ПРИМЕНИ МЕЂУНАРОДНИХ УГОВОРА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА?.....	197
STATE RESPONSIBILITY FOR HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN CASES OF TRANS- BORDER ENVIRONMENTAL HARM: A NEW CONCEPT OF EXTRATERRITORIALITY REGARDING THE APPLICATION OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS TREATIES?.....	199
Проф. др Наташа Стојановић, О ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОМ ПРИСТУПУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОЧУВАЊУ И ЗАШТИТИ БИОЛОШКЕ РАЗНОВРСНОСТИ – ПОВОДОМ УСВАЈАЊА ЕВРОПСКОГ ЗЕЛЕНОГ ДОГОВОРА	201
THE EUROPEAN UNION'S SOCIALLY RESPONSIBLE APPROACH TO PRESERVATION AND PROTECTION OF BIODIVERSITY: IN LIGHT OF THE ADOPTED THE EUROPEAN GREEN DEAL	202
Проф. др Дејан Мировић, БРИСЕЛСКИ СПОРАЗУМ, РЕПУБЛИКА СРБИЈА И ЕУ	203
THE BRUSSELS AGREEMENT, THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE EU	205
Проф. др Маја Лукић Радовић, ПОВЛАЧЕЊЕ ИЗ ЕУ – ПОСЛЕДИЦЕ У СКЛАДУ СА ПРАВОМ ЕУ И СА МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВОМ	207
WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: CONSEQUENCES UNDER EU LAW AND INTERNATIONAL LAW.....	208
Проф. др Сања Марјановић, ОБАВЕЗУЈУЋИ КАРАКТЕР МЕТОДА ДОСТАВЉАЊА И ИЗВОЂЕЊА ДОКАЗА ПРЕДВИЂЕНИХ ХАШКИМ КОНВЕНЦИЈАМА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ.....	209
THE MANDATORY APPLICATION OF SERVICE ABROAD AND TAKING OF EVIDENCE METHODS ENVISAGED	210
Проф. др Зоран Радивојевић, Проф. др Небојша Раичевић, ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВА УГОВОРНИЦА ЗА МАТЕРИЈАЛНУ ШТЕТУ ПРОУЗРОКОВАНУ ПОВРЕДОМ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА	211
LIABILITY OF THE STATE PARTIES FOR PECUNIARY DAMAGE CAUSED BY VIOLATION OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS	212

ЈАВНОПРАВНА СЕСИЈА / PUBLIC LAW SESSION

Проф. др Славиша Ковачевић, МОРАЛНА, ПОЛИТИЧКА И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ	215
MORAL, POLITICAL AND LEGAL RESPONSIBILITY.....	216
Доц. др Сузана Медар, ПОКУШАЈ КОМПАРАЦИЈЕ СХВАТАЊА ХАНСА КЕЛЗЕНА И ТОМЕ ЖИВАНОВИЋА О ПРАВНОЈ ОДГОВОРНОСТИ.....	217

AN ATTEMPT TO COMPARE THE CONCEPTS OF LEGAL RESPONSIBILITY IN THE OPUS OF HANS Kelsen AND TOMA ŽIVANOVIĆ.....	218
Доц. др Драгана Ђорић, ОДГОВОРНОСТ НОРМОТВОРЦА ЗА ЈАСНУ И НЕДВОСМИСЛЕНУ САДРЖИНУ НОРМЕ	219
THE LAWMAKER'S RESPONSIBILITY FOR CLEAR AND UNAMBIGUOUS CONTENT OF LEGAL NORMS.....	220
Александра Митровић, СОЦИОЛОГИЈА ПРАВА КАО ПРЕТПОСТАВКА ДРУШТВЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ ПРАВА.....	221
SOCIOLOGY OF LAW AS A PREREQUISITE FOR SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE INTERPRETATION OF THE LAW.....	222
Проф. др Душан Николић, ОДГОВОРНОСТ ЗА РАЗВОЈ ПРАВНОГ СИСТЕМА И КРЕАТИВНА УЛОГА СУДОВА	223
RESPONSIBILITY FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL SYSTEM AND THE CREATIVE ROLE OF THE COURTS.....	225
Проф. др Горан Марковић, О КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈИ ПОЛИТИЧКИХ СТРАНАКА.....	227
ON THE CONSTITUTIONALIZATION OF POLITICAL PARTIES	229
Док. др. sc. Sedad Dedić, Док. др. sc. Ajdin Huseinspahić, ДРУШТВЕНА И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ У ВРШЕЊУ УПРАВНЕ ВЛАСТИ.....	231
SOCIAL AND LEGAL RESPONSIBILITY IN EXERCISING THE ADMINISTRATIVE AUTHORITY.....	233
Проф. др Милан Петровић, О ДИКТАТУРИ.....	235
ON DICTATORSHIP.....	237
Доц. др Милош Прица, ПРАВНИ ОСНОВ ОДГОВОРНОСТИ ДРЖАВЕ ЗА ШТЕТУ ПРИЧИЊЕНУ ДОПУШТЕНИМ ПОСТУПАЊЕМ ДРЖАВНИХ ОРГАНА И СЛУЖБЕНИКА.....	239
THE LEGAL BASIS OF STATE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY LAWFUL ACTIONS OF STATE AUTHORITIES AND OFFICIALS.....	240
Проф. др Дејан Вучетић, ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНИХ У ЛОКАЛНОЈ САМОУПРАВИ У КОНТЕКСТУ ПРИНЦИПА ДОБРОГ УПРАВЉАЊА	241
ACCOUNTABILITY OF LOCAL GOVERNMENT EMPLOYEES IN THE CONTEXT OF PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE.....	242
Док. др. sc. Sedad Dedić, УСТАВНО ОГРАНИЧЕЊЕ ЗАДУЖЕЊА ДРЖАВЕ КАО ПРИМЈЕР ДРУШТВЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНЕ НОРМЕ.....	243
CONSTITUTIONAL LIMITATION ON STATE BORROWING, AS AN EXAMPLE OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF A LEGAL NORM	244
Доц. др Марко Димитријевић, ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ: ПРИМЕР УПИСА НЕСАВЕСНОГ ЈАВНОГ ДУГА (ЗАЈМА)	245
STATE IMMUNITY FOR ECONOMIC ACTIVITIES: THE EXAMPLE OF SUBSCRIBING AN ODIOUS PUBLIC DEBT	246
Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић, ПРАВА ПОЈЕДИНАЦА И ОБАВЕЗЕ ДРЖАВЕ У ЗАШТИТИ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА.....	247

INDIVIDUAL RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF PUBLIC AUTHORITIES IN AIR QUALITY PROTECTION.....	248
Проф. др Маја Настић, КОРПОРАТИВНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОШТОВАЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА.....	249
CORPORATE RESPONSIBILITY TO RESPECT HUMAN RIGHTS.....	250
Борђе Марковић, НЕПОСРЕДНО ВРШЕЊЕ СУВЕРЕНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – ПРАВО И ОДГОВОРНОСТ.....	251
DIRECT DEMOCRACY IN THE REPUBLIC OF SERBIA: LAW AND RESPONSIBILITY	252
Проф. др Ирена Пејић, УСТАВНИ СУД И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ШЕФА ДРЖАВЕ.....	253
THE CONSTITUTIONAL COURT AND LEGAL RESPONSIBILITY OF THE HEAD OF STATE.....	254
Проф. др Владан Петров, МИНИСТАРСКА ОДГОВОРНОСТ У САВРЕМЕНОМ ПАРЛАМЕНТАРНОМ СИСТЕМУ.....	255
MINISTERIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEMPORARY PARLIAMENTARY SYSTEM.....	256
Доц. др Милан Пилиповић, (НЕ)ОДГОВОРНОСТ НЕПОСРЕДНО ИЗАБРАНИХ НОСИЛАЦА ДРЖАВНИХ ФУНКЦИЈА.....	257
(UN)ACCOUNTABILITY OF DIRECTLY ELECTED HOLDERS OF STATE FUNCTIONS	259
Проф. др Игор Милинковић, ИЗБОР И МАНДАТ СУДИЈА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ: НЕКА ПИТАЊА ОСТВАРИВАЊА СУДСКЕ САМОУПРАВЕ	261
SELECTION AND TENURE OF JUDGES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA: SOME ISSUES IN EXERCISING JUDICIAL SELF-GOVERNMENT	262
Доц. др Сања Глигић, ОДГОВОРНОСТ МОНАХА У ПРАВНОМ И ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ	263
THE RESPONSIBILITY OF MONKS IN THE CONTEXT OF LAW AND SOCIETY	264
Проф. др Ангел Ристов, ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА ИЛИ „ТИХА“ НАЦИОНАЛИЗАЦИЈА У МАКЕДОНСКОМ ПРАВУ.....	265
EXPROPRIATION OR “QUIET” NATIONALIZATION IN THE MACEDONIAN LAW	267

ГРАЂАНСКОПРАВНА СЕСИЈА

CIVIL LAW SESSION

Doc. dr. sc. Davorin Pichler,

Docent,

Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,

Republika Hrvatska

ЗАБРАНА ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ ЗЛОУПОРАБЕ ПРАВА ВЛАСНИШТАВА - ШИКАНЕ

Сувремени грађански законици ограничења права власништва смјештају у садржајне власничкоправне оквире. Ограничења права власништва представљају крајњу границу до које правни поредак подржава власникову правну власт. Ограничење права власништва не успоставља грађанскоправни однос између власника и особе чијем интересу ограничење погодује, односно, из туђег ограничења власништва не настаје неко субјективно право грађанскоправне нарави. У раду ће се истражити садржај и опсег забране институционалне злоупотребе права власништва темељем Закона о власништву и другим стварним правима у Републици Хрватској. Најчешћи облик злоупотребе права власништва је однос шикане, односно, поступања власника ствари који од аката извршавања власничких овлаштења нема никакву корист, већ то чини искључиво зато да другоме нанесе одређену штету. Међутим, власник је пригодом извршавања својег права власништва дужан поступати обзирно према туђим интересима, али само онима који нису противни његовом праву. Од власника се не може захтијевати да се не служи својим правом власништва како не би повриједио ичији интерес. Дужност обзирног поступања не иде тако далеко да би укинула ичије право власништва. Управо свођење извршавања права власништва у одређене оквире бити ће предмет овога рада. Истражити ће се досег извршавања права власништва у случајевима када то другоме смета или штети, односно појмовни и практични опсег института шикане.

Кључне ријечи: власништво, шикана, ограничење, злоупотреба права, штета.

Doc. Davorin Pichler, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer", Osijek,

Republic of Croatia

PROHIBITION OF INSTITUTIONAL ABUSE OF OWNERSHIP RIGHTS: CHICANE

Modern civil codes place restrictions on property rights within substantive ownership legal frameworks. Ownership restrictions are the ultimate limit to which the legal order supports the owner's legal authority. The restriction of the ownership right does not establish a civil legal relationship between the owner and the person who benefits from the restriction; namely, no other right of a civil law nature arises from the restriction of ownership. This paper will explore the content and scope of the prohibition of institutional abuse of the ownership right under the Ownership and Other Real Rights Act in the Republic of Croatia. The most common form of abuse of the ownership right is the chicanery, which entails the actions of the property owner who does not benefit from the acts of exercising the ownership powers but does so solely to cause some harm to others. However, when exercising the right of ownership, the owner is obliged to act with due care for others' interests, but only to those that are not contrary to his right. The owner cannot be required not to exercise his ownership right in order not to hurt anyone's interest. The duty of care does not go so far as to abolish anyone's ownership right. In particular, the subject matter of this paper are the restrictions to exercising the ownership right. The paper explores the scope of exercising the ownership right in cases where it harms others, that is, the conceptual and practical scope of the chicane institute.

Keywords: ownership, chicane, restriction, abuse of rights, damage.

Проф. др Мирослав Лазих,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

СУСЕДСКА ПРАВА И ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА

Рад се бави анализом својине и потребом за њеним ограничењима у приватном и општем интересу. Анализира се однос суседско-правних ограничења и забране злоупотребе права. Суседска права постављају границе у садржини права својине, док забрана злоупотребе права додатно ограничава слободу у вршењу признате садржине права. Сврха рада је да се укаже на основне разлике између суседског права и забране злоупотребе права, али и сродност њихових функција.

Стварна права су апсолутна права која свом титулару гарантују непосредну правну власт на ствари као објекту својине, стварних и личних службености, заложног права и других стварних права. Иако је својина најшире имовинско право, што омогућава читав спектар различитих облика држања, коришћења и располагања, модерно право ограничава власника тако што му намеће обавезу да своја овлашћења врши у складу са друштвено прихватљивим циљем и на друштвено допуштен начин. Овај принцип се потврђује ограничењем својине, али и других стварних права, путем института забране злоупотребе права.

Забрана злоупотребе права није унапред попуњена позитивном садржином већ као један стандард понашања омогућава судији да у сваком конкретном случају процени исправност начина вршења признате садржине стварног права, сагледавањем друштвеног циља субјективног права у одређеном времену и друштву. Забрана (зло)употребе права је израз победе општег над индивидуалним интересом, тако што се спречава „себичност“ и потпуна аутономија у вршењу стварних права која није у складу са ширим, друштвеним интересима.

Кључне речи: својина, суседска права, злоупотреба права.

Prof. Miroslav Lazić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

NEIGHBORS' RIGHTS AND ABUSE OF RIGHTS

The subject matter of this paper is the analysis of the ownership right and the need to limit it in both private and public interest. In particular, the author analyzes the relationship between the restrictions on the neighbors' rights and the prohibition of abuse of rights. Neighbors' rights impose restrictions on the content of the ownership right, while the prohibition of abuse of rights further limits the freedom to exercise the recognized rights. This paper aims to examine the basic differences between neighbors' rights and the prohibition of abuse of rights, as well as the similarity of their legal functions.

Real estate rights are absolute rights which guarantee to the titleholder direct legal authority over the property asset as the object of ownership, real and personal easements (servitudes), mortgage, lien and other real rights. Although the right of ownership is the most extensive property right, allowing for a range of different forms of possession, use and disposal of one's property, the contemporary property law envisages limitations to the ownership right by imposing an obligation on the property owner to exercise his/her powers in compliance with a socially acceptable purpose and in a socially permissible manner. This principle is upheld by imposing restrictions on the ownership right and other real rights, embodied in the institute of prohibition of the abuse of rights.

The prohibition of abuse of rights is a standard of conduct which is not imbued with pre-defined positive law content but allows the judge to assess, on the merits of each individual case, whether the recognized real property right is exercised in an appropriate manner, by considering the social purpose of subjective right in the specific society and at the specific time. The prohibition of the abuse of rights is an expression of the prevalence of the general public interest over the individual private interest, as it precludes self-centeredness and absolute autonomy in exercising real rights which are not in conformity with the broader social interests.

Keywords: ownership, neighbor rights, abuse of rights.

*Др Лука Батуран,
Асистент са докторатом,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду*

ЗАШТО НЕ ТРЕБА ДА ПОСТОЈИ ЗАКОНСКО ПРАВО ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ ВЛАСНИКА СУСЕДНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Предмет научног истраживања биће законско право прече куповине, које према српском Закону о промету непокретности имају власници суседне парцеле пољопривредног земљишта. Истраживање има важан практични значај јер је и у Нацрту Грађанског законика Србије предложено постојање истог решења. Приликом истраживања биће коришћен метод неоинституционалне економске теорије. Полазна претпоставка је да се максимизација друштвеног благостања постиже путем тржишног механизма. Правом прече куповине ремети се тржишни механизам, чиме се смањује ефикасност економије и благостање у друштву.

Кључне речи: право прече куповине, пољопривредно земљиште, промет непокретности.

Luka Baturan, LL.D.,
*Senior Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad*

THE PRE-EMPTION RIGHT OF THE OWNER OF AN ADJACENT AGRICULTURAL LAND SHOULD NOT BE PRESCRIBE BY THE LAW

The subject matter of this scientific research will be the pre-emption right. Under the Serbian Real Estate Act, this right is established in favor of the owner of an adjacent parcel of agricultural land. This research has an important practical significance because the Draft Civil Code of the Republic of Serbia has envisaged a similar legal provision. The method of neo-institutional economic theory will be used in the research. The starting point is that social welfare maximization is achieved only through the market mechanism. The pre-emption right disrupts the market mechanism, thereby reducing the efficiency of the economy and social welfare.

Keywords: pre-emption right, agricultural land, real estate market.

Проф. др Раденко Јотановић,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,

Република Српска, Босна и Херцеговина

Босиљка Чубриловић, мастер права,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,

Република Српска, Босна и Херцеговина

ХИПОТЕКА НА ОБЈЕКТУ У ИЗГРАДЊИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Одредбама Закона о хипотеци у Републици Србији проширена је листа непокретности које могу бити предмет хипотеке. Тако се хипотека може успоставити и на објекату у изградњи, односно посебном дијелу објекта у изградњи (стан, пословни простор, гаража, гаражно мјесто). Овом експлицитном законском одредбом отклоњена је дотадашња дилему у погледу тога да ли се неизграђени, непостојећи па чак и завршени, а неуписани објекти могу хипотекарно заложити. Могућност залагања неизграђеног објекта повољна је, како за инвеститора, тако и за потенцијалног купца посебног дијела објекта у изградњи, али и за банку као хипотекарног повјериоца. Инвеститор и купац посебног дијела непокретности у изградњи тиме повећавају своју кредитну способност, а банка добија још једно стварноправно средство обезбјеђења потраживања. Међутим, предмет расправе у јуриспруденцији поводом једног оваквог законског рјешења јесте, шта се у овој ситуацији заправо оптерећује (шта је предмет хипотеке)? Објекат у изградњи, без обзира што је издато правноснажно одобрење за градњу, правно не постоји, па *stircto iure* не може ни бити објекат хипотеке. У циљу тражења одговора на постављено питање, аутори у раду анализирају одредбе Закона о хипотеци и Закона о поступку уписа у катастар непокретности и водова које се односе на упис, реализацију и престанак хипотеке на објекту у изградњи.

Кључне ријечи: заложно право, хипотека, непокретност, објекат у изградњи, право грађења, предбиљежба.

Prof. Radenko Jotanović, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Banja Luka,

Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

Bosiljka Čubrilović, LL.M.,

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Banja Luka,

Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

MORTGAGE ON A BUILDING UNDER CONSTRUCTION IN THE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA

In the Republic of Serbia, the provisions of the Mortgage Act have extended the list of immovables that may be subject to mortgage. Thus, a mortgage can also be established on a building under construction or a separate part of a building under construction (an apartment, business premises, a garage, garage space). This explicit legal provision eliminated the prior dilemma whether unfinished, non-existent or even completed but unregistered objects can be mortgaged. The possibility of mortgaging unfinished buildings is favourable not only for the investor and the potential buyer of a separate part of a building under construction (as it increases their creditworthiness) but also for the bank as a mortgagee (which thus obtains another real estate instrument for securing the claim). However, in jurisprudence, the debate revolves around is the issue of the subject matter of mortgage, i.e. what is actually subject to encumbrance in these circumstances? In spite of the fact that an investor has been issued a valid construction permit, a building under construction does not legally exist; thus, *stricto jure*, it cannot be the object of mortgage. In order to find the answer to the posed question, the authors of this paper explore the Serbian Mortgage Act and the Act on the Procedure for Registration into the Real Estate and Power Lines Cadastre, and analyze the provisions referring to the registration, realization and termination of mortgage on a building under construction.

Keywords: mortgage, real estate, building under construction, construction right, pre-registration.

Доц. др Душко М. Челић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ДРЖАВИНА ПРЕМА „ЗАКОНУ О ВЛАСНИШТВУ И ДРУГИМ СТВАРНИМ ПРАВИМА” НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Упркос богатој и разноврсној библиографији посвећеној државини и питањима везаним за њу, државина представља, од свог настанка па до данас, један од оних института грађанскога права који је био и остао предмет бројних расправа, спорења и различитих мишљења. У праву Србије, овај значајан институт у стварном праву је још увек делом нерегулисан, подрегулисан а делом и погрешно регулисан.

Након што су 2009. године *de facto* власти на Косову и Метохији донеле „Закон о власништву и другим стварним правима”, којим се системски задире у област уређења стварноправних односа, материја државине је на овом делу територије Србије регулисана „кровним законом”. Тиме је (не само) у овој материји, прекинут је континитет јединственог уређења државине на читавој територији Републике Србије. Аутор анализира језички, номотехнички и правнодогматски „норме” које регулишу државину у овом „закону”. Такође, у раду покушавамо да упоредноправно сагледамо примену технике преузимања норми (правне транспланте) везаних за државину, друштвену и правну оправданост преузимања, и домашај примене таквих „норми” на Косову и Метохији. Посебну пажњу аутор је обратио на оне „норме” које различито уређују институте везане за правна дејства државине, а она су, као што је познато, бројна и садржајна. У том погледу, нарочити значај имају оне „норме” којима се уређује одржај. Довођењем у везу са другим системским „прописима” на Косову и Метохији, покушаћемо да сагледамо домашај и последице примене тих „нових норми о државини” по правне и фактичке односе на Косову и Метохији.

Кључне речи: Косово и Метохија, *de facto* власти, „Закон о власништву и другим стварним правима”, државина, одржај, правни транспланте, последице примене.

Doc. Duško Čelić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

POSSESSION UNDER "THE ACT ON OWNERSHIP AND OTHER REAL RIGHTS" IN KOSOVO AND METOHIA

Despite the abundant and varied literature on possession and related issues, possession is among the civil law institutes that have always been the subject matter of numerous debates, disputes and conflicting opinions. In Serbian law, this significant real law institute is still partly unregulated or under-regulated and partly misregulated.

The de facto authorities in Kosovo and Metohia passed the "Act on Ownership and other Real Rights" in 2009, which systematically encroaches on the regulation of real law relations. Thus, in this part of the territory of Serbia, the subject matter of possession was regulated by "the systemic law", which disrupted the continuity of uniform regulation of possession in the entire territory of the Republic of Serbia. In this paper, the author analyzes the linguistic, nomotechnical and dogmatic "norms" that regulate possession in this "law". Referring to the comparative law solutions on possession, the author examines the application of the technique of transposition of norms (legal transplants), the social and legal justification of transposition, and the scope of application of such "norms" in Kosovo and Metohia. The author has paid special attention to those "norms" which variously regulate numerous substantive law institutes related to the legal effects of possession. In that context, the "norms" governing acquisitive prescription are particularly important. By linking these "norms" to other systemic "regulations" in Kosovo and Metohia, the author will analyze the scope and implications of applying these "new norms on possession" to legal and factual relations in Kosovo and Metohia.

Keywords: Kosovo and Metohia, de facto authorities, "Act on Ownership and other Real Rights", possession, acquisitive prescription, legal transplants, consequences of implementation.

Доц. др Срђан Радуловић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПРАВНИ СТАТУС КУЋНИХ ЉУБИМАЦА И ПОСЕБНА АФЕКЦИЈА ПРЕМА ЊИМА

У домаћој теорији права, као и судској пракси, преовлађује став да су животиње ствари – живе покретне ствари у контексту стварног права, односно опасне ствари у контексту облигационог права. Оба схватања, међутим, озбиљно су доведена у питање доношењем Закона о добробити животиња, те изменама које су уследиле у казненом праву. Штавише, створен је сасвим солидан основ да се у важећем праву о животињама дискутује као, истина врло особеним, субјектима права.

Правни статус животиња, па и кућних љубимаца као посебне категорије која је у фокусу рада, јесте споран. Но, већ и сам наговештај могућности превазилажења традиционалног концепта „животиња = ствар” обавезује да у том контексту преиспитамо и друге поставке грађанског права *de lege lata*, а нарочито *de lege ferenda*. Конкретно, с ослонцем на предности аналитичког метода, те генерализацију и апстракцију као саставне делове нормативног метода, аутор претендује да преиспита могућности накнаде тзв. афекционе вредности за случај смрти или телесне повреде кућног љубимца, нарочито у контексту опредељене систематике важећег Закона о облигационим односима, те Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

Кључне речи: штета, афекциона вредност, кућни љубимац, животиња, права животиња.

Doc. Srđan Radulović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

LEGAL STATUS OF PETS AND *PRETIUM* *AFFECTIONIS*

In domestic legal theory, as well as in judicial practice of the Republic of Serbia, there is a widely accepted standpoint that animals are property items, i.e. living movable assets in property law, and dangerous property items in tort law. However, both views have been seriously challenged by the adoption of the Animal Welfare Act, and the subsequent amendments introduced into the Serbian criminal legislation. These norms have ultimately contributed to creating a solid base for reconsidering the legal status of animals and treating them as highly distinctive subjects of law.

The current legal status of animals, including pets as a special legal category of animals which is the focal point of this paper, is debatable. However, the mere hint that there is a possibility to finally overcome the traditional "animal = object" concept creates an obligation to review all other civil law provisions and principles de lege lata, and especially de lege ferenda.

In particular, using both analytical and normative method, the author analyzes the relevant provision of the Civil Obligations Act and the Draft Civil Code of Republic of Serbia, and examines the likelihood of awarding compensation (damages) for pretium affectionis (special affection and attachment) in case of death or injury caused to a pet.

Keywords: damage, pretium affectionis, pets, animals, animal rights.

Проф. др Игор Камбовски,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип,
Република Северна Македонија

ЛИЧНИ ПОДАЦИ - ПРЕДМЕТ СВОЈИНСКОПРАВНИХ ОДНОСА?

Колико су лични подаци наши, предмет наше својине, власништва? Да ли и у којој мери ми можемо бити титулари права својине над нашим личним подацима? У ком обиму ми можемо располагати сопственим личним подацима и која су јавноправна овлашћења државе и државних установа и институција, или других правних и физичких лица, да користе наше личне податке? Да ли су лични подаци постали ствар? У ери експанзије интернета, друштвених мрежа, електронске трговине, прислушкивања и неограниченог протока и праћења информација, лични подаци и приватност појединаца су најугроженији од постојања човечанства. Лични подаци су кључ приватности сваког човека. Да ли можемо да сачувамо нашу приватност? Да ли смо ми власници наших личних података и наше приватности?

Кључне речи: лични подаци, својина, приватност, заштита.

Prof. Igor Kambovski, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of law, University "Goce Delčev", Štip,
Republic of North Macedonia

PERSONAL DATA: THE SUBJECT MATTER OF PROPERTY LAW RELATIONS?

Are we the owners of our personal data, and to what extent? Are personal data the subject matter of our property rights? To what extent can we be the title holders of the ownership right over our personal data? To what extent can we dispose of our personal data, and what kind of public-law powers are vested in the state and state institutions, or other legal and natural persons, to use our personal data? Have personal data become an asset of value? In the digital age of rapid expansion of the Internet, social networks, e-commerce, eavesdropping, and unlimited flow and monitoring of information, personal data and privacy of individuals have become the most endangered assets. Personal data are the key to one's privacy. Can we protect our privacy? Are our personal data and privacy under our control?

Keywords: personal data, ownership, privacy, protection.

*Доц. др Ивана Симоновић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

ПРИВАТНОСТ И ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Закон о заштити података о личности у нашем је праву матични или кровни пропис којим је уређена заштита података о личности. У овом закону утврђена су начела заштите података о личности, дефинисани основни појмови и постављена правила њиховог прикупљања, обраде, коришћења, размене, похрањивања и чувања. Заштиту података о личности могу уређивати и други, тзв. секторски, закони, којима се, на темељу општих правила што их установљава Закон о заштити података о личности, уређује заштита у оној области коју дотични секторски закон, као свој основни предмет, уређује. (На пример, Законом о правима пацијената гарантовано је право на поверљивост података о здравственом стању пацијента и установљен низ правила којима се заштита ових, нарочито осетљивих, личних података операционализује.)

Уставни основ Закона о заштити података о личности јесте чл. 42 Устава РС, којим је гарантована заштита података о личности, забрањена и кажњива њихова употреба изван сврхе за коју су прикупљени и одређено да се прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређује посебним законом. Уставна су права сваке особе о којој се прикупљају подаци да о томе буде обавештена и да затражи судску заштиту у случају њихове злоупотребе. Устав садржи и друге одредбе које се, непосредно или посредно, дотичу личних података. Пре свих, то су одредбе о заштити више људских права која су, истовремено, или лична права или се, заштитом тих људских права, остварује и одговарајућа заштита личности појединца и података о њему. Поменимо права на достојанство и слободан развој личности, неповредивост стана, тајност писама и других средстава општења, слободу мисли и изражавања... Из наведеног закључујемо да се заштитом података о личности особа непосредно заштићује у само једном делу своје личности и само у вези са једним својим личним правом - правом на информационо самоодређење или информациону приватност, као особеног израза одавно етаблираног личног права на приватност.

Право на приватност заштићује наш укупан приватан живот, давањем нам слободе да одредимо да ли ћемо и колико себе учинити доступним другима, укључујући и наше личне податке. Мада би ови подаци били

заштићени и без посебног закона (јер су део права на приватност), није наодмет посебно законско уређење, усмерено на један аспект приватности – информациону – са прецизно утврђеним обавезама сваког ко предузима било коју радњу обраде личних података и правима особе на коју се ти подаци односе. У раду анализујемо домаћи правни оквир заштите података о личности, усаглашеност са прихваћеним европским стандардима и однос према грађанскоправним средствима заштите приватности.

Кључне речи: подаци о личности, приватност, информациона приватност, Закон о заштити података о личности, грађанско право.

Doc. Ivana Simonović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

PRIVACY AND PERSONAL DATA PROTECTION

In Serbian legal system, the Personal Data Protection Act is the basic legislative act that regulates the personal data protection of natural persons. This Act defines the basic concepts and lays down the principles of personal data protection and rules relating to collection, processing, use, exchange, storage and keeping of these data. The protection of personal data may also be regulated by other laws, the so-called sectoral legislation. On the basis of fundamental rules laid down in the Personal Data Protection Act, these laws regulate personal data protection in the field which is their primary subject-matter. For example, the Patients Rights' Act guarantees right to confidentiality of data on patients' health and determines a set of rules that ensure an effective protection of these sensitive personal data.

The constitutional ground for the Personal Data Protection Act is Article 42 of the Constitution of the Republic of Serbia, which guarantees protection of personal data, prohibits and sanctions their use outside the purpose for which they have been collected and envisages that collection, storage, processing and use of personal data are to be regulated by a special law.

The fundamental rights of every person whose personal data are being processed are to be informed about that and to seek legal protection in case his/her data were abused. The Serbian Constitution also comprises other provisions which either directly or indirectly refer to personal data. Primarily, these are rules which guarantee protection of fundamental rights and freedoms, such as the rights to dignity and free development of one's personality, the right to integrity of one's home, confidentiality of a personal correspondence, freedom of thoughts and expression, etc. This leads to the conclusion that personal data protection serves to directly safeguard a particular personality right, namely the right to free informational self-determination or the right to informational privacy, which is a distinctive expression of the well-established personality right to privacy.

The right to privacy protects the entire private life of an individual and ensures one's freedom to determine whether and to what extent a person will make oneself available to others, including one's private information. Although one's private data will be protected even without the special law, for they are

part of the right to privacy and protected as such, special regulations are not superfluous for they focus on one particular aspect of privacy – informational privacy; thus, they precisely determine the duties that anyone who stores or processes personal information about other persons must comply with. The author of the paper focuses on the normative framework of personal data protection in Serbia, its compliance with the European standards and approach to civil law instruments for privacy protection.

Keywords: personal data, privacy, informational privacy, Personal Data Protection Act, civil law.

Слобода Мидоровић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ОДНОС ИНСТИТУТА ДЕЛИМИЧНЕ НИШТАВОСТИ ПРАВНИХ ПОСЛОВА И НАЧЕЛА АУТОНОМИЈЕ ВОЉЕ

Институт делимичне ништавости правних послова се најчешће правда латинском максимумом *utile per inutile non vitiatur*, која подржава идеју да правне послове који садрже неки недостатак треба, када за то постоји могућност, одржати на снази - *favor negotii/contracti*, односно *favor testamenti*. Осим те констатације, у домаћој литератури се ретко среће детаљније елаборирање услова његове допуштености, а још ређе се сагледава његова интеракција са начелом аутономије воље. Примена института делимичне ништавости нужно повлачи интервенцију суда у садржину правног посла. Њен домашај пре свега зависи од узрока ништавости, спрам чега се у теорији разликују три врсте делимичне ништавости: објективна, субјективна и квантитативна.

Обим судске интервенције у садржину правног посла зависи и од потребе да се недостајућа одредба надомести другом која је у складу са правним поретком. Допуна недостајуће одредбе актуелизује одговорност суда и то нарочито у оним случајевима када је потребно изнаћи хипотетичку вољу изјавиоца, односно страна правног посла. Мешање суда у садржину правног посла у поступку његове нормативне контроле отвара питање да ли примена правне установе делимичне ништавости подразумева негацију, или у најмању руку, слабљење начела аутономије воље. С обзиром на то да правни посао представља јединствену целину, поједини аутори заступају став да у погледу ништавости правних послова само приступ „све или ништа“ подржава очување принципа аутономије воље. У вези са овом проблематиком се посебно јавља питање да ли о допуштености института делимичне ништавости треба заузети јединствени став, или пак треба водити рачуна о томе да ли се ради о правном послу *inter vivos* или правном послу *mortis causa*, будући да у потоњем случају не постоји могућност изјавиоца да накнадном изјавом своје воље отклони првобитни недостатак. С друге стране, на делимичну ништавост се може гледати као на институт којим се доводе у склад начело аутономије воље са правним поретком, односно као средство за елиминисање последица прекорачења граница аутономије воље. Изложена проблематика ће бити анализирана

са доктринарног становишта и из угла судске праксе како би се извео закључак о могућности и границама коегзистенције института делимичне ништавости правних послова и начела аутономије воље.

Кључне речи: делимична ништавост правних послова, аутономије воље, одговорност суда, нормативна контрола, судска пракса.

Sloboda Midorović,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad

RELATIONSHIP BETWEEN THE INSTITUTE OF PARTIAL NULLITY OF LEGAL TRANSACTIONS AND THE AUTONOMY OF WILL PRINCIPLE

A legal institute of partial nullity of legal transactions is usually justified by the Latin maxim *utile per inutile non vitatur*, which favors the idea that legal transactions that contain some flaw should, whenever possible, be maintained in effect - *favor negotii/contracti*, i.e. *favor testamenti*. Apart from this statement, the domestic literature does not provide an elaborate overview of the conditions of its admissibility, and even fewer considerations on its interaction with the principle of the autonomy of the will. The application of the legal institute of partial nullity necessarily entails court intervention in the substance of the legal transaction. Its reach depends first and foremost on the cause of nullity, according to which three types of partial nullity can be distinguished in theory: objective, subjective and quantitative. The extent of judicial intervention in the content of a legal transaction also depends on the need to substitute the missing provision with another stipulation that corresponds to the legal order. Supplementing of the missing provision actualizes the responsibility of the court, especially in cases where it is necessary to ascertain the hypothetical will of the party, i.e. parties to the legal transaction.

The interference of the court with the content of the legal transaction in the process of its normative control raises the question of whether the application of a legal institute of partial nullity implies a denial or, at least, a weakening of the principle of autonomy of the will. Given that legal transaction presents a single unit, some authors argue that, with regard to the nullity of legal transaction, only an “all-or-nothing” approach supports the maintenance of the principle of autonomy of the will. In relation to this matter, the question arises whether the admissibility of the institute of partial nullity should be viewed in a uniform way, or whether it would be better to differentiate its application depending on the type of the legal transaction - *inter vivos* or *mortis causa*, since in the latter case the deceased is unable to remedy the initial defect by a subsequent declaration of his/her will. On the other hand, partial nullity can be perceived as an institute that aligns the principle of the autonomy of the will with the legal order, i.e. as a means of eliminating the consequences ensuing as a result of exceeding the

limits of the autonomy of the will. The presented subject matter will be analyzed from the doctrinal point of view and from the standpoint of the jurisprudence in order to reach a conclusion on the possibility and limits of coexistence of the institute of partial nullity of legal transactions, on one hand, and the principle of autonomy of will, on the other hand.

Keywords: partial nullity of legal transactions, autonomy of will, court responsibility, normative control, jurisprudence.

Николина Мишчевић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКА ФОРМА УГОВОРА КАО СРЕДСТВО ЗАШТИТЕ НАЧЕЛА СЛОБОДЕ УГОВАРАЊА

Слобода уговарања је једно од основних начела уговорног права и једна од манифестација начела приватне аутономије страна у грађанскоправним односима. Под слободом уговарања подразумева се то да стране слободно одлучују прво о томе да ли ће уопште закључити уговор, а потом коју врсту уговора ће закључити, са киме, каква ће бити садржина уговора, у којој форми ће њихова воља бити изражена, итд. Када је реч о овом последњем, из начела слободе уговарања деривира се начело консенсуализма према којем је за пуноважан настајак уговора довољна проста сагласност воља уговорних страна. Међутим, од овог правила могу бити предвиђени изузеци, како вољом уговорних страна, тако и законом. Док уговарање обавезне форме код иначе неформалног уговора или строже форме од законом прописане управо представља манифестацију слободе уговарања, прописивање обавезне форме законом представља вид ограничења овог начела. Наметање обавезне форме уговора најчешће за уговорне стране подразумева и утрошак времена и новца. Ово је посебно случај код најстрожих врста форме уговора, јавнобележничког записа и јавнобележнички потврђене (солемнизоване) приватне исправе. Стога, учесници правног промета обавезну форму често доживљавају као непотребно и скупо оптерећење. Они, по правилу, нису свесни циљева којима форма у конкретном случају служи, као ни тога да се обавезном формом с једне стране начело слободе уговарања ограничава, а са друге стране штити.

Један вид заштите начела слободе уговарања остварује кроз једну од функција форме уговора - функцију заштите страна од пренагљеног обавезивања (*Warnfunktion, Übereilungsschutz*). Посредством обавезне форме уговора, а посебно када се ради о јавнобележничкој, странама се пружа могућност да још једном размисле о последицама које из уговора настају и томе да ли желе његово закључење. На овај начин се суштински обезбеђује остварење првог елемента слободе уговарања - слободно одлучивање о ступању у уговорни однос. Учешћем јавног бележника као непристрасног стручњака који упозорава стране на последице закључења

уговора омогућује се да стране одлуку о заснивању уговорног односа донесу трезвено.

Осим тога, његовим учешћем у поступку закључивања уговора обезбеђује се основа за реализацију начела слободе уговарања. Под тиме се подразумева отклањање фактичких неједнакости у позицијама страна приликом заснивања уговорног односа, као што је то нпр. случај када уговор закључује лице које има богато знање и искуство у вези са предметом уговора са лицем које тим степеном знања и искуства не располаже. Тако неједнаке позиције уговорних страна могу се негативно одразити на слободу уговарања слабије стране. Тада уједначавању позиција уговорних страна доприноси поучавајућа функција (*Belehrungs – und Beratungsfunktion*) јавнобележничке форме уговора. Ово због тога што се разјашњавањем чињеничног стања и поучавањем о значају и последицама уговора од стране јавног бележника као непристрасног стручњака јача позиција слабије стране у погледу учешћа у креирању и обликовању уговорног односа у који ступа.

Дакле, ограничавањем слободе уговарања у једном њеном аспекту, слободе избора форме уговора, обезбеђује се заштита овог начела у још важнијим аспектима, онима који се односе на слободу стране да одлучи о томе да ли ће закључити уговор и слободу да утиче на садржину уговора, односно на права и обавезе који из њега настају.

Кључне речи: форма уговора, јавнобележничка форма уговора, начело слободе уговарања, начело приватне аутономије.

Nikolina Mišćević,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad

NOTARY FORM OF CONTRACT AS A MEANS TO PROTECT THE PRINCIPLE OF FREEDOM OF CONTRACT

Freedom of contract is one of the basic principles of contract law and one of the manifestations of the principle of private autonomy of parties in civil law relations. Freedom of contract implies that the parties are free to decide, firstly, whether they will conclude a contract at all and, then, what type of contract they will conclude, who they will conclude it with, what will be the content of the contract, in what form their will shall be expressed, etc. Regarding the latter, the principle of freedom of contract entails the principle of mutual consent, according to which simple consent of the parties is sufficient for the proper conclusion of the contract. However, the exceptions from this rule may be envisaged, both by the will of the contracting parties and by the law. While opting for a mandatory contract form in case of entering into an informal contract or for a stricter form than the one prescribed by the law is a manifestation of the freedom to contract, prescribing a mandatory contract form by the law implies a limitation of this principle. For the contracting parties, a mandatory contract form usually implies spending a lot of time and money. This is especially the case in the strictest types of contract form, the notary-public record and the notary-public certified (solemnized) document. Therefore, participants in legal transactions often perceive the mandatory form of contract as an unnecessary and expensive burden. They are usually not aware of the aims that the specific form of contract serves in a particular case, nor are they aware that the binding form restricts the principle of freedom of contract but, at the same time, protects the same principle.

This principle may be protected through one of the functions of the contract form, aimed at protecting the parties from imprudence (Warnfunktion, Übereilungsschutz). By means of the obligatory form of the contract, and especially by the notary-public record and the notary-public certified (solemnized) document, the parties are given the opportunity to reconsider the consequences arising from the contract and whether they want to conclude it. In this way, the first element of freedom of contract is essentially ensured - the free choice of establishing a contractual relationship. The participation of a notary public as an impartial expert who informs the parties about the

consequences of the conclusion of the contract enables the parties to bring a rational and reasoned decision on the conclusion of contract.

In addition, the participation of a notary public in the contracting process provides the basis for exercising the principle of freedom of contract. It implies eliminating the factual inequalities in the positions of the parties when establishing a contractual relationship, for example, in case where the contract is concluded by a person with extensive knowledge and experience on the subject matter of the contract with a person who does not have that level of knowledge and experience. Unequal positions of the contracting parties may adversely affect the freedom of contract of the weaker party. In such a case, the instructive function (Belehrungs - und Beratungsfunktion) of the notary form of contract contributes to ensuring an equal position of the parties. Thus, a notary public as an impartial expert clarifies the facts and instructs the lay parties about the importance and consequences of the contract, and ultimately contributes to strengthening the weaker party's position in terms of active participation in creating and shaping the contractual relationship.

Therefore, restricting the freedom of contracting in one of its aspects (the freedom to choose the form of contract) provides protection in more important aspects of this principle, those relating to the freedom of a party to decide whether to conclude a contract and freedom to influence the content of the contract (the rights and obligations arising from this contract).

Keywords: form of contract, notary form of contract, principle of freedom of contract, principle of private autonomy.

Doc. dr. sc. Jelena Kasap,

Docentica,

Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,

Republika Hrvatska

Doc. dr. sc. Višnja Lachner,

Docentica,

Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,

Republika Hrvatska

О ТЕМЕЉИМА ОДГОВОРНОСТИ ВЈЕРОВНИКА КОД БЕСПЛАТНИХ УГОВОРА У ХРВАТСКОМ СРЕДЊОВЈЕКОВНОМ ПРАВУ

Бесплатни уговори најчесталији су правни послови у свакодневном правном промету. Неформалност која их разликује од осталих правних послова с једне стране олакшава њихову примјену, док с друге стране отежава правни положај уговорних странака у случају повреде уговорних обвеза. Одговорност због повреде уговорне обвезе једнако погађа оба уговоратеља, вјеровника и дужника. Но, како је дужник сукладно начелу утилитета уговорна страна која од закључења бесплатног правног посла има понајвише користи, расправе о обвезама као и критеријима одговорности вјеровника још су од настанка најранијих правних сустава ријетке су. То не изненађује обзиром да се код бесплатних уговора готово без изнимке ради о пословима закљученим између пријатеља и познаника обиљеженим повјерењем уговорних странака. Темељи привилегиране одговорности вјеровника у западноевропским правним суставима, тако и у хрватском праву почивају на римским правним начелима која су посредством правних норми *ius commune* реципирана у модерне одредбе обвезног права. Како је проблематика одговорности вјеровника код бесплатних уговора изостала у хрватској знанственој литератури овим ће се истраживањем, правно повијесном рашчлабком доступних извора хрватског средњовјековног права те њиховом компарацијом настојати утврдити темељи одговорности посудитеља, оставодавца те дароватеља у хрватском праву али и поближе образложити разлози за јединствена рјешења садржана у Закону о обвезним односима.

Кључне ријечи: бесплатни уговори, начело утилитета, одговорност вјеровника, средњи вијек, закон о обвезним односима.

Doc. Jelena Kasap, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer" Osijek,

Republic of Croatia

Doc. Višnja Lachner, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer" Osijek,

Republic of Croatia

THE FOUNDATIONS OF CREDITOR'S LIABILITY IN GRATUITOUS CONTRACTS IN CROATIAN MEDIEVAL LAW

Gratuitous contracts (bailments) are the most common legal affairs in everyday legal transactions. On the one hand, their informal nature that distinguishes them from other legal affairs facilitates their application; on the other hand, it complicates the legal position of the contracting parties in case of breach of contractual obligations. Liability for breach of contractual obligation equally affects both contracting parties: the creditor and the debtor. In accordance with the principle of utility, the debtor is a contracting party that benefits most from the conclusion of a gratuitous contract. However, the discussions about the creditor's obligations and the liability criteria have been quite rare ever since the development of the earliest legal systems. This is not surprising given the fact that the gratuitous contracts are, almost as a rule, concluded between friends and acquaintances, and marked by the trust of the contracting parties. The foundations of the privileged liability of creditors, both in Western European legal systems and in Croatian law, are based on Roman law principles, which have been entered into the modern law of obligations through reception of the *ius commune* legal norms. As the issue of creditors' liability in gratuitous contracts has not been sufficiently examined in the Croatian scientific literature, this research is aimed at exploring and establishing the legal grounds of liability of the lender (creditor), the depositor, and the donor in Croatian law, by analyzing and comparing the available historical sources of Croatian medieval law. In that context, the authors will also discuss in more detail the reasons for enacting the unique legal solutions contained in the Croatian Obligations Act.

Keywords: gratuitous contract (bailment), principle of utility, creditor's liability, Middle Ages, Croatian Obligations Act.

Проф. др Милена Јовановић Zattila,
*Редовни професор,
Правни факултет Универзитета у Нишу, Србија*

Romina Štaba,
*Адвокат- партнер у Поробиа & Špoljarić,
Специјалиста европског права и овлашћени специјалиста јавне набавке,
Вараžдин, Република Хрватска*

УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ ВИРУСА COVID-19 НА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ У УГОВОРНИМ ОДНОСИМА

Проглашење глобалне пандемије вируса COVID-19 (коронавирус) од стране Светске здравствене организације дана 11.03.2020. године је историјски догађај чије ће последице бити далекосежне у привредном, политичком, друштвеном и правном погледу. Последице на економију и привреду се већ драстично рефлектују. Делатности у којима је више од 50% компанија изјавило да имају значајне последице на пословање су путничке агенције, услужне делатности, превоз и складиштење.

Поставља се питање како пандемија COVID-19 може бити разлог екскулпације одговорности за уговорну штету услед неиспуњења или кашњења у испуњењу уговорних обавеза, као и да ли се ради о вишој сили. Генерално, не улазећи у правна тумачења, јасно је да пандемија коронавирусом представља вишу силу, као спољни и атипични догађај на кога оштећени није могао утицати, тј. није га могао предвидети, избећи или отклонити. Међутим, овај феномен неће бити аутоматски применљив у свим правним ситуацијама и уговорним односима, без да се исти правно оправда и докаже активирањем клаузуле више силе. Обзиром да у Европској унији нису у исто време донете ограничавајуће мере, као и да оне нису униформног садржаја у погледу поступања, то ће сваки конкретан случај везан за прекограничне, али и унутрашње односе бити специфичан и захтевати посебан приступ у погледу оцене да ли је наступила виша сила као разлог ослобођења одговорности за штету услед кршења уговорне обавезе.

Аутори се у раду баве утицајем пандемије коронавирусом COVID-19 на испуњење обавеза у двостранотеретним правним односима, и то у случају када нека од уговорних страна није у могућности да испуни своју обавезу или пак касни у испуњењу исте. У раду се анализирају законодавна решења и досадашња судска пракса Републике Србије и

Републике Хрватске по наведеном питању, као и одредбе међународног права (када се ради о двостранотеретним уговорима са субјектима из трећих земаља). Очекивања аутора су да ће спроведено истраживање у овом чланку допринети примени у пракси, посебно код трговинских спорова који ће се неизоставно појавити у раду компанија и предузетника, обзиром да услед пандемије COVID-19 нису били у могућности да испуне уговорне обавезе на време.

Кључне речи: COVID-19, компаније, одговорност за штету, трговинскоправни уговорни односи.

Prof. Milena Jovanović Zattila, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Romina Štaba,

Attorney-at-Law, Partner at Probija & Špoljarić LLC,

University Specialist in European Law and Certified Specialist in Public Procurement, Varaždin, Republic of Croatia

THE INFLUENCE OF COVID-19 VIRUS PANDEMIC ON EXCULPATION OF LIABILITY FOR DAMAGE IN CONTRACTUAL RELATIONS

The declaration of the COVID-19 virus (Coronavirus) pandemic by the World Health Organization on 11 March 2020 is a historic event which will have far-reaching economic, political, social and legal consequences. The effects on the economy and industry are already being drastically reflected at both national and global level. More than 50% of travel agencies, services, transportation, cargo and warehousing companies have already reported that their business activities have been substantially affected by the current developments.

The question arises as to how the COVID-19 pandemic may be the reason for the exculpation of liability for damage, or for non-performance or delay in fulfilment of contractual obligations, and whether it constitutes a force majeure (*vis major*). Generally, without entering into legal interpretations, it is clear that the Coronavirus pandemic is a force majeure, which is defined as an external and atypical event that could not have been predicted, avoided or eliminated by the affected (injured) party. However, this event will not be automatically applicable in all legal situations and contractual relations, without being legally justified and proven by activating the force majeure clause. In the European Union, given that restrictive measures have not been adopted at the same time and that they are not uniform in terms of state conduct, it implies that each particular case related to cross-border and internal relations is highly specific and will have to be approached on its own merits in terms of assessing whether the force majeure event is the reason for discharging the non-performing party from liability for damage resulting from breach of contractual obligations.

In this paper, the authors examine the impact of the COVID-19 pandemic on the performance of obligations in bilateral legal relations, in cases where one of the contracting parties is unable to perform or is tardy in performing its

obligations. The authors analyze the legislative solutions and the judicial practice (case law) of the Republic of Serbia and the Republic of Croatia on this matter, as well as the provisions of international law concerning bilateral agreements with entities from third countries. The authors expect that the conducted research will contribute to improving the implementation of this institute in practice, particularly in trade disputes (which will inevitably ensue as a result of the COVID-19 pandemic) among the defaulting companies and entrepreneurs that were unable to fulfil their contractual obligations on time.

Keywords: COVID-19, companies, liability for damage, trade disputes, contractual relations.

*Доц. др Михајло Цветковић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

СПОРНИ СЛУЧАЈЕВИ УЗРОЧНОСТИ У ОДШТЕТНОМ ПРАВУ

Каузалност или узрочна веза је однос између две појаве, узрока и последице, при чему је узрок временски претходио последици. Да би штетник сносио грађанскоправну одговорност, нужно је да између његове радње или пропуштања и штете која је погодила оштећеног постоји однос узрочности. 300 прописује (чл. 154, ст. 1) „Ко другоме проузрокује штету, дужан је накнадити је...”

Узрочност у одштетном праву има веома важну улогу: то је услов одговорности и претпоставка приписивања штете одређеном понашању, односно дужнику. Она остварује различите функције: функцију заснивања одговорности, функцију приписивања последица, али и супротну функцију ограничавања одговорности. У највећем броју случајева, узрочност приликом настанка конкретне штете није спорна. Међутим, живот ствара ситуације које не само да су теоријски занимљиве, него захтевају и прагматична решења. Такве су следеће ситуације: штета се јавља у виду превентивних трошкова, па изгледа као да је последица „старија” од узрока; више штетника је повезано за истом штетом, па се доприноси не могу утврдити; више потенцијалних штетника је извршило штетну радњу, али је само једна погодила оштећеног; у неким ситуацијама делује неколико симултаних, али независних фактора, или су фактори сукцесивни и повезани; узрочни фактори из сфере штетника делују заједно са факторима из сфере оштећеног (услед његове предиспозиције или прекомерне реакције).

Нарочиту пажњу привлачи хипотетички каузалитет, који се јавља у два вида, као: 1) прекинути каузалитет (нпр. када смртно повређена животиња, за чију повреду одговора штетник, страда у пожару који је изазвао њен власник); или 2) резервни узрок, где након штетног догађаја наступи други, који би исту штету изазвао (нпр. лице А уништи башту лица Б, па сутрадан поплава уништи цело насеље). Рад испитује како одштетно право решава поменуте проблеме.

Кључне речи: узрок, последица, одговорност, штета, облигације.

Doc. Mihajlo Cvetković, LL.D.
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

PROBLEMATIC CAUSATION CASES IN TORT LAW

Causality or causation is the cause-effect link or relation between two events (the cause and the result), where the cause precedes the consequence in time. One of the essential elements of liability in torts is the presence of the causal link between the tortfeasor's commission of a tortious act (or omission to act) and the resulting damage sustained by the injured party. The Serbian Obligation Relations Act reads: "Whoever causes harm to another is obliged to compensate the damage..." (Article 154, para. 1 ORA).

Causation plays a very important role in tort law. It is the prerequisite for establishing tort liability and the presumption for attributing damage to a particular tortfeasor or designating a particular conduct as a detrimental (tortious) act. Thus, it has various functions: to establish tort liability, to designate the detrimental conduct and attribute the consequences to the tortfeasor's act, but it also has the opposite function of limiting one's liability. In most cases involving the occurrence of specific damage, causation is not disputable. However, life generates fairly complex and theoretically interesting situations which call for pragmatic solutions. Some examples are illustrated in the following scenarios: damage occurs in the form of preventative costs, for which reason the consequence appears to precede the cause; multiple tortfeasors are linked to the same damage, for which reason it may be difficult to establish their exact contribution to damage; several tortfeasors have committed the wrongful acts, but only one of these wrongdoings resulted in damage; in some situations, there are several simultaneous but independent causation factors while, in other cases, the factors may be successive and related; the causation factors from the tortfeasor's sphere of action may act in conjunction with the causation factors from the victim's sphere of action (due to the victim's predisposition, vulnerability or overreaction).

Hypothetical causality is a particularly interesting type of causality, which occurs in two forms: 1) interrupted causality (e.g. when a fatally injured animal, which the tortfeasor is responsible for, is killed in a fire caused by its owner); and 2) a "back-up" causality, which occurs when one detrimental event is followed by another detrimental event, which would cause the same damage (e.g. person A destroys the garden owned by person B, and the next day the flood destroys the entire area). This paper examines how these disputable issues are resolved in tort law.

Keywords: causation, cause, consequence, tort liability, damage, obligations.

Проф. др Марија Игњатовић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ БРОДАРА ЗА РОБУ ПОВЕРЕНУ НА ЧУВАЊЕ У ТОКУ ПРЕВОЗА РОБЕ МОРЕМ

Одговорност власника брода као бродара у погледу накнаде штете у римском праву била је одређивана *in solidum* (за цео износ). Овакво решење оправдавано је чињеницом да је основ бродареве одговорности била његова *voluntas*, која је управо највише долазила до изражаја приликом именовања одређеног лица за капетана брода. С обзиром на то да је правни посао поводом превоза, без обзира да ли се радило о превозу робе или путника, капетан брода закључио по наређењу *pater familias*-а или власника брода, као његов заступник у тој ситуацији, претор је установио солидарну тужбу против *pater familias*-а или власника брода. Висок ниво одговорности власника брода била је последица схватања да је дужност сваког *pater familias*-а била да брине и пази „кога под свој кров прима” и коме поверава вршење сопствених послова. У случају непоштовања правила о савесном и брижљивом избору капетана брода коме је било поверено управљање бродом, било да је до тога дошло намерно или из разлога небрижљивости, *pater familias* је био дужан да или надокнади штету *in solidum* или да преда деликвента оштећеном у *mancipium*, како би својим радом надокнадио губитак у имовини тужиоца.

Кључне речи: одговорност власника брода, римско право, *voluntas*, *in solidum*, *mancipium*.

Prof. Marija Ignjatović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

SHIPPER'S RESPONSIBILITY FOR SAFEKEEPING THE ENTRUSTED GOODS DURING TRANSPORT BY SEA

In Roman law, the responsibility of the ship owner (*dominus navis*) for the compensation of damage caused during the transport of goods by sea was determined *in solidum* (for the whole amount). This kind of solution was justified by the fact that the ship owner's responsibility was based on his *voluntas*, which was most prominent in the course of appointing the ship captain (*magister navis*). Given the fact that the ship captain concluded the contract for the transport of goods or passengers on the order of the *pater familias* or the ship-owner, acting as their representative in the given legal transaction, the praetor instituted a solidarity action against the *pater familias* or the ship-owner. The high level of the ship owner's responsibility was the consequence of the understanding that the duty of every *pater familias* was to take care who he would "take under his roof" and who he would entrust with the performance of his business affairs. In case of disregard of the rules governing the prudent and conscientious selection of the ship captain who was to take command of the ship, irrespective of whether it was the consequence of a deliberate or a reckless act, the *pater familias* was obliged either to reimburse the damage *in solidum* or to deliver the wrongdoer (delinquent) to the injured party in *mancipium*, which ensured that the wrongdoer would reimburse the claimant's property loss or damage through his work

Keywords: Roman law, shipowner's responsibility, *voluntas*, *in solidum*, *mancipium*.

*Дејан Пилиповић, мастер права,
Виши асистент,
Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина*

ВЈЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА: ИЗАЗОВИ У ОДШТЕТНОМ ПРАВУ

Као резултат технолошких иновација, данас све више на значају добија употреба вјештачке интелигенције (ВИ). Објекти (системи или уређаји) базирани на вјештачкој интелигенцији, као што су аутономна возила, роботи за његу, дрoнови, паметни градови и остали, мање или више, аутономни системи, могу проузроковати штету. Да ли су традиционална правна правила одштетног права подобна да омогуће накнаду штете проузроковане употребом аутономних система базираних на вјештачкој интелигенцији? Правна теорија, посебно инострана, покушава да понуди могуће одговоре. Такође, ко би одговарао за штету и по којем основу: да ли власник, корисник, програмер, произвођач или аутономни објекат базиран на вјештачкој интелигенцији? Циљ рада је анализа домаћег одштетног права, али и права држава чланица ЕУ, права ЕУ и САД како би се идентификовали изазови са којима се сусреће одштетно право у овом домену и могући погледи на проблем који би били базирани или на постојећим правилима одштетног права или на другачијем концепту ових правила.

Кључне ријечи: вјештачка интелигенција, одштетно право, роботи, штета, изазови.

Dejan Pilipović, LL.M.,

Senior Assistant,

Faculty of Law, University of Banja Luka,

Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHALLENGES IN TORT LAW

As a result of technological innovation, the use of artificial intelligence (AI) is becoming increasingly important today. Objects (systems or devices) based on artificial intelligence, such as autonomous vehicles, care robots, drones, smart cities and other (more or less) autonomous systems can cause damage. Are traditional tort law rules adequate for securing the compensation for damage caused by the use of autonomous systems based on artificial intelligence? Legal theory, especially foreign theory, has been trying to offer possible answers. Moreover, who would be liable for damage (the owner, the user, the programmer, the manufacturer or the autonomous AI-based object as a tortfeasor) and on what grounds? The aim of the paper is to analyze the domestic tort law, as well as the law of EU member states, EU law and USA law, to identify the challenges for legislators, legal scholars and courts in this domain and possible approaches to the problem that would be based either on existing tort law rules or on a different concept of these rules.

Keywords: artificial intelligence, tort law, robots, damage, challenges.

Доц. др Тамара Ђурђић-Милошевић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу

ПОКЛОН ЗА СЛУЧАЈ СМРТИ У СРПСКОМ ПРАВУ

Уговор о поклону за случај смрти специфичан је правни институт који је будио пажњу правне јавности од настанка па до данас, и сматра се једним од најсложенијих питања у наследноправној доктрини. Његова правна природа разнолико је опредељивана у историјском развоју, од доброчиног и једнострано опозивог располагања за случај смрти, до својеврсног модалитета уговора о поклону (*donatio post mortem*) како се данас претежно поима у домаћој правној доктрини. Овај правни посао има дугу традицију у српском грађанском праву и вуче корене још од од Законоправила Светог Саве, преко Српског грађанског законика из 1844. године, до данашњих дана. Уговор о поклону за случај смрти је комплексан правни институт који инкорпорише елементе својствене и правним пословима наследноправног и оним облигационоправног карактера, што уноси недоумицу у погледу одређивања његове правне природе. Правну природу овог института опредељује значај чињенице смрти за сам правни посао и њена квалификација или као каузе овог правног посла или као рока до чијег наступања је одложено стварноправно дејство овог уговора. На претходно надовезује се питање опозивности овог правног посла, а одговор на њега усмерава правну природу овог уговора више ка наследноправној или облигационоправној. Уколико би се неопозивост овог уговора задржала као његово фундаментално својство, облигационоправни карактер овог уговора био би потврђен, и по својој природи он би представљао модалитет уговора о поклону. Са друге стране, уколико би се пошло од претпоставке да је опозивост његов конститутивни елемент, овај уговор би био директно супростављен принципу неопозивости као темељном начелу уговорног права, што доводи у питање његово одређење као облигационоправног уговора са дејством *inter vivos* и постављање граница између располагања за живота и за случај смрти. У израђеном Нацрту грађанског законика Републике Србије одређивање правне природе овог уговора додатно се усложњава зато што је предложено једно специфично решење, према којем се поклонодавцу признаје право опозива, и то условно, за случај да раније настане смрт поклонопримца у односу на поклонодавца. Управо због тако дефинисаног услова, није најјасније шта је била интенција законодавца. Да ли је идеја да у складу са његовом уговорном природом предвиди неопозивост као правило, а могућност опозива само онда када се осујећује правна сврха овог *intuitu persone* располагања, или да на овај

начин укаже на значај чињенице смрти за природу правног посла и његов потенцијални наследноправни карактер поред облигационоправног, који га издваја од типичног облигационоправног уговора? Отуда, у Нацрту предложено законско решење заслужује посебну пажњу правне доктрине, како би се на бази анализе правне генезе овог института, а посебно српске правне традиције, на основу експликације модалитета у којима се јавља у савременим правним системима и поређења са предлогом из Нацрта, дефинисао правнополитички циљ законског уређења поклона за случај смрти и дали предлози надоградње понуђеног концепта.

Кључне речи: правни посао *интер vivos*, правни посао *mortis causa*, уговор о поклону за случај смрти, *donatio mortis causa*, *donatio post mortem*.

Doc. Tamara Đurđić-Milošević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Kragujevac

A GIFT IN CONTEMPLATION OF DEATH IN SERBIAN LEGISLATION

A gift in contemplation of death (*donatio mortis causa*) is a specific legal institute that has always attracted the attention of legal professionals. It is considered to be one of the most complex issues in succession law doctrine. Its legal nature has been defined in diverse legal terms throughout its historical development, ranging from a gratuitous and unilaterally revocable disposition in view of death to a *sui generis* modality of the gift contract (*donatio post mortem*), the latter of which is the prevailing approach in the domestic legal doctrine nowadays. This legal institute has had a long tradition in Serbian legislation, drawing its roots from Saint Sava's Nomocanon, through the Serbian Civil Code of 1844, to the contemporary civil law.

A gift in contemplation of death (*donatio mortis causa*) is a complex legal institute which incorporates elements inherent to legal institutes of both inheritance and contract law character, resulting in ambiguity in terms of determining its legal nature. The legal nature of this institute has been determined by the significance of the fact of death for the legal transaction itself and its qualification either as the *causa* of this legal transaction or as the time limit until which the substantive effect of this contract has been postponed (i.e. when the contract takes effect). This issue is correlated with the question of revocability of this gratuitous legal transaction; the response to this question is the decisive factor in determining the legal nature of this institute which may have prevalent succession law or contract law features.

If its irrevocability remained its fundamental feature, the predominance of the contractual character and effects of this institute would prevail, and by its very nature it would constitute a modality of the gift contract. On the contrary, if revocability were to be assumed as the constituent feature of this contract, it would directly oppose the principle of irrevocability as the fundamental principle of contract law, which further calls into question its designation as a binding contract with the effects *inter vivos* and also compromises the setting of clear boundaries between the dispositions for life and the ones in contemplation of death.

In the Draft Civil Code of the Republic of Serbia, the designation of the legal nature of this contract has been additionally convoluted by introducing a specific

solution which envisages that the donor is granted the right to revoke this contract, in case the donee dies before the donor. As the condition is defined in such terms, the legislator's intention remains vague. What was the governing idea of this provision: was it based on the idea to envisage irrevocability as a general rule, in line with the contractual nature of this legal transaction, and to envisage a possibility of revoking it only in case where the legal purpose of this *intuitu personae* disposition is frustrated, or was it intended to indicate the importance of the fact of death to the legal nature of this contract and thus emphasize its possible succession law character (in addition to its contract law nature), which distinguishes it from a typical contract?

Hence, the legal solution proposed in the Draft Civil Code of the Republic of Serbia deserves special attention of the legal doctrine. Based on the analysis of the genesis of this legal institute and especially of respective Serbian legal traditions, while taking into account the rationale of its diverse modalities in comparative legal systems, it is essential to determine the aim of the legislative policy regarding the proposed regulation of *donatio mortis causa* and possibly develop *de lege ferenda* solutions for upgrading the proposed concept.

Keywords: legal transaction *inter vivos*; legal transaction *mortis causa*; a gift in contemplation of death, *donatio mortis causa*, *donatio post mortem*.

Јована Миловић,

Асистент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ЕУТАНАЗИЈА КАО РАЗЛОГ НЕДОСТОЈНОСТИ ЗА НАСЛЕЂИВАЊЕ

Недостојност за наслеђивање, као грађанскоправна казна, се примењује само у законом предвиђеним случајевима. Српски законодавац таксативно наводи разлоге недостојности, па се чини да нема дилема у погледу примене овог института. Међутим, код умишљајног убиства или покушаја убиства оставиоца, као разлога за недостојност, наилазимо на недоумицу. Да ли еутаназија, или убиство из милосрђа, улази у оквир поменуте одредбе? У већини савремених правних система, лишење живота одређеног лица, на његово тражење или пристанак, квалификовано је као привилеговано убиство за које је предвиђена одговарајућа санкција. Са друге стране, поједини правни системи дозвољавају пасивну еутаназију, која се огледа у непружању или ускраћивању даље медицинске бриге или лечења одређеном лицу. У светлу предложених решења у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије, поводом признавања права на достојанствену смрт, потребно је одредити место еутаназије међу разлозима недостојности за наслеђивање. Аутор у раду настоји да утврди да ли и еутаназија, у оба своја вида, представља разлог за недостојност наследника, и да кроз упоредноправни приказ предложи одређена решења.

Кључне речи: еутаназија, лишење живота из самилости, наследник, недостојност за наслеђивање, умишљајно убиство.

Jovana Milović,
*Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica*

EUTHANASIA AS THE REASON FOR UNWORTHINESS OF INHERITANCE

Unworthiness of inheritance is a civil law penalty which applies only in cases explicitly envisaged by the law. As the Serbian legislature specifies the reasons for being unworthy of inheritance, there seems to be no dilemma regarding the implementation of this institute. However, the dilemma arises in case of intentional murder or attempted murder of the decedent, which is stipulated as one of the reasons for unworthiness. In particular, does euthanasia (mercy killing) fall within the scope of the said provision? In most modern legal systems, the deprivation of person's life, at his/her request or consent, has been qualified as a privileged murder, which is subject to appropriate punishment. On the other hand, some legal systems envisage passive euthanasia, which is reflected in failing to provide or denying further medical care or treatment to a particular person. In light of the solutions proposed in the Draft Civil Code of the Republic of Serbia, and the recognition of the right to a dignified death, it is necessary to determine whether euthanasia (mercy killing) may be a reason for rendering an heir unworthy of inheritance. The author discusses both active and passive form of euthanasia, trying to determine whether euthanasia may be envisaged as one of the reasons for unworthiness of inheritance. Relying on the comparative law solutions, the author proposes some legal solutions.

Keywords: euthanasia, mercy killing, heir, unworthiness of inheritance, premeditated murder.

Doc. dr. sc. Borjana Miković,
Docent,
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu,
Bosna i Hercegovina

СТАРАТЕЉСКА ЗАШТИТА ОСОБА КОЈИМА ЈЕ ОДУЗЕТА ИЛИ ОГРАНИЧЕНА ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ С ПОСЕБНИМ ОСВРТИМА НА ЊИХОВ СТАТУС У ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА И КРШЕЊЕ ОСНОВНИХ ЉУДСКИХ ПРАВА

У раду се, поред одређења сврхе старатељства над особама којима је одузета или ограничена пословна способност, анализирају одредбе сва три породична закона у Босни и Херцеговини везане за примјену старатељске заштите и статус штићеника у породичним односима, те повреду њихових људских права и људског достојанства. Такође, сходно УН Конвенцији о правима особа с инвалидитетом, коју је Босна и Херцеговина ратификовала 2010. године, рад садржи и одговарајуће пројекције о неопходности измјена босанскохерцеговачког законодавства из области старатељства, како би ова скупина особа с инвалидитетом умјесто замјенског одлучивања, примјеном принципа једнакости пред законом, остварила право на одлучивање уз подршку и тиме, повећањем друштвене одговорности стекла потребну правну сигурност.

Кључне ријечи: одузимање/ограничење пословне способности, старатељска заштита, законодавство, људска права, Конвенција о правима особа с инвалидитетом.

Doc. Borjana Miković, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Political Science, University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

GUARDIANSHIP OF ADULTS WITHOUT CONTRACTUAL CAPACITY OR WITH LIMITED CAPACITY, WITH REFERENCE TO THEIR STATUS IN FAMILY RELATIONS AND THE VIOLATION OF FUNDAMENTAL HUMAN RIGHTS

In addition to providing a definition and discussing the purpose of guardianship of adults who are deprived of or have limited contractual capacity, the paper analyzes the relevant legal provisions contained in all three Family Codes in Bosnia and Herzegovina, focusing in particular on the provisions pertaining to the application of the guardianship institute, the status of protégés (wards) in family relations, and the violation of their basic human rights and human dignity. Moreover, with reference to the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006), which was ratified by Bosnia and Herzegovina in 2010, the paper addresses the need to amend the B&H legislation in this field. Instead of being subject to substitute decision-making processes (by the legally appointed representative), people with disabilities should exercise their right to supported decision-making. It would not only assure the application of the principle of equality before the law but also contribute to increasing the social responsibility of people with disabilities and ensuring their much needed legal security.

Keywords: deprivation/limitation of legal capacity, guardianship, legislation, human rights, Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

Проф. др Дејан Мицковић,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”, Скопље,
Република Северна Македонија
Доц. др Милица Шутова,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев”, Штип,
Република Северна Македонија

ДЕТЕ КАО СТРАНКА У ПОРОДИЧНИМ СПОРОВИМА

Модерни концепт права детета намеће потребу да се изучава његов процесни положај у парничним поступцима. Такав концепт права омогућава детету да не буде предмет заштите родитеља, односно да добије статус субјекта права, да штити своја права у складу са својим узрастом и душевну зрелост. У овом раду аутори ће се бавити анализом постојећих решења у Закону о породици у Републици Северној Македонији, као и великог броја контроверзних решења који се појављују у пракси. Анализа постојећих законских решења показује да је дете и даље само објекат у поступцима и поред корпуса права које су му признате. На основу анализе недостатака у нашем законодавству, имајући у виду најбоље моделе које се примењују у европским земљама, аутори предлажу решења *de lege ferenda*.

Кључне речи: парнична странка, најбољи интерес детета, процесни положај, субјекат заштите.

Prof. Dejan Micković, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law "Iustinianus Primus",

University "Ss Cyril and Methodius", Skopje,

Republic of North Macedonia

Doc. Milica Šutova, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of law, University "Goce Delčev", Štip,

Republic of North Macedonia

CHILD AS A PARTY IN FAMILY DISPUTES

The modern concept of the rights of the child has imposed the need for a more extensive study of the child's procedural position in litigation. This modern concept implies that the child is no longer the (passive) object of parental protection but that each child is granted the status of an active subject (participant) who is entitled to protect his/her rights in accordance with his/her age and mentality. In this paper, the authors analyse the current legal solutions contained in the Family Act of the Republic of North Macedonia, as well as the controversial solutions that emerge in practice. Despite the huge corpus of widely recognized human rights of the child, the analysis of the existing legal solutions demonstrates that the child largely remains the object of protection in the national litigation proceedings. Based on the analysis of observed shortcomings in our legislation, and taking into consideration the best models implemented in the European countries, the authors propose *de lege ferenda* solutions.

Keywords: child, litigant, the best interest of the child, procedural position, object of protection.

*Доц. др Марко С. Кнежевић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду*

ОДГОВОРНОСТ ЗА УЈЕДНАЧАВАЊЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ И РАЗВОЈ ПРАВА: КРИТИКА ДОКТРИНЕ ВРХОВНОГ КАСАЦИОНОГ СУДА О АПСОЛУТНОЈ НЕДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У БРАЧНОМ СПОРУ

Ревизија против пресуде у српском парничном поступку јесте ванредни правни лек, с обзиром да је уложива против правноснажних пресуда, и то искључиво другостепених. О њој одлучује врховна инстанца – Врховни касациони суд (ВКС). С друге стране, брачни спорови су они у којима се одлучује о захтеву за развод, односно поништај брака, као и захтев да се утврди (не)постојање брака.

С обзиром да се у брачном спору одлучује о даљој статусној судбини странака, одавно је успостављено правило да се због правне сигурности пресуде којима се брак разводи, односно поништава, не могу нападати ванредним правним лековима. Нападање таквих правноснажних пресуда би лако могло да доведе до бигамије, јер је могуће да је након правноснажности једна од странака закључи нов брак.

Доношењем Породичног закона (ПЗ) 2006. године, одредба о ванредним правним лековима у овим стварима је незнатно редакцијски промењена. Она гласи: „правноснажна пресуда у брачном спору не може се побијати ванредним правним лековима у погледу дела у коме је донета одлука о поништењу или разводу брака” (чл. 227 ст. 1 ПЗ). Док је јединствено схватање теорије да се тиме ништа није променило, те је ревизија против одбијајућих пресуда дозвољена, стална пракса ВКС сматра супротно. У низу одлука, као и у сентенци коју је формулисало ГО ВКС, заузима се став да ревизија никада није дозвољена. При томе, без изузетка се не улази у даљу аргументацију, па ни на нивоу пажљивог језичког тумачења, још мање да се полемише са владајућом теоријом.

Доктрина ВКС не може да се прихвати. Прво, већ на језичком плану за тако нешто нема убедљивог ослонаца. Друго, што је много важније, имајући у виду владајућу правну методологију, губи се из вида смисао забране ревизије у случају правноснажног развода, односно поништаја с једне стране, и циља ревизије с друге стране. Ревизија по природи ствари увек служи и уједначавању судске праксе и развоју права, с обзиром да о њој

одлучује врховна инстанца. У том смислу, доктрина ВКС управо онемогућава остваривање улоге врховне инстанце, иако за то нема стварног разлога. На крају, доследно спровођење доктрине ВКС би значило и да су остали ванредни правни лекови недозвољени, што је догматички и циљно тешко одбрањиво. Стога, ревизија, као и остали ванредни правни лекови, није недозвољена у случају одбијања захтева за развод, односно поништај брака.

Кључне речи: уједначавање судске праксе, Врховни касациони суд, доктрина о апсолутној недозвољености ревизије, брачни спор.

Doc. Marko S. Knežević, Ph.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad

**THE RESPONSIBILITY FOR CASE LAW
UNIFICATION AND DEVELOPMENT OF THE LAW:
A CRITICAL COMMENTARY OF THE SUPREME
CASSATION COURT’S DOCTRINE OF ABSOLUTE
INADMISSIBILITY OF REVISION IN MARRIAGE
LITIGATIONS**

In Serbian civil procedure, the revision against a judgment rendered in litigation proceedings is an extraordinary legal remedy, given that it may be lodged against final judgments that have a *res judicata* effect, specifically second-instance judgments rendered by courts of appeal. The Supreme Court of Cassation (SCC) has jurisdiction to exercise such revision. On the other hand, in marriage litigations, courts decide on divorce petition or marriage annulment claims, or on the claims for establishing (in)validity of marriage. Given the effects of a *res judicata* judgment on divorce or annulment, the rule of inadmissibility of extraordinary legal remedies in these situations was enacted long time ago, for the purpose of attaining legal certainty. Otherwise, challenging these *res judicata* judgments could easily result in bigamy, due to the fact that one of the parties could marry again after the *res judicata* judgment takes effect.

In the 2006 Family Act (FA), the text of the relevant provision on extraordinary legal remedies in these matters was slightly changed. Article 227(1) FA reads: “*res judicata* judgments in marriage litigation cannot be challenged by extraordinary legal remedies in respect of decision on divorce or annulment of marriage.” While scholars unanimously argue that nothing has changed and that the revision is admissible when a judgment rejecting the claim was rendered, the SCC case law on this matter is completely opposite. In a series of cases, the SCC has adopted the doctrine of absolute inadmissibility of revision in these matters. However, the SCC abstains from providing any further argumentation or reasoning, even at the level of linguistic interpretation, and fully refrains from tackling the arguments posed by the academic public.

The SCC doctrine cannot be accepted. First and foremost, it fails at the linguistic level; as the linguistic interpretation of Article 227(1) is rather flawed, it can hardly be supported by plausible and convincing argumentation. Secondly, and much more importantly, bearing in mind the dominant legal methodology, little consideration seems to have been given to the ratio of inadmissibility of

revision in case of res judicata divorce or marriage annulment (on the one hand), and the purpose of revision (on the other hand). By definition, the revision always aims at the unification of case law and development of law, considering the very fact that the case is adjudicated by the supreme judicial instance. In that sense, the SCC doctrine prevents the exercise of an important role of the supreme court without any objective justification. Finally, a consistent application of this doctrine would also mean that other extraordinary legal remedies would be inadmissible as well, which is hard to reconcile with dogmatically justifiable and aim-oriented approach to interpretation. Therefore, revision, as well as other extraordinary legal remedies, is not inadmissible when divorce or marriage annulment claims are rejected.

Keywords: case law unification, Supreme Court of Cassation, doctrine of absolute inadmissibility of revision, marriage litigations.

Проф. др Душица Палачковић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу
Јелена Чановић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Крагујевцу

БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ У КОНТЕКСТУ ПРАВА НА ПРИСТУП СУДУ

Устав Републике Србије изричито одређује да се бесплатна правна помоћ регулише законом. У низу извештаја о напретку Републике Србије у процесу придруживања Европској унији упозоравано је на недопустиво низак ниво квалитета и ефикасности правосуђа, а у том контексту и на неопходност законског регулисања система бесплатне правне помоћи. Коначно, ова материја је нормирана посебним законом који се примењује од 1. октобра 2019. године. У раду је поред појмовног одређења права на бесплатну правну помоћ анализирана условљеност права на приступ суду, као конститутивног елемента права на правично суђење из члана 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, остварењем права на бесплатну правну помоћ. Регулисање бесплатне правне помоћи на националном нивоу мора испуњавати стандарде формулисане на нивоу Европске уније, али и кроз праксу Суда за људска права, па су у раду анализирани референтни прописи и одлуке, односно стандарди који су препознати и прихваћени. Закон о бесплатној правној помоћи Републике Србије анализиран је у контексту испуњености стандарда, посебно у односу на услове за остварење права на бесплатну правну помоћ и круга корисника и пружалаца појединих врста правне помоћи.

Кључне речи: бесплатна правна помоћ, право на приступ суду, право на правично суђење.

Prof. Dušica Palačković, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Kragujevac

Jelena Čanović, LL.M.,

Teaching Assistant, PhD candidate,

Faculty of Law, University of Kragujevac

LEGAL AID IN THE CONTEXT OF THE RIGHT OF ACCESS TO COURT

The Constitution of the Republic of Serbia explicitly regulates that legal aid shall be stipulated by the law. In a series of reports on the progress of the Republic of Serbia in the process of joining the EU, there are warnings about the unacceptably low quality level and efficiency of the judiciary, and indications that there is a need to envisage explicit legal provisions regulating the legal aid system. Finally, this matter was regulated by enacting the Legal Aid Act of the Republic of Serbia, which came into force on 1st October 2019. In addition to the conceptual definition of legal aid, the paper analyzes the right of access to court as a constituent element of the right to a fair trial prescribed in Article 6 of the European Convention on Human Rights, which entails the right to legal aid. The regulation of legal aid at the national level has to meet the standards formulated at the European Union level as well as the standards formulated through the practice of the European Court of Human Rights. In that context, the paper analyzes the referential regulations and decisions, i.e. the standards that have been widely recognized and accepted. The Legal Aid Act of the Republic of Serbia has been analyzed in the context of meeting these standards, especially in relation to the conditions for granting the right to legal aid and the circle of beneficiaries and providers of certain types of legal aid.

Keywords: legal aid, right of access to court, right to a fair trial.

Проф. др Невена Петрушић,
Редовна професорка,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

САНКЦИОНИСАЊЕ УВРЕДА У ГРАЂАНСКОМ СУДСКОМ ПОСТУПКУ У ДРЖАВАМА СА ПРОСТОРА ЕХ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Забрана и кажњавање за увреде суда, странака и других учесника у грађанском судском поступку у функцији су очувања интегритета и ауторитета судске власти и остваривања процесне дисциплине, као једног од кључних предуслова за несметано одвијање и ефикасно окончања поступка. За такве акте југословенски Закон о парничном поступку из 1976. године прописивао је јединствену новчану казну, као и могућност да суд, у случају неплаћања казне, замени новчану казну казном затвора, која није могла бити дужа од десет дана. После проглашења независности, све државе са простора ех Југославије су својима законима о парничном поступку прописале дужност суда да казни свако лице које вређа суд, странке или друге учеснике у поступку. Међу законским решењима која су државе креирале има доста сличности, али и знатних разлика, како у односу на решења садржана у југословенском Закону о парничном поступку, тако и међусобно. У раду су компарирани актуелни процесни режими санкционисања увреда у грађанским судским поступцима у државама са простора ех Југославије и сагледана је њихова усаглашеност са стандардима који се тичу слободе изражавања и правичног суђења.

Кључне речи: увреда, грађански судски поступак, казне, слобода изражавања, правично суђење.

Prof. Nevena Petrušić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

SANCTIONS FOR CONTEMPT OF COURT IN CIVIL PROCEEDINGS IN THE FORMER YUGOSLAV COUNTRIES

The prohibition of demonstrating disrespect for the court and the sanctions for insulting the court, the parties and other participants in civil proceedings are aimed at preserving the integrity and authority of the judiciary, and ensuring the procedural discipline as one of the key preconditions for the uninterrupted operation and efficient completion of civil proceedings. In the legislation of the former SFR Yugoslavia, this subject matter was regulated by the Yugoslav Civil Procedure Code of 1978, which envisaged a single monetary penalty (fine) for insulting the court; in the event of non-payment of the imposed fine, the court could replace it with a term of imprisonment which could not exceed ten days. After proclaiming their independence, all newly-created states in the territory of former Yugoslavia prescribed in their civil procedure codes the duty of the court to punish any person who offends the court, the parties or other participants in the proceedings. There are many similarities and significant differences in the legal solutions envisaged in the legislations of these states, both in relation to the legal provisions contained in the Yugoslav Civil Procedure Code and in terms of mutually contrasting the new legislative acts in these states. The paper compares the current procedural regimes for sanctioning contempt of court and insults in civil court proceedings in the former Yugoslav countries, and examines their compliance with standards regarding the freedom of expression and the right to a fair trial.

Keywords: insult, civil proceedings, penalties, freedom of expression, fair trial.

*Доц. др Анђелија Тасић,
Доценткиња,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

ПОСТУПАЊЕ СУДА У СЛУЧАЈУ ПОДНОШЕЊА НЕУРЕДНИХ ПОДНЕСАКА: ОД ПОДУЧАВАЊА ДО КАЖЊАВАЊА

Принцип слободног адвокатског заступања подразумева да странка може одабрати да сама, лично и непосредно, предузима парничне радње, или да њен избор буде да то уместо ње учини пуномоћник. Важећи Закон о парничном поступку одустао је од правила да пуномоћник може бити свако физичко лице које је потпуно пословно способно, осим лица које се бави надриписарством. Данас, пуномоћник физичког лица може бити адвокат, крвни сродник у правој линији, брат, сестра или брачни друг, као и представник службе правне помоћи јединице локалне самоуправе који је дипломирани правник са положеним правосудним испитом. Законодавац је, такође, одредио пуномоћника запосленог у парницама из радногодноса и пуномоћника правноглица. Иако, начелно, странци даје слободу да одлучи да ли ће сама, лично и непосредно предузети парничне радње, или ће то уместо ње учинити (квалификовани) пуномоћник, законодавац не третира њен избор на исти начин. Док ће неукој странци која поднесе неуредан поднесак суд пружити (још једну) прилику да исправи недостатке, дотле ће поднесак поднет од стране пуномоћника одмах одбацити. О наведеној одредби изјаснио се и Уставни суд. Ипак, овакво решење отвара бројна питања, на која ће ауторка покушати да одговори у овом раду: у каквој је релацији ова одредба са начелом ефикасности и правом на суђење у разумном року; да ли постоји веза између ње и остваривања начела о поучавању неуке странке, од кога се, бар експлицитно, одустало; да ли се њоме успоставља равнотежа између економски неједнаких странака или се управо њоме грађани доводе у неравноправан положај?

Кључне речи: неуредни поднесци, равноправност странака, пуномоћник, адвокат, неука странка.

Doc. Anđelija Tasić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

COURT ACTIONS IN CASE OF FILING INCOMPREHENSIVE SUBMISSIONS: RANGING FROM INSTRUCTING THE LAY PARTY TO IMPOSING PENALTIES

The freedom of choice in legal representation is a principle which implies that a party may opt to personally and directly conduct procedural actions (the right to self-representation) or to be represented in litigation by a legal representative (the right to an attorney). The current Civil Procedure Act has abandoned the earlier legal solution that any natural person of full contractual capacity, except for a person practicing pettifoggery, is entitled to act as an attorney (or proxy). Under the current legislation, the attorney (or proxy) of a natural person may be a lawyer, a lineal descendant (blood relative in the direct line of descent: children, grandchildren, great-grandchildren), siblings and a spouse, as well as the representative of the local legal aid service, in case he/she is a lawyer who passed the bar exam. The Civil Procedure Act also specifies who can be an attorney of an employee in labour disputes, as well as an attorney acting on behalf of a legal entity. Although the party can generally choose to represent himself/herself by personally conducting the procedural actions or to appoint another to do so, the consequences of the party's choice are different as the legislator does not treat the choice in the same manner. While the lay party who has filed an incomplete submission is given another opportunity to mend the deficiencies by submitting the lacking documents, the incomplete submission filed by the attorney will be instantly rejected. The Constitutional Court of Serbia has also ruled on this provision. However, this legal solution raises ample questions, which will be addressed in this article: is this provision in compliance with the principle of efficiency and the right to a fair trial within a reasonable time; is there a correlation between this provision and the principle of instructing the lay party who has not appointed a lawyer, which has been explicitly abandoned in the Civil Procedure Act; is this provision aimed at striking a balance between the economically unequal parties and ensuring equal procedural standing to parties of lower economic power, or does it actually bring the private citizens into an unequal position?

Keywords: incomprehensive submissions, party equality, attorney (proxy), lawyer, lay party.

КРИВИЧНОПРАВНА СЕСИЈА

CRIMINAL LAW SESION

Prof. dr. sc. Spahija Kozlić,

Vanredni profesor,

Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

Prof. dr. sc. Nezir Pivić,

Vanredni profesor,

Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

ПРОЦЕС КАО КАЗНА

Идеја за рад оваквог наслова настала је с једне стране уочавањем све присутнијих злоупотреба процесно-правних процедура у пољу правосуђа и, с друге, враћањем мотивима који се могу наћи у дјелу Процес Франца Кафке, који је (мање је познато) студирао и завршио студиј права, те кратко вријеме радио као правник у грађанским и кривичним стварима. Дакле, евидентни су случајеви злоупотреба кривичног поступка који, подстакнути политичким, економским или интересним мотивима из правосудних кругова, неријетко завршавају потврђивањем оптужнице. Невиност или виност у таквим случајевима секундарна је, јер је у таквом протуправном дјеловању циљ самим процесом казнити особу. А процес итекако утиче на особу – финансијски, социјално, емотивно, итд. Повратак Кафкином Процесу, с друге стране, важан је из разлога дубљег разумијевања (зло)употреба правосуђа, конкретније његове све веће отуђености од човјека, те самосврхе и прогресије моћи тужилаштва, посебно у Босни и Херцеговини. При томе се појмови моралности права, праведности, објективности и добре намјере свјесно протјерују из таквих правних поступака.

Кључне ријечи: процес, право, моралност права, добра намјера, сврха права.

Prof. Spahija Kozlić, LL.D.,
*Associate Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina*

Prof. Nezir Pivić, LL.D.,
*Associate Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina*

PROCESS AS PUNISHMENT

The idea of writing a paper on this title has been triggered by the noted increasing abuse of legal procedures in the field of justice and the need to revisit the motives to be found in Franz Kafka's novel *The Process*. As a matter of fact, Kafka studied and completed law studies, and worked as a lawyer in civil and criminal matters for a while. In reality, there are evident cases of misuse of criminal proceedings. Prompted by political, economic or interest motives from judicial circles, these cases often end up in the confirmation of the indictment. In such unlawful action, innocence or guilt in such cases is secondary because the goal is to punish the person by the process itself. And the process has a substantial impact on the prosecuted person financially, socially, emotionally, etc. On the other hand, the return to Kafka's *Process* is important for deeper understanding of the (mis)use of the judiciary and, more specifically, its increasing alienation from the human being, the self-purpose and progression of power of the prosecution offices, especially in Bosnia and Herzegovina. In such circumstances, the notions of the morality of law, fairness, objectivity and good faith are deliberately expelled from such legal proceedings.

Keywords: process, law, morality of law, good faith, purpose of law.

Доц. др Милош Здравковић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Београду

Доц. др Ивана Марковић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Београду

ЕМОЦИОНАЛИЗАЦИЈА КРИВИЧНОГ ПРАВА

Тренутно се у развоју права запажа један тренд који се може описати као емоционализација, тј. као појачано позивање на неформалне, премда друштвено укотвљене елементе у оквиру формалног процеса стварања права. Посебно то постаје видљиво у кривичном праву, где се тежи ка томе да се законодавне одлуке поткрепе или чак заснују на осећањима и нерационалним аспектима. То је утолико неуобичајено што је ова правна област, због своје изразите пунитивне и ретрибутивне функције, наглашено заснована на рационалним и правно прецизно дефинисаним основама и ограничењима. Аутори рада анализирају законодавни поступак уопште и у погледу поменутог феномена, наводећи примере како из домаћег, тако и из упоредног кривичног права, стављајући их у један шири друштвени контекст.

Кључне речи: стварање права, емоционализација, кривично право, ретрибуција, популизам.

Doc. Miloš Zdravković, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

Doc. Ivana Marković, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

EMOTIONALISATION OF CRIMINAL LAW

The development of law is currently marked by a notable trend which may be described as emotionalisation of law, involving an enhanced recourse to non-formal yet socially entrenched aspects within the formal lawmaking process. This is increasingly apparent in criminal law, where legislative decisions tend to be justified or even based on feelings and non-rational aspects. Due to the prominent punitive and retributive functions of criminal law, this is highly uncommon, particularly considering that this area of law is based on rational and precisely defined legal grounds and limitations. The authors of this article analyze the legislative process in general and the observed phenomenon in particular, by referring to examples from both national and comparative criminal law, in an endeavour to put these issues in a broader social context.

Keywords: lawmaking, emotionalization, criminal law, retribution, populism.

Проф. др Драган Јовашевић,
Редовни професор
Правни факултет, Универзитет у Нишу

КРИВИЧНА ОДГОВОРНОСТ ПРАВНИХ ЛИЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Поред физичких лица, од најстаријих времена до данас, и правна лица се јављају као учиниоци кривичних дела (али и других врста деликата). На бази универзалних и регионалних међународних стандарда савремено кривично право познаје и кривичну одговорност правних лица. Та је одговорност уређена на два начина: а) у основном кривичном законодавству и б) у посебном закону о одговорности и кажњавању правних лица. Слична је ситуација и у Републици Србији где је донет посебан закон који уређује појам, врсте и основе одговорности правних лица за кривична дела, те систем кривичних санкција, као и начин њиховог изрицања и извршења. За примену кривичних санкција потребно је да надлежни суд утврди да је правно лице одговорно за законом прописано кривично дело, било да се ради о основној или о посебној кривичној одговорности.

Поред тога, закон одређује поједина правна лица која не могу да одговарају за кривична дела. За учињено кривично дело правном лицу се могу изрећи три врсте кривичних санкција. То су: а) казне, б) условна осуда и в) мере безбедности. Ове санкције под законом одређеним условима могу да застаре, односно оне повлаче и правне последице осуде. На осуђено правно лице се такође може применити и рехабилитација. Управо о појму, врстама и карактеристикама одговорности правних лица за кривична дела у праву Републике Србије као и систему кривичних санкција говори овај рад.

Кључне речи: правно лице, закон, кривично дело, одговорност, суд, кривична санкција.

Prof. Dragan Jovašević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

In addition to natural persons, legal entities have been perpetrators of criminal offenses and other types of offenses from the earliest times to the present day. On the basis of universal and regional international standards, the contemporary criminal law fully recognizes the criminal liability of legal entities. This liability is commonly regulated in two ways: a) in the basic criminal legislation, and b) by enacting a special law (*lex specialis*) on liability and forms of punishment for legal entities. The situation is similar in the Republic of Serbia, which adopted a special law regulating the concept, types and legal grounds of liability for criminal offenses committed by legal entities, as well as the system of criminal sanctions, including the procedure for imposing and executing these sanctions. In order to ensure the application of these criminal sanctions, it is necessary for the competent court to determine that the legal entity is liable for the criminal offense prescribed by the law, irrespective of whether it entails the basic or special criminal liability. In addition, this legislative act specifies certain legal entities that cannot be held liable for criminal offenses. A legal entity may be imposed three types of criminal sanctions: a) monetary penalties; b) probation; and c) security measures. These sanctions may be time-barred under the statute of limitations, that is, they may also entail the legal consequences of a conviction. Rehabilitation may also apply to a convicted legal person. This paper explores the concept, types and characteristics of liability of legal entities for the commission of criminal offenses, as well as the system of criminal sanctions, in the law of the Republic of Serbia.

Keywords: legal entity, legislation, criminal offense, liability, court, criminal sanction.

Prof. dr Cristian Dumitru Miheș,
Vanredni profesor,
Upravnik Departmana za pravo i administrativne nauke,
Pravni fakultet, Univerzitet u Oradeji,
Republika Rumunija

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА: МОДЕЛИ ОДГОВОРНОСТИ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

Тема овог научног рада проистекла је из ауторовог ширег истраживања везаног за утицај нових технологија на право и правосуђе. Овај рад покушава да реши одређена питања која су повезана са овом темом. Шта је вештачка интелигенција? Да ли се може препознати као предмет права? Уколико је одговор на ово питање позитиван, како ћемо интегрисати различите облике вештачке интелигенције у наше правне системе? Из перспективе кривичног права, можемо ли говорити о вештачкој интелигенцији као активном субјекту кривичног дела или о пасивном субјекту кривичног дела? У теорији и пракси кривичног права постоји велики број модела одговорности. У овом раду аутор разматра који модел одговорности би било најприкладнији за утврђивање кривичне одговорности у случајевим када извршење кривичног дела обухвата различите облике вештачке интелигенције.

Кључне речи: кривично право, вештачка интелигенција, кривично дело, кривична одговорност.

Prof. Cristian Dumitru Miheș, PhD.,
*Associate Professor,
Director of Law and Administrative Sciences Department,
Faculty of Law, University of Oradea,
Republic of Romania*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE: MODELS OF AI RESPONSIBILITY IN CRIMINAL LAW

The topic of this scientific article derives from the author's wider research on the impact of new technologies on law and administration of justice. The paper is an attempt to address certain issues that related to this topic. What is Artificial Intelligence? Can it be recognized as the subject matter of law? If the answer is positive, how shall we integrate the various AI forms into our legal systems? From the Penal Law perspective, can we talk about AI as an active subject (perpetrator) of the criminal offence, or as a passive subject of the criminal offence? In the theory and practice of Penal Law, there are a number of models of liability in criminal law. In this paper, the author discusses which one would be the most appropriate model for establishing criminal liability when different AI forms are involved in the commission of crime.

Keywords: Criminal law, Artificial Intelligence, criminal act, criminal liability.

Проф. др Душица Миладиновић-Стефановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ – АНАЛИЗА НОВИХ РЕШЕЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ

Последње новелирање Кривичног законика Републике Србије извршено 2019. године обухватило је, између осталог, и систем одмеравања казне. Настале промене су комплексне и гранају се у неколико праваца, почевши од интервенције на самом казненом систему, која је реализована увођењем доживотног затвора уместо раније казне затвора у временском трајању од тридесет до четрдесет година. Допуњена је сврха кажњавања, као основни руководни принцип процеса одмеравања, и то прописивањем новог циља – остваривања праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције. Промењен је правни значај поврата; под законом одређеним условима, уместо вредносно неутралне, проглашен је за обавезну отежавајућу околност, а у извесним ситуацијама искључено је и ублажавање казне повратницима. Слободна судијска оцена додатно је ограничена код вишеструког поврата, постављањем обавезе да се казна изрекне у мери која се мора тражити изнад половине прописаног распона за дато кривично дело. Надаље, забрана ублажавања казне проширена је на још две инкриминације – тешко убиство (чл. 114 КЗ-а) и квалификовани облик неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога (чл. 246 ст. 4 КЗ-а). Рад представља покушај да се са теоријског аспекта сагледају нова решења, посебно тражећи одговор на питање да ли су допринела бољем нормативном обликовању института одмеравања казне.

Кључне речи: одмеравање казне, сврха кажњавања, доживотни затвор, поврат, кривично законодавство Србије.

Prof. Dušica Miladinović-Stefanović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš

SENTENCING: THE ANALYSIS OF NEW LEGAL SOLUTIONS IN SERBIAN CRIMINAL LEGISLATION

The latest revision of the Criminal Code of the Republic of Serbia in 2019 included, inter alia, changes in the sentencing system. The introduced changes are rather complex, branching out in several directions. First, the intervention into the penal system entails introducing life imprisonment instead of the earlier maximum sentence of 30 to 40 years' imprisonment. Second, the purpose of punishment, as the ultimate guiding principle in the sentencing process, was supplemented by envisaging a new goal: to achieve fairness and proportionality between the committed criminal act and the severity of the criminal sanction. Instead of having a neutral value in adjudication, the legal relevance of recidivism has also been acknowledged. Thus, under specific statutory conditions, recidivism was envisaged as a mandatory aggravating circumstance; in certain situations, recidivists may also be excluded from or may not be eligible for a sentence reduction. In case of multiple recidivism, the freedom of judicial assessment (discretionary authority) is further restricted by the obligation to impose a sentence which is required to exceed half of the prescribed sentencing range for a given criminal offense. Furthermore, the prohibition on reducing the imposed sentence (punishment) has been extended to two other criminal offences: aggravated murder (Article 114 CC) and a qualified form of unauthorized production and placing on the market of narcotic drugs (Article 246, para. 4 CC). The paper is an attempt to observe the new legal solutions from a theoretical point of view, particularly in response to the question whether they have contributed to designing a better normative framework for the institute of sentencing.

Keywords: sentencing, purpose of punishment, life imprisonment, recidivism, Serbian criminal legislation.

Доц. др Здравко Грујић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВЕДНОСТИ И СРАЗМЕРНОСТИ КАО СВРХА КАЖЊАВАЊА - ИМЛИКАЦИЈЕ РЕТРИБУТИВНОГ КОНЦЕПТА

Креатори казнене политике су се приликом последњих измена Кривичног законика Републике Србије (КЗ) из 2019. године определили за наставак ретрибутивног приступа кажњавању, између осталог и кроз измену и допуна одредбе која се односи на утврђивање сврхе кажњавања. Пре усвајања измена и допуна, сврху кажњавања чинила је специјална и генерална (позитивна и негативна) превенција, односно, спречавање учиниоца да врши кривична дела и утицање да не чини кривична дела, утицање на друге да не чине кривична дела и изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона, док након усвајања измена и допуна сврху кажњавања чини и остваривање праведности и сразмерности између учињеног кривичног дела и тежине кривичне санкције.

Неспорно је да кажњавање и сврху прописивања и изрицања казни чини остваривање праведности и сразмерности између извршеног дела и казне. Томе су посвећене готово све одредбе општег дела КЗ и казнени распони превиђени у одредбама посебног дела КЗ, али и остале одредбе кривичног законодавства. Поставља се, онда, питање због чега је законодавац желео да остваривање праведности и сразмерности нормативно дефинише као сврху кажњавања. Да ли се ради о неповерењу према правосуђу или незадовољству остваривању ових циљева од стране судова, некритичком даљем ширењу ретрибутивног концепта кажњавања, оправдавању увођења казне доживотног затвора или нечем другом. Рад је посвећен покушају да се пруже одговори на ова питања, али и да се утврди консеквентност праведности и сразмерности као сврхе кажњавања у поступку извршења казни.

Кључне речи: казне, сврха кажњавања, праведност, сразмера, ретрибуција.

Doc. Zdravko Grujić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

EXERCISING FAIRNESS AND PROPORTIONALITY AS THE PURPOSE OF PUNISHMENT: IMPLICATIONS OF THE RETRIBUTIVE JUSTICE CONCEPT

In the most recent amendments to the Criminal Code (CC) of the Republic of Serbia of 2019, policymakers have opted to continue their retributive approach to punishment, inter alia, by amending the provision pertaining to establishing the purpose of punishment. Before adopting these amendments, the purpose of punishment was special and general (positive and negative) prevention, embodied in preventing and deterring the offender from committing crimes, deterring others from committing crimes, expressing social condemnation, and enhancing morale and reinforcing the obligation to respect the law. In the latest amendments, the purpose of punishment has been supplemented by the goals to attain fairness and proportionality between the crime and the gravity of the sentence.

It is indisputable that the purpose of punishment and prescribing and imposing penalties is to achieve fairness and proportionality between the crime and the sentence. Almost all the provisions from the general part of the Criminal Code and the penalty ranges envisaged in the special part, as well as other provisions in the criminal legislation, are devoted to achieving this goal. Yet, it gives rise to the question why the lawmaker wanted to normatively define fairness and proportionality as the (new) purpose of punishment. Is it a matter of distrust towards the judiciary or dissatisfaction with the achievement of these goals by the courts, further uncritical expansion of the concept of retributive punishment, justification for introducing the new sentence of life imprisonment, or something else? The paper is an attempt to answer these questions but also to determine the consequence of envisaging fairness and proportionality as the purpose of punishment in the process of execution of penalties.

Keywords: penalties, purpose of punishment, fairness, proportionality, retribution.

Доц. др Драган Благић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини

са седиштем у Косовској Митровици

ПОВРАТ И ВИШЕСТРУКИ ПОВРАТ У ПОГЛЕДУ ПООШТРАВАЊА КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ ЗАКОНОДАВЦА

Кривичноправно реаговање када су у питању повратници од увек је било актуелно у смислу њиховог кажњавања. Наше кривично право је током времена имало различите приступе у погледу врсте поврата. Тако је у једном периоду познавало поделу на обичан и вишеструки поврат, па је потом све до последњих измена и допуна постојао само обичан поврат. Међутим, сада одредбама ЗИД КЗ, поново се прописује врста вишеструког поврата, што је значајна новина у погледу кажњавања повратника.

Наиме, поврат постоји када учинилац који је раније осуђиван поново учини било које ново кривично дело (обичан) и када је раније осуђивани учинилац осуђен за треће или више кривичних дела (вишеструки). Пооштравање казнене политике од стране државе све више долази до изражаја када је су питању поједини институти и кривична дела у кривичној равни уопште. Стога је законодавац и овог пута прописао нову врсту поврата тзв. вишеструки поврат и тиме у начелу потврдио строже кажњавање повратника, тј. кажњавање за дело, због чега је већ раније повратник био кажњен. Тако је прописано у чл. 55а КЗ да се код вишеструког поврата (као и у ранијем законском решењу СФРЈ) предвиђају услови који се односе на учињено кривично дело са умишљајем за које је прописана казна затвора, као и да је учинилац раније два пута осуђен за кривична дела са умишљајем на затвор од најмање једне године. Усвојено законско решење биће разматрано у раду кроз упоредноправну анализу поједних европских земаља, како би се на свеобухватнији начин сагледала различита правна поимања и заузео начелни став о овом значајном питању.

Кључне речи: поврат, обичан и вишеструки поврат, повратник, кривично дело.

Doc. Dragan Blagić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

RECIDIVISM AND MULTIPLE RECIDIVISM, IN LIGHT OF STRENGTHENING THE SERBIAN PENAL POLICY

The criminal justice response to recidivism has always been a topical issue on the legislator's agenda. In terms of punishment, our criminal law has had different approaches to different types of recidivism. Thus, the earlier SFRY legislation recognized two types of recidivism: ordinary recidivism and multiple recidivism. Until the latest legislative changes and amendments, the only type of recidivism was ordinary recidivism. Now, the Act amending and supplementing the Criminal Code again contains provisions on multiple recidivism, which is a significant novelty in terms of punishing recurrent offenders.

Recidivism occurs when a previously convicted offender commits any new criminal offense (ordinary recidivism) and when a previously convicted offender commits a third offence or a number of criminal offenses (multiple recidivism). The tightening of the criminal policy by the state is increasingly apparent when it comes to individual institutes and individual criminal offenses in criminal law in general. By prescribing multiple recidivism, the legislator has essentially upheld stricter punishment for re-offending and recurrent commission of criminal acts that recidivists have previously been punished for. Thus, in case of multiple recidivism, Article 55a of the Criminal Code specifies the conditions related to a pre-meditated criminal offense which is punishable by imprisonment, where the offender has previously been convicted twice for the commission of pre-meditated criminal offenses and sentenced to a term of imprisonment of at least one year. The adopted legal solution will be analyzed in the paper through a comparative analysis of relevant legal provisions in individual European countries. The author aims to comprehensively consider different legal solutions and take a principled position on this significant issue.

Keywords: recidivism, ordinary recidivism, multiple recidivism, recidivist, criminal offense.

Проф. др Ђорђе Ђорђевић,

Редовни професор,

Криминалистичко – полицијски универзитет Београд

Доц. др Ивана П. Бодрожич,

Доцент,

Криминалистичко – полицијски универзитет Београд

НОВО РЕШЕЊЕ ПОВРАТА У КРИВИЧНОМ ЗАКониКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Аутори у раду настоје да кроз приказ и анализу историјског развоја поврата као општег кривичноправног института у националном законодавству дају одговор на питања о његовом месту и улози у оквиру опште политике сузбијања криминалитета, његовим могућностима и донетима у погледу генералне и специјалне превенције, најпре у зависности од садржине и начина на који је у националном корупусу кривичноправних одредаба био одређен. Посебна пажња је у раду посвећена анализи и критици новог решења поврата у Кривичном законнику Републике Србије, након ЗИД КЗ 2019, који поврат одређује као обавезну отежавајућу околност, која сужава простор за слободно судијско одлучивање у процесу одмеравања казне, поштравајући на тај начин судску казнену политику на нивоу генералне норме, што ауторе наводи на закључак да је ново решење анализираног кривичноправног института на линији континуираног заштравања кривичноправне репресије и поштравања казнене политике in abstracto.

Кључне речи: поврат, вишеструки поврат, Кривични законик, одмеравање казне, отежавајуће околности, заштравање кривичноправне репресије.

Prof. Đorđe Đorđević, PhD,

Full Professor,

University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade

Doc. Ivana Bodrožić, PhD,

Assistant Professor,

University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade

THE NEW LEGAL PROVISION ON RECIDIVISM IN THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The authors of this paper present and analyze the historical development of recidivism as a general criminal law institute in national legislation by addressing the issues related to recidivism, its place and role within the general policy of crime suppression, its possibilities and scope with respect to general and special prevention, depending on the content and the manner in which recidivism was envisaged in the national system of criminal law provisions. In particular, the authors focus on the analysis and criticism of the new legal provision on recidivism in the Criminal Code of the Republic of Serbia, after the adoption of the 2019 Act on Amending the Criminal Code, where recidivism is envisaged as as a mandatory aggravating circumstance. As such, it narrows the space for free judicial assessment (discretionary power) in the sentencing process, thus tightening the judicial penal policy at the level of the general norm. It leads the authors to the conclusion that the new provision on the analyzed criminal law institute aims to keep reinforcing criminal law repression and tighten penal policy in abstracto.

Keywords: recidivism, multiple recidivism, Criminal Code, sentencing, aggravating circumstances, reinforcing criminal law repression.

Проф. др Зоран Ђирић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ КАО ЈЕДНА ОД ПРЕТПОСТАВКИ ЗА КВАЛИТЕТ СУДСКО- ПСИХИЈАТРИЈСКИХ ВЕШТАЧЕЊА

У поступку квалитетне судско-психијатријске процене, одговорност вештака је веома битна претпоставка да се ова комплексна активност ваљано, објективно и правично обави, било да се ради о појединачним или комисијским вештачењима или оним које обављају одговарајуће установе. Као обележје личности, одговорност се структурише у сложеном психолошком процесу сазревања, који је делом условљен конституционалним чиниоцима, а делом факторима који делују из уже или шире социјалне средине. У вештачењима из области психијатрије, одговорност је само једна у мноштву персоналних атрибута вештака, који су претпоставка квалитетних експертиза. Међу осталим су висок степен стручних знања и богато стручно искуство, висок квантум личног поштења, јасноћа изражавања, спремност за тимски рад итд., што ће у раду бити детаљније елаборисано. На овај начин, стичу се услови да се створе доктринарни предуслови за остваривање боље контроле судско-психијатријских вештачења, што ће повољшати и рад вештака психијатара, али и олакшати правницима да ове доказе боље користе у доношењу правних одлука.

Кључне речи: одговорност, судска психијатрија, експертиза.

Prof. dr Zoran Ćirić, MD,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

LIABILITY AS A PREREQUISITE FOR THE QUALITY OF FORENSIC PSYCHIATRIC EXAMINATIONS

In the process of providing quality forensic psychiatric evaluation, the responsibility of the expert witness is a very important assumption that this complex activity has been performed properly, objectively and fairly, regardless of whether it is carried out by an individual expert, a group of experts or an appropriate institution. As a characteristic of human personality, responsibility is structured in a complex psychological process of maturation, which is partly conditioned by constituent factors and partly by narrower or wider social environment factors.

In psychiatry expertise, accountability is just one in the plethora of personal expert attributes that are a prerequisite for quality expertise. Other essential features are a high level of professional knowledge and profuse professional experience, a high quantum of personal honesty, clarity of expression, readiness for teamwork, etc. In this paper, the author elaborates on all these features in more detail. In this way, doctrinal preconditions are created for exercising better control over forensic psychiatric expertise, which will ultimately improve the work of psychiatrists and enable legal professionals to make a better use of the presented evidence in legal decisions-making processes.

Keywords: liability, forensic psychiatry, expertise.

Проф. др Дарко Димовски,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ У СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ - МОГУЋНОСТ УПОТРЕБЕ САВРЕМЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА

Извршење насиља у породици је у сталном порасту у Републици Србији. Иако постоји одговарајући нормативни оквир за санкционисање извршења овог кривичног дела, у пракси постоје бројним проблеми за његово доказивања пред надлежним судом. Стога у раду ће у ради бити идентификовани проблеми у доказивању насиља у породици уз давање одређених примера из праксе с циљем илустрације датих проблема. Уједно, након представљања проблема у погледу доказивања овог кривично дела, аутор ће предложити начин превазилажења истих. Наиме, аутор сматра да се паметни телефони могу употребити за спречавање насиља у породици креирањем тзв. *Anti-Family Violence Application*. С тим у вези, аутор ће представити начин функционисања поменуте апликације за мобилне телефоне.

Кључне речи: насиље у породици, доказивање, превенција, савремене технологије.

Prof. Darko Dimovski, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš

STATE RESPONSIBILITY IN PREVENTING DOMESTIC VIOLENCE: THE POSSIBILITY OF USING MODERN TECHNOLOGIES

Domestic violence is constantly on the rise in the Republic of Serbia. Although there is an appropriate normative framework for sanctioning the commission of this criminal offense, numerous problems are encountered in practice in terms of proving it before the competent court. This paper aims to identify the problems in proving domestic violence and illustrate the observed problems by providing specific examples from judicial practice. After presenting the problems with regard to proving this offense, author will propose a solution for overcoming them by using modern technologies. The author considers that smart phones can be used to prevent domestic violence by creating the so-called Anti-Family Violence Application. In this regard, the author will present how the mobile application works.

Keywords: domestic violence, proving, prevention, modern technologies.

Проф. др Жељко Никач,

Редовни професор,

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд, Србија

КОНТРОЛА РАДА ПОЛИЦИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ПОВЕЋАЊА ОДГОВОРНОСТИ У ДРУШТВУ

Савремено друштво настоји да има под демократском контролом све механизме државне власти, посебно апарат силе и тајне службе. Полиција као еманација власти има значајно место у систему државне управе и веома је важно да послове и задатке обавља законито, политички неутрално, непристрасно, професионално и на добробит свих грађана и заједнице. Контрола законитости у раду полиције је есенцијално питање јер само организација и њени припадници који поштују правне норме и поредак могу имати подршку друштва. Полицијски и други службеници МУП РС у обављању својих послова користе полицијска овлашћења, па је тим пре већа њихова одговорност за законито поступање и поштовање људских права и грађанских слобода. У раду је указано на видове спољне и унутрашње контроле рада полиције у Републици Србији, са посебним освртом на нове механизме контроле. У закључном делу су дати предлози за унапређење појединих легислативних решења у функцији повећања одговорности у друштву.

Кључне речи: полиција, законитост у раду, спољна и унутрашња контрола, људска права и грађанске слободе, Србија и ЕУ.

Prof. Željko Nikač, Ph.D.,

Full Professor,

University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, Serbia

CONTROL OF POLICE WORK IN THE VIEW OF INCREASED POLICE RESPONSIBILITY IN SOCIETY

The contemporary society seeks to institute democratic control over all mechanisms of state power, especially the apparatus of force and the secret service. The police, as an emanation of power, have an important place in the state administration system. Thus, it is very important that they perform their tasks in a legal, politically neutral, impartial, and professional manner, for the benefit of all citizens and the community. The control of lawfulness in police work is an essential issue because only an organization and its members that abide by legal norms and order can have the support of the society. In the Republic of Serbia, police officers and other employees of the Ministry of the Interior (MOI RS) use police powers in performing their duties, which increases their responsibility to act in compliance with the law and to respect human rights and civil liberties. The paper focuses on the types of external and internal control of police work in the Republic of Serbia, with specific reference to new control mechanisms. In the final part of the paper, the author makes proposals for improving some legislative solutions in order to increase police responsibility and accountability in society.

Keywords: police, lawfulness of police work, external and internal control, human rights and civil liberties, Serbia and the EU.

Доц. др Иван Илић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

Катарина Момировић,
Демонстратор,
Правни факултет, Универзитет Нишу

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЕВРОПСКОГ СТАНДАРДА "СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ" У КРИВИЧНИ ПОСТУПАК СРБИЈЕ

Кривични поступак је сеизмограф поштовања људских права у свакој држави. Природно, у најтежој ситуацији у кривичном поступку се налази окривљени. Као процесни субјект, према коме је усмерен кривичноправни захтев државе, он има правни интерес да се неизвесност у погледу исхода поступка оконча у разумном року. Међутим, на другој страни се налази институт застарелости кривичног гоњења, што окривљеном може помоћи да се ослободи примене кривичних санкција. Једна од гаранција, прописана у члану 6 Европске конвенције о људским правима је право на суђење у разумном року. Управо остварење овог стандарда је камен спотицања српског правосуђа већ дуги низ година. Аутори у раду представљају достигнуте стандарде у погледу суђења у разумном року, настале као последица богате праксе Европског суда за људска права, са фокусом на држање окривљеног током поступка и допринос одбране трајању кривичног поступка. Имплементацију поменутих стандарда у кривични поступак Србије аутори тестирају правећи упоредну анализу кључних фактора дужине трајања поступка од 2010. године до данас. На основу резултата те анализе, аутори дају препоруке за побољшање нормативне основе, *de lege ferenda*.

Кључне речи: кривични поступак, суђење у разумном року, Европски суд за људска права, кривични поступак Србије.

Doc. Ivan Ilić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

Katarina Momirović, LL.B.,
Demonstrator,
Faculty of Law, University of Niš

IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN STANDARD ON TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN SERBIAN CRIMINAL PROCEEDINGS

Criminal procedure is a seismograph of respect for human rights in every state. Being a procedural subject who is directly subjected to the criminal prosecution instituted by the state, the defendant is inevitably in the most difficult situation in criminal procedure. Thus, it is in the defendant's legal interest to end the uncertainty pertaining to the outcome of the procedure within a reasonable time. On the other hand, the statute of limitations for criminal prosecution is an institute that may help the defendant avoid the prescribed criminal sanctions. One of the fundamental guarantees provided in Article 6 of the European Convention on Human Rights (ECHR) is the right to a trial within a reasonable time. The implementation of this standard has been a stumbling block for the Serbian judiciary for years. In this paper, the authors present the attained standards pertaining to trial within a reasonable time, resulting from the rich practice of the European Court of Human Rights (ECtHR), with a focus on the defendant's conduct during criminal proceedings and the contribution of the defense to the duration of criminal proceedings. The authors examine the implementation of the attained standards in Serbian criminal proceedings by providing a comparative analysis of the key factors contributing to the duration of criminal proceedings from 2010 to date. Based on the results of that analysis, the authors make recommendations for improving the normative framework *de lege ferenda*.

Keywords: criminal procedure, trial within a reasonable time, ECtHR case law, Serbian criminal proceedings.

Доц. др Мирјана Ђукић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПОЛОЖАЈ ОКРИВЉЕНОГ САРАДНИКА У РЕФОРМИСАНОМ КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Доминација адверзијалних елемената у реформисаном кривичном поступку, створила је погодно тле за одступање од традиционалног начела, начела монофункционалности кривично процесних субјеката. Лице против којег се води кривични поступак за неко од тежих кривичних дела (кривична дела организованог криминала, ратних злочина), носилац је права и дужности окривљеног који има и улогу странке у закључењу споразума о сведочењу. У истом је лицу обједињена и процесна функција сведока, коју стиче након што испуни обавезе споразумом предвиђене. Ова, такозвана мултифункционалност кривичнопроцесних функција, имала је утицаја на проширење обима права и дужности процесуираног лица. У америчком, такозваном праву судских прецедената, присутна су одступања од законских оквира у погледу дужности окривљеног као сведока, док се права поменутог субјекта реализују онако како су законски конципирана. У легислативним оквирима Републике Србије приметна је неусаглашеност одредаба које предвиђају процесну и ванпроцесну заштиту сведока, са новоуспостављеним институтом окривљеног сарадника, што може изазвати негативне последице у будућој правосудној пракси. Циљ рада јесте, применом историјског, правно-догматског и метода анализе садржаја, указати на недостатке домаће законске регулативе, не би ли дијапазон права и дужности окривљеног сарадника био употпуњен и усклађен са ризиком који носи сведочењем против својих, донедавних сарадника. Међу кривичним делима која могу бити предмет сведочења, фокус је стваљен на кривична дела организованог криминала.

Кључне речи: окривљени, сведок, окривљени сарадник, права окривљеног сарадника, дужности окривљеног сарадника, организовани криминал.

Doc. Mirjana Đukić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

THE POSITION OF THE ACCUSED ACCOMPLICE IN THE REFORMED CRIMINAL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

The dominance of adversarial elements in the reformed criminal procedure has created suitable grounds for departure from the traditional principle of the monofunctionality of the participants in criminal proceedings. Thus, the person prosecuted for the commission of a serious crime (organized crime, war crimes) is the holder of the rights and duties of the accused person, who also has the role of one of the parties in the plea bargaining agreement. After fulfilling the obligations stipulated in the agreement, the same person also has the procedural role of a witness, who testifies against the accomplices. This so-called multifunctionality of criminal procedure roles has had an effect on expanding the scope of rights and duties of the defendant. In the American law, based on judicial precedent, there are deviations from the legal framework in terms of the defendant's duties as a witness, while the defendant's rights in the proceedings are exercised according to the law. In the legal framework of the Republic of Serbia, there is a noticeable discrepancy between the provisions regarding the procedural and extra-procedural protection of witnesses and the newly established institute of the accused accomplice; this discrepancy may cause negative consequences in future legal practice.

The aim of this paper is to examine the domestic legislation on this matter by using the historical, legal-dogmatic and content analysis methods, to point out to the drawbacks in the national legislation, and to suggest a more comprehensive range of rights and duties of accused accomplices which would be in line with the risk that they bear by testifying against their former co-offenders. In particular, the author focuses on organized crimes that may be subject to plea bargaining agreement to testify against an accomplice.

Keywords: defendant, witness, accused accomplice, rights and duties of the accused accomplice, organized crime.

Проф. др Бојан Тубић,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

Стефан Радојчић,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ПОТРЕБА РЕФОРМИСАЊА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА

Непуне две деценије протекле су од ступања на снагу Статута Међународног кривичног суда, кровне институције међународног кривичног правосуђа и најважнијег инструмента међународне криминалне политике. Иако у историјскоправном смислу овај период има невелико трајање, у контексту процесуирања најтежих међународних злочина представља значајан период за анализу постигнутих резултата. Или, пак, за разматрање узрока изостанка очекиваних постигнућа међународне правде. Узроци нису битнији од последица, али су подробнији феномен за научно-истраживачки рад. Последице, односно резултати рада Суда, су мали по конкретном домаћају, а производе велику апстрактну опасност по међународноправни поредак. Да ли ће апстрактна опасност прерасти у конкретну и које би новонастале околности из тога произашле, питање је којим се аутори баве у овом раду. Другим речима, морамо сагледати како су и зашто вођени досадашњи поступци, како бисмо дошли до закључка о будућим потенцијалним тенденцијама у јуриспруденцији Суда. Заправо циљ и идеја рада је да на дводеценијској кривој која приказује резултатну рада Суда, не дође до потпуне силазне путање.

На линији формирања Независне групе експерата, задужене да анализира питања управљања Судом, суђења и вођења истражних радњи, аутори настоје да суштинским сагледавањем узрока несавршених или недостајућих елемената у раду Суда дају предлоге који би спречили горе поменути сценарио. На том путу сматрамо да је потребно користити материјалноправни и формалноправни инструментаријум, како англосаксонски тако и европски континентални. Важније од тога, потребно је оснажити политичку вољу и свест о неодрживости даљег недовршеног и селективног гоњења и кажњавања. Без тога неће се остварити генерална превенција на можда најзначајнијем пољу међународних односа - сукобима. Учинак Суда задржаће се на кажњавању лидера неколико држава подсахарске Африке, уверених у то да нису пали под мач правде

него моћног „Запада”. Стога, уз преиспитивање криминално-политичких односа Суда, аутори предлажу ревидирање организационих, материјалних и процесних института у правном оквиру рада Суда.

Кључне речи: Међународни кривични суд, међународни злочини, кажњавање, реформа.

Prof. Bojan Tubić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad

Stefan Radojčić,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Novi Sad

CURRENT ISSUES AND THE NEED TO REFORM THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

Almost two decades have passed since the Rome Statute of the International Criminal Court (ICC) was entered into force, making the ICC the highest institution of international criminal justice and the Statute the most important instrument of international criminal policy. Although this period may not be long in historical terms, it is highly significant for the analysis of the results achieved in context of punishing the gravest international crimes, as well as for considering the causes for the absence of expected achievements in the field of international justice. Causes are not more important than consequences, but they are more suitable phenomenon for scientific research. The results and the consequences of the ICC's work have been modest in terms of concrete outreach, but they have yielded a significant abstract threat for the international legal order. In this paper, the authors discuss whether the abstract danger will turn into a concrete one, as well as the possible consequences of these developments. In other words, we have to observe how and why the proceedings have been initiated and managed up-to-date, in order to reach a conclusion about future potential tendencies in the ICC jurisprudence. The aim of this paper is to prevent a downward trajectory on the line showing the results of the ICC's work in the past two decades.

In line with instituting the Independent Expert Group, which is in charge of analyzing the issues pertaining to the Court governance, investigation authority and adjudication, the authors examine the causes of drawbacks or flaws in the ICC's work, and make proposals how to prevent the aforesaid scenario. The authors consider that both substantive and procedural instruments, derived from both common law and continental law system, should be used to that effect. More importantly, it is necessary to empower the political will and raise awareness about unsustainability of further incomplete and selective prosecution and punishment. In the absence of these factors, the general prevention goal will not be achieved, particularly in conflicts which are probably the most important field of international relations. The ultimate result of ICC's work will thus be

confined to sentencing the leaders of several Sub-Saharan states, who do not believe anyway that they have fallen under the sword of justice but rather under the impact of the powerful "West". Hence, while reconsidering the criminal policy principles of the ICC, the authors suggest the revision of organizational, substantive and procedural institutes within the ICC legal framework.

Keywords: International Criminal Court, international crimes, punishment, reform.

Проф. др Олга Кошевалиска,

Ванредни професор,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип,

Република Северна Македонија

Доц. др Елена Максимова,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип,

Република Северна Македонија

МЕЃУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПОВЕЗАНА СА ИЛЕГАЛНИМ СТАТУСОМ СТРАНАЦА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ, У ПЕРИОДУ ПОСЛЕ МИГРАНТСКЕ КРИЗЕ

Прилив миграната и мигрантска криза која је захватила читаву Европу нису заобишли ни Републику Северну Македонију, која се у мигрантским кретањима третира као транзитна земља. Мигранти углавном доживљавају балканске земље као пролаз или улаз у земље Европске уније. Меѓутим, током њиховог „пропутовања“ кроз Балкан, како пре тако а нарочито после затварања западнобалканске руте, почињена су многобројна кривична дела која прате мигрантску кризу. Починиоци тих кривичних дела били су мигранти (који су вршили кривична дела против других миграната, против домаћег становништва, против државе, као и кривична дела саучесништва помагањем домаћим преступницима у извршењу дела повезаних са мигрантима), као и македонски држављани, који су углавном били умешани у злочине против човечности и меѓународног права. Списак кривичних дела је дуг, али се овај рад првенствено бави кривичним делима организованог криминала, кријумчарења и трговине људима.

Током периода мигрантске кризе, македонска полиција је уско сарађивала са полицијским органима из других партнерских држава на обезбеђивању македонско-грчке границе и формирала посебне безбедносне снаге ради спречавање илегалних миграција и трговине људима. Нажалост, када је западнобалканска рута службено затворена, дошло је до значајног пораста илегалних миграција у Северној Македонији и кријумчарења миграната који су све више били жртве меѓународних злочина. Зато сматрамо да се о овом проблему мора дискутовати како би се дефинисали регионални приоритети и спровеле одговарајуће промене у погледу меѓусобне комуникације, координације и сарадње.

Кључне речи: мигрантска криза, илегалне миграције, кривична дела, кријумчарење (шверц), трговина људима.

Prof. Olga Koshevaliska, LL.D.,

*Associate Professor,
Faculty of law, University "Goce Delčev", Štip,
Republic of North Macedonia*

Doc. Elena Maksimova, LL.D.,

*Assistant Professor,
Faculty of law, University "Goce Delčev", Štip,
Republic of North Macedonia*

INTERNATIONAL CRIMES RELATED TO THE ILLEGAL STATUS OF FOREIGNERS IN NORTH MACEDONIA, IN THE POST-MIGRANT CRISIS PERIOD

The influx of migrants and the migrant crisis which has engulfed the entire Europe has not circumvented the Republic of North Macedonia, which is mainly a transit country in the migrant movements. Migrants perceive the Balkan countries as a gateway to the European Union countries. But their "journey", before and largely after the Western Balkan route was closed, was no crime free. The migrant crisis was accompanied by the frequent occurrence of different crimes committed by migrants (against another migrants, against domestic population, against the state, and complicity crimes by assisting domestic offenders in the commission of migrant-related crimes), as well as the crimes committed by Macedonian citizens, mostly crimes against humanity and international law. The list of committed crimes is rather long but our focus is primarily on organized crimes, illegal migration, and human trafficking.

Throughout the migration crisis period, the Macedonian police closely cooperated with the police authorities from other partner states on securing the Macedonian-Greek border and established special security forces to prevent illegal migration and human trafficking. Unfortunately, when the Western Balkan route was officially closed, there was a significant increase in illegal migrations in North Macedonia and smuggling of migrant who were increasingly victims of international crimes. For this reason, we consider that this problem must be discussed in order to define regional priorities and implement reforms in communication, coordination and co-operation.

Keywords: migrant crisis, illegal migration, crimes, smuggling, human trafficking.

РАДНОПРАВНА СЕСИЈА

LABOUR LAW SESSION

Проф. др Тодор Каламатијев,
Редовни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први“,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопље,
Република Северна Македонија

Доц. др Александар Ристовски,
Доцент,
Правни факултет „Јустинијан Први“,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопље,
Република Северна Македонија

АТИПИЧНЕ ФОРМЕ РАДА И КОЛЕКТИВНА ПРАВА АТИПИЧНИХ РАДНИКА: СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ И ИЗАЗОВИ У ОСТВАРИВАЊУ ПРАВА НА УДРУЖИВАЊЕ, ОРГАНИЗОВАЊЕ И КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ

У последњих неколико деценија били смо сведоци брзих промена у „свету рада“ које су утицале на демонополизацију и детронизацију тзв. стандардних или типичних радних односа. Те промене су резултат различитих фактора као што су: глобализација, све већа заступљеност услуга, промене у организацији производње, технолошке промене, увођење дигиталних технологија, флексибилност и дерегулација тржишта итд. У таквим околностима, атипичне (који се још називају и нестандартни, алтернативни, прекарни, непоуздани, контингентни, флексибилни и сл) форме рада (или радних односа) постају све истакнутија одлика тржишта рада широм света. Међутим, и поред тога што атипичне форме рада подстичу флексибилност послодаваца, често их прате неизвесност, мала примања, смањено социјално осигурање и лошији услови рада за раднике. Отуда, и на глобалној и на националној разини, као нужна, намеће се потреба за инплементирањем одговарајућих политика и стварање одговарајућих нормативних оквира усмерених ка уклањању недостатака у тзв. „достојанственом раду“ атипичних радника. Поред тога што су право на удруживање и организовање и колективно преговарање универзална и фундаментална права, приступ радника који обављају атипичне форме рада ка овим правима у значајној мери је отежан. У том смислу, прилагођавање колективних права, потребама и атипични радник може бити изузетно значајан механизам за побољшање квалитета радника који заснивају атипичне форме рада.

Имајући у виду наведени контекст, аутори овог рада илустровали су главне карактеристике традиционалних атипичних форми рада (привремени рад, рад са скраћеним радним временом и сл), али дају осврт и ка новим или „више атипичним” формама рада (као што је рад на дигиталним платформама итд). При анализирању атипичних форм рада посебно се изучавају, стања, проблеми и изазови са којима се суочавају радници који раде заснивају атипичне форме рада, приликом остваривања њихових колективних права (као што је право удруживање и организовање и право на колективно преговарање). У том смислу, аутори анализирају и иновативан нормативни приступ и синдикалне стратегије усмерене ка побољшању положаја ове категорије радника. У раду, посебан акценат се ставља на правни положај радника који заснивају атипичне форме рада и њихов приступ колективним правима из радног односа у Северној Македонији, при чему, аутори нуде и *de lege ferenda* решења за будуће правце кретања македонског радног законодавства.

Кључне речи: атипичне форме рада, атипични радници, колективна права.

Prof. Todor Kalamatiev, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law “Iustinianus Primus”,

University “Ss Cyril and Methodius”, Skopje,

Republic of North Macedonia

Aleksandar Ristovski, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law “Iustinianus Primus”,

University “Ss Cyril and Methodius”, Skopje,

Republic of North Macedonia

ATYPICAL FORMS OF WORK AND COLLECTIVE LABOUR RIGHTS OF ATYPICAL WORKERS: CONDITIONS, PROBLEMS AND CHALLENGES IN EXERCISING THE FREEDOM OF ASSOCIATION AND COLLECTIVE BARGAINING RIGHTS

In the past few decades, we have witnessed rapid economic and social changes in the world of labour, affecting the “demonopolization” and “dethronement” of the so-called “standard” or “typical” employment relationship. In such circumstances, atypical (also called “non-standard”, “alternative”, “precarious”, “contingent”, “flexible”, etc.) forms of work or employment are becoming increasingly prominent features of labour markets throughout the world. Although atypical forms of work stimulate flexibility on the part of employers, they are often accompanied by insecurity, lower earnings, reduced social security and substandard working conditions for workers. Hence, both globally and nationally, there is an urgent need to implement adequate policies and create appropriate legal frameworks aimed at eliminating the so-called “decent work deficits” in the employment of atypical workers. Although freedom of association and collective bargaining rights are universally recognized fundamental rights, atypical workers’ access to these rights is significantly hampered. In this regard, the adaptation of collective rights to the needs and interests of atypical workers can be an extremely advantageous mechanism in improving the quality of atypical work.

Taking into consideration the previous context, the authors of this paper illustrate the main features of “traditional” atypical forms of work (e.g. temporary work, part-time work, etc.), but also refer to “new” or “very” atypical forms of work (e.g. work in the gig economy, i.e. through online digital platforms, etc.). The

authors analyze atypical forms of work, focusing on the conditions, problems and challenges faced by atypical workers in exercising their collective rights (such as the right to association and organization, and the right to collectively bargain). In this regard, the authors analyze certain innovative normative approaches and union strategies aimed at improving the status of this category of workers. Particular emphasis is placed on the legal position of atypical workers and their access to collective labour rights in Macedonia. The authors offer some *de lege ferenda* solutions for the future development of the Macedonian labour legislation.

Keywords: atypical forms of work, atypical workers, collective labour rights.

Проф. др Лазар Јовевски,
*Ванредни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”, Скопље,
Република Северна Македонија*

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА РАДНИХ МЕСТА: ИЗАЗОВИ ЗА СОЦИЈАЛНЕ ПАРТНЕРЕ И ЊИХОВУ ОДГОВОРНОСТ

У овом раду аутор анализира утицај дигиталне технологије на тржиште рада и флукуације радних места. Предмет овог рада такође се бави односима и утицајем социјалних партнера (синдиката, послодаваца и државе) у суочавању са последицама дигитализације, посебно у одређеним секторима, као што је финансијски сектор. Аутор се нарочито осврће на улогу и активности синдиката у процесу дигиталне економије, као и улогу и одговорност радника и организација послодаваца, као и самих послодаваца.

У раду су анализирани аспекти бољег управљања променама које су резултат самог процеса дигитализације. Аутор истиче да дигитализација сама по себи омогућава запосленима да буду бржи и ефикаснији у свом послу, али то такође захтева и неке промене код самих радника, као и у структури рада. Такође, анализирани су и промене које се дешавају код послодаваца, као и улога државе у том процесу.

У раду се кроз емпиријски и теоријски преглед објашњавају и остале предности дигитализације, попут позитивног утицаја на економије земаља Европске уније као и смањење сиве економије у земљама у којима се овај процес спроводи. У том контексту, аутор анализира ЕУ прописе и директиве којима се регулишу различити аспекти дигитализације, као и одређене аспекте утицаја на њих.

Кључне речи: дигитализација, радна места, запослени, социјални партнери.

Prof. Lazar Jovevski, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law "Iustinianus Primus",
University "Ss Cyril and Methodius", Skopje,
Republic of North Macedonia

DIGITALIZATION OF WORKPLACES: CHALLENGES FOR SOCIAL PARTNERS AND THEIR RESPONSIBILITY

In this scientific article, the author analyzes the impact of the digital technology on the labor market and fluctuations of workplaces. The subject matter of this scientific article are the mutual relations and impact of social partners (trade unions, employers, and the state) in dealing with the consequences of digitalization, especially in certain sectors, such as the financial sector. In particular, the author focuses on the role and activities of trade unions in the digital economy, as well as the role and responsibility of the employees, employers, and employers' organizations.

As the digitalization process has brought about significant changes in the labour market, the author analyzes different aspects of change management. The author points out that digitalization enables the employees to be more efficient in their workplaces, but it also calls for changes in employees' conduct as well as in the structural organization of their work. The author also analyzes the changes affecting the employers, and the role of the state in that process.

Relying on theoretical and empirical research, the author further elaborates on the advantages of digitalization, including its positive impact on the state economy and reduction of gray economy in the EU member states which are in the process of implementing digitalization. In that context, the author analyzes the EU regulations and directives governing different aspects of digitalization and discusses certain factors that have a significant impact on these issues.

Keywords: digitalization, work places, employers, social partners.

Проф. др Жељко Мирјанић,

Редовни професор,

Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,

Република Српска, Босна и Херцеговина

ОДГОВОРНОСТ СУБЈЕКТА РАДНИХ ОДНОСА

Предмет истраживања су одговорност радника за повреду радне обавезе и материјална одговорност радника или послодавца за штету учињену другом субјекту радног односа. Поред ових облика правне одговорности субјеката индивидуалних радних односа, предмет анализе је одговорност субјеката колективних радних односа за штету као облик правне одговорности и важан сегмент одговорности у свету рада. Правна одговорност субјеката радних односа је предмет уређивања закона о раду или закона који уређују радне односе службеника, као и појединих закона који делимично уређује радне односе лица запослених у одређеним областима. У радном законодавству је задржан нормативни приступ по коме је уређивање одговорности радника за тежу повреду радне обавезе и за штету учињену послодавцу предмет радног законодавства, а питање одговорности послодавца за штету учињену раднику, предмет прописа о облигационим односима.

Законско уређивање одговорности субјеката радних односа прати промене у свету рада, правном и друштвеном поретку. Као илустрација ове тезе, може се навести законодавна пракса да је поступак утврђивања одговорности за тежу повреду радне обавезе сведен на поједине радње у поступку отказивања уговора о раду од стране послодавца. Примена историјско-правног метода показује да посебан дисциплински поступак више није предмет законског уређивања и да је уређивање одговорности за лакшу повреду препуштено социјалним партнерима. Упоредна анализа одредаба о одговорности за повреду радне обавезе у појединим земљама у региону показује да је случај теже повреде радне обавезе уређен као један од разлога за престанак радног односа и да је прихваћен приступ да раднику треба омогућити да се писаним путем изјасни о повреди радне обавезе која му се ставља на терет, без усмене расправе. Закони о раду у појединим земљама у региону (иако те земље имају различит положај у процесу европске интеграције) садрже иста или слична правила о одговорности субјеката радних односа. У том смислу, намеће се питање како процес хармонизације радног права са правом ЕУ утиче на уређивање одговорности субјеката радних односа, а што се односи и на питање

заштите права радника у тако (не)регулисаном дисциплинском поступку или у случају накнаде штете усљед повреде приватности радника.

Кључне речи: одговорност радника за повреду радне обавезе и непоштовање радне дисциплине, одговорност радника или послодавца за штету учињену другом субјекту радног односа, одговорност послодавца за заштиту личних података радника.

Prof. Željko Mirjanić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

LIABILITY OF SUBJECTS OF LABOUR RELATIONS

The subject matter of this research is the liability of an employee for breach of work-related obligations and the material liability of an employee or the employer for damage caused to another subject of labour relations (employee). In addition to these forms of legal responsibility of individual subjects involved in employment relations, the author also analyzes the collective liability for damage caused by the subjects of collective labor relations, as a form of legal responsibility and an important segment of labour law. The legal responsibility of subjects in labor relations is regulated by labour laws or laws governing the civil servants' employment relations, as well as by sectoral laws partially regulating the employment relations of persons employed in specific areas.

The national labour legislation upholds the normative approach according to which the regulation of employees' liability for a serious breach of a work-related obligation and for damage caused to the employer is a matter of labor legislation, whereas the issue of the employer's liability for damage caused to the employee is a matter of the law of obligations (contracts and torts). The statutory regulation of liability of subjects of labor relations is in keeping with the changes in the world of labor, legal and social order. This thesis may be illustrated by the legislative practice that the procedure for establishing liability for a serious breach of a work-related obligation has been reduced to individual procedural actions in the process of termination of an employment contract by the employer. The research based on the use of the legal-history method shows that special disciplinary proceedings are no longer subject to statutory regulation and that liability for minor injury has been increasingly regulated by the social partners.

The comparative analysis of legal provisions on liability for breach of labour obligations envisaged in individual countries in the region shows that a serious breach of a work-related obligation is envisaged as one of the reasons for termination of employment; the regulation entails a widely accepted approach that an employee should be entitled to make a written statement about the alleged breach of a work-related obligation, without an oral hearing. Although individual countries in the region have different positions in the European integration process, labor laws in these countries contain the same or similar

rules on liability of subjects involved in labor relations. In this context, the emerging question is how the process of harmonization of national labor legislation with EU law affects the regulation of liability of subjects in labor relations, as well as the issue of protection of employees' rights in such (un) regulated disciplinary procedure or in case of compensation for damage due to a violation of employees' privacy rights.

Keywords: employee's liability, breach of work-related obligation, failure to respect work discipline, employee/employer's liability for damage caused to another employee, employer's liability for employee's personal data protection.

Јована Мисаиловић,
Истраживач сарадник,
Институт за упоредно право, Београд

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ ПОСЛОДАВЦА

Одговорност послодавца за штету коју запослени претрпи на раду и у вези са радом, као и одговорност послодавца због повреде права запосленог у домаћем законодавству гарантована је у складу са општим начелима о одговорности за штету која подразумевају принцип субјективне и објективне одговорности. При чему, посебно треба имати у виду да Закон о раду као *lex specialis* у односу на Закон о облигационим односима, садржи свега један члан посвећен наведеном питању и да се стога постојање одговорности послодавца за штету пре свега утврђује у складу са одредбама Закона о облигационим односима. Овакво стање даље води ка изузимању из обзира посебности коју одговорност послодавца за штету може имати, као и стварању потребе за подробном анализом судске праксе у погледу наведеног питања.

Кључне речи: одговорност послодавца, субјективна одговорност, објективна одговорност, Закон о облигационим односима, штета.

Jovana Misailović,
Research Assistant,
Institute of Comparative Law, Belgrade

EMPLOYER'S LIABILITY FOR DAMAGE

Employer's liability for damage sustained by the employee at work and in relation to work, as well as the employer's liability for the violation of the employee's rights, is guaranteed by domestic legislation in accordance with the general principles of liability for damage, which imply the principle of subjective and objective liability. In that context, it should be borne in mind that the Employment Act, as a *lex specialis* in relation to the Civil Obligations Act, contains only one article on this matter. Therefore, the employer's liability for damage is primarily established in accordance with the provisions of the Civil Obligations Act. Due to the particular nature that the employer's liability for damages may have, this situation further leads to exemption, which ultimately calls for a thorough analysis of judicial practice on this matter.

Keywords: employer's liability for damage, subjective liability, objective liability, Civil Obligations Act, Employment Act.

Милица Мицовић, мастер правник,
Сарадник у настави,
Докторанд Правног факултета Универзитета у Београду,
Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНОГ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ПРОУЗРОКУЈЕ ПОСЛОДАВЦУ

Уколико дође до непоштовања начела *peinam laedere*, свако ко другоме нанесе штету дужан је да је надокнади. Одговорност за штету у области радног права је у основи заснована на општим правилима грађанскоправне одговорности али постоје и одређена одступања која се могу посматрати као *sui generis* одговорност за штету. Једно од тих одступања односи се на то да запослени одговара за материјалну штету коју проузрокује послодавцу на раду или у вези са радом једино уколико је проузроковао намерно или услед крајње непажње. Основ одговорности је кривица запосленог (коју послодавац треба доказати) и узрочна веза између понашања запосленог и настале штете. Послодавац, са друге стране, у складу са оштим актом и уговором о раду, утврђује постојање штете и свих релевантних чињеница и околности за одговорност запосленог у конкретном случају и доноси одлуку о обавези накнаде штете. С обзиром на то да та одлука нема дејство извршне исправе, послодавац не може наплатити своје потраживање уколико запослени то не жели. Битан елемент је пристанак запосленог, уколико он изостане, послодавац може да се обрати суду, који суди у спору пуне јурисдикције. Да ли је вођење парничног поступка једини начин на који послодавац може намирити своје потраживање? Да ли је укидање раније законске одредбе о двостепености и вођењу поступка код послодавца, пред комисијом, адекватно решење? Уз посебан осврт на накнаду штете након престанка радног односа, када запослени прекрши уговорно правило забране конкуренције и заснује радни однос код конкурентског послодавца, одговори на ова питања и све претходно наведено ће од стране аутора бити детаљно обрађено у раду.

Кључне речи: одговорност запосленог, материјална одговорност, накнада штете, забрана конкуренције.

Milica Midžović, LL.M.,

Teaching Associate,

PhD student at the Faculty of Law, University of Belgrade,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary head office in Kosovska Mitrovica

EMPLOYEE'S LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYER

If there is no compliance with the principle of *neminem laedere*, anyone who causes damage to another is obliged to compensate the damage. The liability for damage in the field of labour law is essentially based on general rules of civil liability, but there are certain discrepancies that can be called *sui generis* liability for damage. One of these discrepancies refers to the liability of an employee for the material damage caused to the employer at work or related to work, but only if it is caused intentionally or as a result of gross negligence. The legal ground of the employee's liability is culpability (fault), which the employer needs to prove, and the causal link connection between the employee's behavior and the resulting damage. On the other hand, in accordance with a general act and employment contract, the employer establishes the existence of damage and all relevant facts and circumstances of the employee's liability in each case, and decides on the obligation of compensation for damage. As the employer's decision does not have the effect of an executable instrument, the employer cannot settle his claim unless the employee wants to reimburse the damage. The consent of the employee is an important element; if there is no consent, the employer may refer the case to the competent court, which decides the case in a full jurisdiction administrative dispute proceeding. But, is going to court is the only way the employer can settle his claim? The legislator rescinded the legal provision which envisaged two-instance proceedings and a proceeding before the company body/commission, but was the rescission an adequate solution? The author will also elaborate on the compensation for damage caused after the termination of employment, in case the employee violates the contractual non-competition rule and establishes an employment relationship with a competitor-employer.

Keywords: employee's liability, material liability, compensation for damage, non-competition rule.

Александра Вишекруна,
Истраживач сарадник,
Институт за упоредно право, Београд

ОДГОВОРНОСТ ДИРЕКТОРА ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У ФИНАНСИЈСКИМ ТЕШКОЋАМА

Током свог постојања компанија пролази кроз различите фазе. Највећи изазов за теорију и праксу представља тзв. „зона сумрака” – период када над привредним друштвом није формално отворен стечајни поступак, али постоје индиције да се његово финансијско стање погоршава. У том периоду они који управљају компанијом морају се подстаћи да делују правовремено како би се спречио настанак штете за компанију и њене повериоце. Ти подстицаји имају дуалну природу – они могу бити *ex ante* у смислу да озбиљност последица одвраћа директоре од неадекватног поступања или *ex post* – у облику санкција за директоре који се не придржавају прописаних правила. Санкције могу попримити различите форме – могу бити грађанске (нпр. накнада штете), административне или кривичне (казна затвора или новчана казна).

Фокус рада је на одговорности директора за радње које доводе до стечаја компаније и узрокују штету за повериоце. Основни облици те одговорности се јављају у форми несавесног пословања (*wrongful trading*) које је карактеристично за земље *common law* система (УК, Аустралија, Нови Зеланд) и одговорности због закаснелог покретања стечајног поступка (*Insolvenzverschleppungshaftung*) коју познаје немачко право и правни системи који прихватају немачку правну традицију. У овом контексту, фокус српског права је само на кривичним санкцијама за непоштене директоре, док недостају други видови санкција који су препознати као ефикасни у другим земљама. Како би био ефикасан, правни оквир мора да буде допуњен одређеним облицима грађанских санкција тако да ће рад настојати да испита да ли и које друге облике санкција би требало увести у српско право како би се побољшала пословна етика, будност управе друштва у кризи и заштитили повериоци.

Кључне речи: одговорност директора друштва, *wrongful trading*, *Insolvenzverschleppungshaftung*, стечај.

Aleksandra Višekruna, LL.M.,
Research Assistant,
Institute of Comparative Law, Belgrade

DIRECTORS' LIABILITY IN FINANCIALLY DISTRESSED COMPANIES

In the course of its existence, a company goes through many phases. The greatest challenge for both theorists and practitioners is so-called "twilight zone", the period when the company is not formally declared insolvent but indices exist that the financial state of the company is deteriorating. In that period, those who run companies must be incentivized to act early on to prevent causing greater damage to the company and its creditors. Said incentives can be seen as having dual nature: they can be *ex-ante* incentives, which imply that the severity of consequences should avert directors from misconduct, or *ex-post* incentives, in form of sanctions for non-complying directors. Sanctions may also take different forms; they can be civil (e.g. compensation of damage), administrative, or criminal (imprisonment or fine).

This paper will focus on the director's liability for actions that lead the company into insolvency and cause damage to the creditors. The main forms of this liability are contained in institutes such as wrongful trading, which is recognised in common law countries such as UK, Australia, New Zealand, and liability for late filing in insolvency (Insolvenzverschleppungshaftung), which is recognised in Germany and countries that embrace the German legal tradition. In the context of company insolvency, the Serbian legislation focuses only on criminal sanctions for dishonest conduct of company directors, and lacks other types of sanctions recognised as efficient in other countries. In order to be effective, the legal framework has to be supplemented with certain forms of civil sanctions. This paper is an attempt to examine which other types of sanctions should be introduced into Serbian law in order to improve the business ethics, enhance the alertness of the company management in times of financial hardship, and protect the unsuspecting company creditors.

Keywords: directors' liability, Insolvenzverschleppung, wrongful trading, insolvency.

Марија Драгићевић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОТРАЖИВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ ДОСПЕЛА ПРЕ ПРОМЕНЕ ПОСЛОДАВЦА

Промена у правном статусу послодавца, поред бројних других, отвара и важно питање одговорности за потраживања запослених доспела пре промене послодавца, која није измирио послодавац претходник. Закон о раду Републике Србије не садржи правила о наведеној одговорности, а постојећа судска пракса није доследна и јединствена. Имајући у виду наведено, аутор у раду анализира ко је одговоран за обавезе према запосленима доспеле пре промене послодавца, шта је основ и које су врсте одговорности. Како правила о наведеној одговорности зависе, пре свега, од врсте преноса предузећа, аутор, најпре, анализира врсте преноса предузећа у смислу правила о одговорности, а затим правила и начине уређења одговорности за сваку врсту преноса. Посебан део рада је посвећен образложењу сврхе и смисла прописивања посебних правила одговорности за наведене обавезе. У том циљу, аутор анализира не само ставове домаће судске праксе, већ и решења европског и упоредног радног права, као и достигнућа радноправне теорије у развијеним европским земљама.

Кључне речи: одговорност, доспела потраживања, пренос предузећа.

Marija Dragičević,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Niš

LIABILITY FOR EMPLOYEES' CLAIMS DUE BEFORE THE CHANGE OF EMPLOYER

The change in the legal status of an employer has raised numerous issues, one of the most important being the issue of liability for employees' claims which were due before the change of employer but which were not settled by the former employer (transferor). This type of liability has not been regulated by the Serbian Labor Act (2005), and the present case law on this matter is not consistent and uniform. In that context, the author analyzes all relevant aspects of the employer's liability for the undertaken obligations related to the employees' claims which were due before the change of employer, including the legal grounds and different forms of liability. Considering that the rules on this type of liability primarily depend on the type of transfer of undertakings, the author focuses on the types of business transfers in terms of substantive liability rules as well as the rules of procedures and methods for assigning liability in each type of transfer of undertakings. The purpose and meaning of stipulating specific liability rules for these obligations are explained in a separate part of this paper. To this end, the author analyzes the viewpoint of domestic courts, the solutions offered by the EU and comparative labor law, as well as the achievements of labor law theory in developed European countries.

Keywords: liability, due claims, transfer of undertakings.

Проф. др Слободанка Ковачевић-Перић,
Ванредни професор,
Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ОДГОВОРНОСТ У РАДНОМ ОДНОСУ – ОСОБЕНОСТИ ДИСЦИПЛИНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ У ОПШТЕМ И ПОСЕБНОМ РЕЖИМУ РАДНИХ ОДНОСА

Заснивање радног односа подразумева стицање, односно преузимање одређених права, обавеза и одговорности, за обе стране у радном односу, у складу са законом, колективним уговором, општим актом послодавца и уговором о раду. Радни однос не подразумева само права и обавезе него и њихову одговорност. Одговорност може бити правне и ванправне природе. За субјекте радног односа већи значај има правна одговорност. Правна одговорност, у целини гледано, може бити дисциплинске, материјалне, прекршајно-административне, привредно-преступне и кривичне природе. У оквиру радноправне материје изучавају се само дисциплинска и материјална одговорност субјеката радног односа, док су остале врсте правне одговорности предмет других правних дисциплина.

Иако је ранијим радним законодавством Републике Србије дисциплинска одговорност запослених детаљно уређивана, новим законодавством пракса уређивања дисциплинске одговорности запослених у потпуности је напуштена - и своди се на сумарни отказни поступак. За разлику од Закона о раду, Закон о државним службеницима садржи бројне одредбе посвећене дисциплинској и материјалној одговорности државних службеника. Осим тога, њиме су уређена и процесна питања која се односе на правила покретања и вођења дисциплинског поступка, упис дисциплинске казне у кадровску евиденцију и њено брисање и слично. Аутор у раду анализира дисциплинску одговорност, кроз специфичности материјалних и процесних норми за утврђивање исте у општем и у посебном режиму радних односа, и критичком анализом, са аспекта принципа владавине права, сагледава оправданост таквих законодавних решења.

Кључне речи: правна одговорност, дисциплинска одговорност, дисциплински поступак, Закон о раду, Закон о државним службеницима.

Prof. Slobodanka Kovačević – Perić, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary head office in Kosovska Mitrovica

RESPONSIBILITY IN EMPLOYMENT RELATIONS: DISTINCTIVE FEATURES OF DISCIPLINARY LIABILITY IN THE GENERAL AND SPECIAL EMPLOYMENT RELATIONS REGIME

Establishing an employment relationship involves acquiring or assuming certain rights, duties and responsibilities for both parties, in accordance with the law, the collective agreement, the employer's general administrative act, and the employment contract. An employment relationship involves not only the parties' rights and duties but also their responsibility. Responsibility can be of legal and non-legal nature. Legal responsibility is of greater importance for the employees. On the whole, legal responsibility (liability) may be disciplinary, material, administrative (for misdemeanors), economic (for economic offenses) and criminal in nature. The subject matter of labour law includes only disciplinary and material liability of the employee, while other types of legal responsibility are the subject of other legal disciplines.

Although the former labour legislation of the Republic of Serbia regulated the disciplinary liability of the employees in detail, such practice has been completely abandoned in the new Labour Act, which only regulates the summary dismissal procedure. Unlike the Labour Act, the Civil Servants Act contains numerous provisions on the disciplinary and material liability of civil servants. This Act also regulates procedural issues regarding the rules for initiating and conducting a disciplinary proceeding, entering disciplinary sanctions in or removing them from the personnel files, etc. In this paper, the author analyzes disciplinary liability by examining the specifics of substantive and procedural norms for establishing this form of liability in the general and special employment relations regime. From the aspect of the rule of law, the author provides a critical analysis of such legislative solutions and considers their legal justification.

Keywords: legal responsibility, disciplinary liability, disciplinary procedure, Labour Act, Civil Servants Act.

Јована Петровић,

Асистент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

Мирјана Иваз,

Асистент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

СПЕЦИФИЧНОСТИ ДИСЦИПЛИНСКЕ ОДГОВОРНОСТИ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА

Дисциплинска одговорност представља централно питање сваког радноправног система, па и службеничког. Пре свега, јер правно задире у најосетљивију интересну сферу - у узајамне обавезе и права које су закључењем уговора о раду уговорне стране преузеле и то тако да их извршавају *bona fides*. Поред значаја за радни (службенички) однос, конципирање правно адекватног нормативног система дисциплинске одговорности има и значајну друштвену улогу као једна од битних претпоставки за даљи развој тржишних односа. Аутор ће се у овом раду бавити проблематиком дисциплинске одговорности државних службеника, пре свега специфичностима те одговорности у односу на одговорност запослених у општем режиму, затим особеностима дисциплинског поступка који се води против државног службеника кроз призму законских решења, ставова правне теорије и судске праксе. Правна теорија не бави се овим питањима у великој мери, па је сваки приступ овој материји прилог изучавању различитих сегмената радноправног положаја државних службеника, што је и циљ овог рада. Тежња аутора рада је да укаже и на извесне правне празнине у овој области које су уочене током израде рада и које би *de lege ferenda* могле бити регулисане. Такође сагледавање упоредноправних решења може да допринесе нормативној доградњи позитивноправних решења и елиминисању узрока проблема који настају у пракси а тиме и створили предуслови за жељени степен ефикасности службеничког система.

Кључне речи: државни службеник, дисциплинска одговорност, дисциплинско дело, дисциплинска казна, Кодекс понашања државних службеника, дисциплински поступак.

Jovana Petrović,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

Mirjana Ivaz,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

SPECIFICS OF DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF CIVIL SERVANTS

Disciplinary responsibility is a central issue of every labour law system, including the civil servant system. First of all, it is important for employment because it legally encroaches on the most sensitive sphere of interest - the mutual rights and obligations assumed by the parties to the employment contract to perform them *bona fides*. In addition, the construction of a legally adequate normative system of disciplinary responsibility also has a significant social role as one of the essential preconditions for the further development of market relations. In this paper, the author examines the issue of disciplinary responsibility of civil servants, primarily focusing on the specific features of that responsibility in relation to the responsibility of employees in the general regime. Then, the author elaborates on the peculiarities of disciplinary proceedings conducted against a civil servant in light of the legal solutions, legal theory and case law. Considering that legal theory does not deal with these issues to a great extent, the aim of this paper is to contribute to the study of different segments of civil servants' position. The author endeavours to point out to certain legal gaps which have been observed in this area and which could be regulated *de lege ferenda*. The author also considers comparative law solutions which can contribute to the normative upgrading of positive law solutions and eliminate the causes of problems that arise in practice, and thus create the preconditions for the desired degree of efficiency of the civil servant system.

Keywords: civil servant, disciplinary liability, Code of Conduct of Civil Servants, disciplinary procedure, disciplinary action, disciplinary penalties.

Роберт Шерака, мастер права,
Виши асистент,
Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ ТУЖИЛАЦА У ПРАВОСУДНОМ СИСТЕМУ БИХ

Тема овог рада обрађује питање дисциплинске одговорности тужилаца у правосудном систему БиХ. Имајући у виду специфичан политичко-правни оквир у којем тужиоци обављају своју професију у Босни и Херцеговини, у раду ће се покушати анализирати на који начин је постављен нормативни оквир за дисциплинску одговорност тужилаца те какви су ефекти те законске регулативе у стварности. Дакле, рад ће покушати да да одговор на питања да ли је дисциплинска одговорност тужилаца, као један посебан вид одговорности, дала ефекте у стварности односно да ли постоји расцјеп на релацији нормативно-стварно.

Кључне ријечи: тужилац, правосудни систем БиХ, дисциплинска одговорност, нормативно, стварно.

Robert Švraka, LL.M.,
*Senior Assistant,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina*

DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF PROSECUTORS IN THE JUDICIAL SYSTEM OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

The subject matter of research in this paper is disciplinary responsibility of prosecutors in the judicial system of Bosnia and Herzegovina. Bearing in mind the complex structure and organization of the Bosnian state and its two entities, this paper is an attempt to analyze the normative framework governing the disciplinary responsibility of prosecutors and the actual effects of the envisaged legislation in practice. In that context, the author explores the legal provisions that define the prosecutor's role and their disciplinary responsibility in Bosnia and Herzegovina. The author endeavours to respond to the key question concerning whether the envisaged legislation on disciplinary responsibility of prosecutors has actually yielded any effects in practice, and whether there is a discrepancy between the law and real life.

Keywords: prosecutor, judicial system, Bosnia and Herzegovina, disciplinary responsibility, normative framework, real life.

Проф. др Горан Обрадовић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

„ПОКЛОНИ ЗАХВАЛНОСТИ“ ЛЕКАРИМА

Нови Закон о здравственој заштити Републике Србије, који је ступио на снагу 11. априла 2019. године, садржи класичне антикоруптивне клаузуле, укључујући и забрану здравственим радницима и сарадницима да траже и примају новац, поклон, услугу или било какву другу корист за себе или за блиска лица. (чл. 234). Ипак, од тога је направљен, по мишљењу аутора, несвакидашњи изузетак у виду дозволе да здравственим радницима и сарадницима може *исказати захвалност* у виду поклона *мање вредности*, рекламног материјала и узорка, чија укупна вредност не премашује износ просечне плате у Србији. Примање таквих поклона се по Закону не сматра корупцијом, сукобом интереса и приватним интересом. Аутор у раду анализира ово решење, нарочито у склопу антикорупционих прописа, са закључком да се ради о недопустивом изузетку и својерсној „легализацији корупције“, уз препоруку за његово брисање.

Кључне речи: здравствена заштита, здравствени радници, корупција.

Prof. Goran Obradović, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

„GIFTS OF GRATITUDE” TO MEDICAL PROFESSIONALS UNDER THE HEALTHCARE ACT

The new Health Care Protection Act of the Republic of Serbia, which entered into force on 11 April 2019, contains conventional anti-corruption clauses, including a ban for health care professionals and associates to request and receive money, gifts, services or any other benefit for themselves, their family members, or other persons they are associated with (Art. 234, par. 5). Yet, in the author's opinion, an unusual exception was made in respect of the so-called "gifts of gratitude", which include "gifts of smaller value", advertising material and samples, which are not given in cash but rather as an expression of patients' gratitude; this provision allows medical professionals to receive gifts whose total value does not exceed an average monthly net salary in Serbia (Art. 234, para. 6). Under this provision, receiving such gifts is not deemed to constitute corruption, a conflict of interest and private interest. The author analyzes this legal solution, with specific reference to anti-corruption legislation, and discusses the inadmissibility of this exception, which entails a "legalization of corruption". Ultimately, the author proposes that this provision should be repealed.

Keywords: health care, protection, medical professionals, corruption.

Doc. dr. sc. Helga Špadina,

Docent,

Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,

Republika Hrvatska

ОДГОВОРНЕ СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У ПОДРУЧЈУ НАКНАДЕ ЗА НЕЗАПОСЛЕНЕ И АКТИВНИХ МЈЕРА ЗАПОШЉАВАЊА

Смањење незапослености једно је од кључних подручја социјалних политика држава чланица Еуропске Уније посљедњих десетљећа јер је смањење незапослености кључно за господарски раст и развој. Узимајући у обзир учестале промјене потреба тржишта рада и рецентне трансформације радних односа, еуропске националне агенције и заводи за запошљавање континуирано осмишљавају нове мјере активног запошљавања с циљем пружања помоћи што већем броју незапослених корисника и њиховом брзом интегрирању или поновном укључивању на тржишта рада. Хрватска тренутно има преко 138.000 незапослених особа с преко 27.000 корисника мјера активног запошљавања. Истодобно се оглашава готово 20.000 доступних радних мјеста и прописана је квота за запошљавање 78.470 страних радника у 2020. години због недоступности одређених занимања на националном тржишту рада. Те протурјечности јасно показују неучинковитост хрватских мјера активног запошљавања и потврђују потребу реформирања постојећих социјалних политика у том подручју с осмишљавањем циљаних мјера одговорне помоћи државних тијела у смањењу незапослености. Овај рад пружа детаљну анализу регулације накнада за незапослене и мјера активног запошљавања у Хрватској и успоређује их с најнапреднијим социјалним политикама запошљавања у Шведској и Данској. Такођер анализирамо правила пријеноса накнада за незапослене унутар Еуропске Уније за све грађане Уније који користе своје право на слободно кретање и могу користити накнаде за незапослене у другој држави чланици. Сврха је рада придонијети расправи о могућој реформи накнада за незапослене и активних мјера запошљавања не само у Хрватској, већ и у свим сусједним земљама које су државе кандидати за чланство у ЕУ и имају сличне политике и проблеме незапослености као и Хрватска.

Кључне ријечи: активне мјере за смањење незапослености, социјална политика.

Doc. Helga Špadina, LL.D.,

Assistant Professor,

Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer" Osijek,

Republic of Croatia

RESPONSIBLE SOCIAL POLICIES IN UNEMPLOYMENT BENEFITS AND ACTIVE EMPLOYMENT MEASURES

In the past decades, the reduction of unemployment has been one of the crucial areas of social policies of European Union Member States because this issue is key to economic growth and development. Taking into consideration the fast-changing labour market needs and rapid transformation of labour relations, European national employment agencies are continuously creating new measures of active employment, with the aim to assist as many unemployed beneficiaries as possible and to swiftly integrate or re-integrate them into the labour markets. Croatia currently has over 138,000 unemployed persons, with over 27,000 beneficiaries of active employment measures. At the same time, almost 20,000 available jobs are being advertised and the quota of 78,470 jobs for employment of foreign workers has been set for 2020 due to unavailability of certain professions in the national labour market. These discrepancies clearly demonstrate the ineffectiveness of the Croatian active employment measures, which confirm the need to reform current social policies in that area by introducing better targeted measures of responsible employment assistance.

This paper provides an in-depth analysis of regulation of unemployment benefits and active employment measures in Croatia, and compares them to the most advanced social policies in employment in Sweden and Denmark. The author also analyses the rules on transfer of unemployment benefits within the EU for all Union citizens who exercise their right to free movement and who are entitled to collect unemployment benefits in another Member State. The paper aims to contribute to the discussion on the possible reform of unemployment benefits and active employment measures not only in Croatia but also to all neighbouring countries which are EU candidate states and have similar unemployment policies and issues as Croatia.

Keywords: active measures to reduce unemployment, responsible social policy.

Doc. dr. sc. Anton Petričević,

Docent,

Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,

Republika Hrvatska

ПАЛИЈАТИВНА СКРБ У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТскоЈ - САДАШЊЕ СТАЊЕ, ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Палијативна скрб је начин побољшања квалитета живота пацијента и његове обитељи када се догоди смртоносна болест на начин да се превенира и олакша патња раним препознавањем болести, сузбијањем боли у тим околностима, настојањем да се болесник и обитељ очува у физичком, психосоцијалном и духовном смислу.

Република Хрватска након уласка у Еуропску унију успоставила је сустав палијативне скрби по стандардима и нормативима за палијативну скрб који постоје у земљама ЕУ. Едукацијом из подручја палијативне скрби која обухваћа националне смјернице, приједлоге унапређења палијативне скрби кроз збрињавање палијативних болесника и обуку о пружању палијативне скрби како болесницима тако и обуку понашања чланова обитељи болесника за вријеме његове узнапредовале неизлечиве болести, настоји се олакшати живот и болеснику и обитељи. Настоји се постићи организирање најбољег квалитета живота болесника и олакшати живот и болеснику и обитељи.

У раду ће се користити метода анкетирања, метода компарације, метода анализе и синтезе.

Влада Републике Хрватске усвојила је 2017. године Национални програм развоја палијативне скрби у Републици Хрватској 2017.-2020. У документу је посебна позорност посвећена палијативној скрби према дјечи и особама с дементним поремећајима, особама с Алцхајмеровом болести, особама на респиратору, палијативно-геријатријским особама и особама с инвалидитетом.

Кључне ријечи: палијативна скрб, национални програм развоја палијативне скрби, особе с дементним поремећајима, палијативно-геријатријске особе.

Doc. Anton Petričević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer" Osijek,
Republic of Croatia

PALLIATIVE CARE IN THE REPUBLIC OF CROATIA: CURRENT SITUATION, PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Palliative care is a way of improving the quality of life of patients and their families in cases involving fatal or life-threatening illnesses, by preventing and relieving the patients' suffering by early identification of the disease, providing relevant treatment, and endeavouring to preserve the patient and the family in physical, psychosocial and spiritual terms. In this paper, the author discusses the current situation, problems and perspectives of palliative care in the Republic of Croatia by using the survey method, the comparison method, and the method of analysis and synthesis.

After joining the European Union, the Republic of Croatia established a palliative care system in accordance with the palliative care standards and norms that exist in EU countries. Education in the field of palliative care, which includes national guidelines, proposals for improving palliative care by means of providing appropriate care for palliative patients and relevant training to both patients and family members in provision of palliative care to patients during their fight with advanced incurable diseases, is an essential support to the patient and his/her family. Efforts are being made to ensure the best possible quality of patient's life and thus make life easier for the patient and the family alike.

In 2017, the Government of the Republic of Croatia adopted the National Palliative Care Development Program in the Republic of Croatia for the period 2017-2020. The document focuses on palliative care for children and people with dementia disorders, people diagnosed with Alzheimer's disease, patients using respiratory devices, patients in geriatric palliative care, and people with disabilities.

Keywords: palliative care, National Palliative Care Development Program, people with dementia disorders, geriatric palliative care.

ТРГОВИНСКОПРАВНА СЕСИЈА

COMMERCIAL LAW SESSION

Проф. др Предраг Цветковић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

БЛОКЧЕЈН И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ: УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Концепт блокчејна базиран је на коришћењу криптографски заштићеног ланца информација о трансакцијама. Ове су информације садржане у блоковима који чине наведени ланац. Принципи блокчејна постају релевантни у економском контексту: његово коришћење потенцијално смањује трошкове и доприноси ефикасности трошкова економских трансакција. Кључни квалитет блокчејна је што обезбеђује аутентичност и сигурност дигиталних података које садржи: дигитална верификација података у блоковима функционално игра улогу коју има поверење у класичним трансакцијама. Као важан феномен, блокчејн захтева правне одговоре на питања која отвара његова примена. Пример овог развоја је правни режим „паметних“ (е. „*smart*“) уговора. „Паметни“ уговор подразумева да су права и обавезе страна садржани у и изражени програмским језиком. Као резултат примене технологије блокчејна, ове уговоре карактерише постојање узајамног поверења између уговорних страна. Посматран као правни феномен, блокчејн отвара питање одговорности за испуњење уговорних обавеза. „Паметни“ уговори доносе нове изазове у погледу правне одговорности уговорних страна. Најпре, „паметни“ уговори имају потенцијал да смање одређене уговорне ризике и да поједноставе извршење уговора. Даље, спровођење уговора не захтева даљу интеракцију између уговорних страна (аутоматско извршење). Треће, кључне компоненте паметних уговора су дигитално верификабилне информације и правно релевантне акције које се спроводе кроз „паметни“ уговор; ове су акције засноване на информацијама које блокчејн прима и које су дигитално обрађене. Сва наведена питања су од важности за правилно схватање правне одговорности актера блокчејн концепта.

Кључне речи: Блокчејн, „паметни“ уговори, одговорност, принципал-агент теорија.

Prof. dr Predrag Cvetković, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

LEGAL LIABILITY IN THE CONTEXT OF BLOCKCHAIN: INTRODUCTORY CONSIDERATIONS

Blockchain is based on the use of a cryptographically protected chain of transaction blocks containing information. Blockchain technology becomes relevant in economic exchange as it lowers costs and adds efficiency to transactions' implementation. The key quality of blockchain is that it ensures the authenticity of digital data; trust in the traditional legal relationship has been replaced by digital verification of data in blocks. As the important contemporary phenomenon, blockchain demands legal answers to the issues raised by its implementation. An example of this development is the legal regime of smart contracts.

A smart contract is a contract in which any rights and obligations of contracting parties are programmed in a code. Being the result of blockchain technology application, such a contract is characterized by the need for mutual trust between the contracting parties. As a legal phenomenon, blockchain raises issue of liability for fulfillment of contractual duties. Smart contracts bring new challenges regarding the issue of legal liability of the contracting parties. First, smart contracts can minimize certain contract risks and additionally simplify contract implementation. Second, contract implementation does not require any further interaction between the contracting parties. Third, the essential components of smart contracts are the digitally verifiable data and the legally relevant actions which are implemented through the smart contract on the basis of the digitally received and processed information. All these issues are important for proper comprehension of legal liability of blockchain actors.

Keywords: blockchain, smart contracts, liability, principal-agent theory.

Његослав Јовић,
*Виши асистент,
Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина*

НАЧЕЛО ТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ У ПАТЕНТНОМ ПРАВУ И СЛОБОДА ПРОМЕТА РОБЕ

Начело територијалности чини основу савременог права интелектуалне својине. Патентно право је историјски било везано за територију једне државе те се његово дејство није могло простирати на територије других држава. Из тог разлога се странцима није признавало право на патентну заштиту ако није постојао реципроцитет.

Развој трговине и повећање међудржавног промета робе доводи до потребе преиспитивања начела територијалности код патената јер ограничава слободан промет робе. Постоје мишљења да је ово начело превазиђено и да треба дозволити екстратериторијалну примјену патентног права у међународној трговини.

Државе могу постићи усклађена правила у области патентног права на основу закључивања међународних билатералних и мултилатералних конвенција. На тај начин могу да ублаже строгост начела територијалности а странцима на домаћој територији признају национални третман и омогуће слободан промет робе.

Предмет истраживања овог рада јесте анализа несклада начела територијалности код патената и слободе промета робе гдје ће аутор настојати да понуди одговоре на спорна питања у сукобу ових начела.

Кључне ријечи: начело територијалности, екстратериторијалност, патент, слобода промета робе.

Njegoslav Jović,
*Senior Assistant,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina*

PRINCIPLE OF TERRITORIALITY IN PATENT LAW AND FREEDOM OF MOVEMENT OF GOODS

The principle of territoriality is the basis of modern intellectual property law. Patent law has historically been linked to the territory of one state and its effect could not extend to the territories of other states. For this reason, foreigners were not granted the right to patent protection if there was no reciprocity.

The development of trade and the increase in the interstate traffic of goods leads to the need to reconsider the principle of territoriality in patents because it restricts the free movement of goods. There are opinions that this principle has become outdated and that extra-territorial application of patent law in international trade should be allowed.

States may harmonize the rules in the field of patent law by concluding international bilateral and multilateral conventions. In this way, they can mitigate the strict principle of territoriality and grant national treatment to foreigners in the domestic territory and, thus, enable the free movement of goods.

The subject matter of analysis in this paper is the disparity between the principles of territoriality in patents and the freedom of movement of goods. The author will endeavor to provide answers to controversial issues pertaining to these conflicting principles.

Keywords: territoriality principle, extraterritoriality, patent, freedom of movement of goods.

*Доц. др Гордана Дамјановић,
Доцент,
Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

ЗА И ПРОТИВ ПАТЕНТИРАЊА МАТИЧНИХ ЋЕЛИЈА

Еволуција и трансформација истраживања у области биотехнологије одражава се и на патентна правила. Најпре је одобрено патентирање гена, да би даљи развој биотехнологије, али и притисак мултинационалних биотехнолошких компанија иницирао прописивање патентне заштите матичних ћелија у појединим правним системима.

Истраживања би требало да обезбеде боље разумевање диференцијације и развоја матичних ћелија, са могућим последицама за излечење до сада неизлечивих болести, али и да омогуће нове начине за истраживања фундаменталних питања у биологији, као што је механизам за раст ћелија. Истраживачи, али највише биотехнолошке компаније, залажу се због тога за обезбеђивање монопола над резултатима својих истраживања. Такав монопол обезбеђује патент.

И поред тога што је постигнут изузетан напредак у истраживању матичних ћелија, многи аспекти коришћења, посебно ембрионалних ћелија нису били у потпуности разумљиви и јасни. Успешна примена производа који користе неки дериват матичних ћелија са једне стране и моралне дилеме, које се односе првенствено на ембрионалне матичне ћелије са друге стране, резултирале су у расправи која је утицала на многа правна подручја, попут патентног права. Такви морално изазовни производи су проузроковали велику забринутост у САД и ЕУ. Међутим, ова два ентитета су на различите начине покушала да реше проблем. Различити погледи на право, етику и ембрионе, утицали су и на различита становишта у погледу патентне заштите матичних ћелија.

Кључне речи: биотехнологија, проналасци, патенти, гени, матичне ћелије.

Doc. Gordana Damjanović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

PROS AND CONS OF PATENTING STEM CELLS

The evolution and transformation of research in the field of biotechnology are clearly reflected in patent rules. Gene patenting was first granted in order to provide for further development of biotechnology, as well as to initiate the process of prescribing patent protection of stem cells in some legal systems under the pressure of multinational biotechnology companies. Further research should ensure a better understanding of the differentiation and development of stem cells, offer potential results in terms of providing cure for previously incurable diseases, but also engender new ways of exploring fundamental issues in biology, such as the mechanism of cell growth. For this reason, researchers and (above all) biotech companies advocate in favour of securing the monopoly on the results of their research. Such a monopoly is secured by patent law.

Although remarkable progress has been made in the research of stem cells, many aspects of their use, especially of embryonic cells, have not been clarified and made fully comprehensible. Successful applications of products making use a stem cell derivative (on the one hand) and moral dilemmas primarily relating to embryonic stem cells (on the other hand) have resulted in a debate that has affected many legal areas, such as patent law. Such morally challenging products have caused great concern in the USA and the EU. However, these two entities have tried to solve the problem in different ways. Different views on law, ethics and embryos have also affected different views regarding patent protection of stem cells.

Keywords: biotechnology, inventions, patents, genes, stem cells.

Prof. dr. sc. Ivana Tucak,
Izvanredni profesor,
Pravni Fakultet, Sveučilište “Josip Juraj Strossmayer”, Osijek,
Republika Hrvatska

ОДГОВОРНОСТ АУТОРА ЗА ЗНАНСТВЕНУ ЧЕСТИТОСТ

Академске слободе свеучилишних наставника повезане су с одговарајућим одговорностима и обвезама, правне и етичке природе. Интегритет знанственика и свеучилишних наставника може се одржати само уз високу разину самодисциплине.

У овом раду циљ нам је истражити изазове с којима се суочавају истраживачи при објави својих радова. Данас, на почетку 21. стољећа, правни знанственици континуирано су под притиском да постану видљиви на међународној разини и тако задовоље све строже увјете напредовања. У складу с правилима напредовања од знанственика се тражи да у одређеном раздобљу објаве одређени број радова у међународно признатим публикацијама. Притом се критерији често одређују квантитативно, а као најугледнији часописи одређују се они који су индексирани у *Web of Science Core Collection (WoSCC)* и *Scopus* базама, рангирани у квантили (*Q1, Q2, Q3, Q4*), према извјешћу о цитираности *JCR (Journal Citation Report)* или *SJR (SCImago Journal Rank Indicator)*. Премда је избор часописа данас изузетно велик те њихов број сталне расте, поступак објављивања рада у неком од међународно најважнијих часописа у подручју, најчешће подразумијева дуготрајну и неизвјесну процедуру која резултира тиме да се само мали број пријављених радова на крају и објави.

Успоредно с потребом аутора да објављују све више, све важнијим питањима постају и плагирање, објава радова у предаторским часописима без одговарајућег рецензијског поступка и остали облици знанствене нечеститости.

Сврха је овог рада истражити неке од темељних проблема сувременог знанственог издаваштва: оцијенити важност превладавајућег поступка двоструке слијепе рецензије за одлуку који ће рад бити објављен те његове данашње алтернативе, плагирање те растућу појаву суауторства међу правним знанственицима (“*publish together or perish*”). Чланак ће ове изазове истражити у контексту хрватског Правилника о увјетима за избор у знанствена звања из 2017. године.

Кључне ријечи: знанствени часопис, двострука слијепа рецензија, суауторство, плагирање.

Prof. Ivana Tucak, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University "Josip Juraj Strossmayer" Osijek,

Republic of Croatia

AUTHORS' RESPONSIBILITY FOR SCIENTIFIC MISCONDUCT

The academic freedom of academic staff is related to their corresponding responsibilities and obligations of both ethical and legal nature. Their academic integrity as researchers and university professors can be retained only through a high level of self-discipline. This paper is aimed at exploring the challenges they face when publishing their papers.

Today, at the beginning of the 21st century, legal scholars are constantly under pressure to become visible at the international level and meet the career advancement requirements. In line with the advancement criteria, an academic is required to publish a certain number of papers in prestigious international publications. In fact, those criteria are often defined quantitatively and the most respected journals seem to be those indexed in the Web of Science Core Collection (WoSCC) and Scopus databases, and ranked into quartiles (Q1, Q2, Q3, Q4) according to the JCRs (Journal Citation Reports) or the SJR (SCImago Journal Rank Indicator). Although the number of scientific journals is constantly growing, publishing a paper in one of the most relevant international journals implies going through a long-lasting procedure with an uncertain outcome since only a small number of papers are really published in the end. The authors' need to publish more and more papers entails the issue of publishing papers in predatory journals without proper review as well as other forms of scientific misconduct.

The purpose of this paper is: to investigate some fundamental problems affecting contemporary scientific publishing; to assess the relevance of double-blind peer review for making a decision which paper deserves to be published and the available alternatives to this procedure; to check the increasing phenomenon of co-authorship among legal scholars ("publish together or perish"). The above issues are elaborated in the context of the 2017 Croatian Ordinance on Academic Promotion and Advancement Requirements and Proceedings.

Keywords: scientific journal, double-blind peer review, co-authorship, plagiarism.

Доц. др Свјетлана Ивановић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Источној Сарајеву,

Република Српска, Босна и Херцеговина

ОГРАНИЧЕЊА АУТОРСКОГ ПРАВА И СРОДНИХ ПРАВА У СВРХУ НАСТАВЕ И ИСТРАЖИВАЊА

Субјективно ауторско право подлијеже одређеним облицима ограничења која су изричито предвиђена законом. Ограничења су неопходна због успостављања равнотеже између интереса носиоца права и интереса осталих лица заинтересованих за коришћење заштићеног дјела. Осим тога, у извијесним ситуацијама постоји јавни интерес који налаже одступање од искључивих овлашћења носиоца права. Монополска природа права интелектуалне својине не смије бити препрека ширењу знања и истраживања у области науке, нарочито у савремено доба дигиталних технологија. У појединим правним системима, ограничења ауторског и сродних права третирају се као права корисника у вези са предметом заштите. Наше право не признаје посебна права корисника, већ ограничења третира као облике допуштеног коришћења заштићеног предмета које искључује одговорност за евентуалну повреду права. У раду се анализирају ограничења ауторског и сродних права у сврху наставе и истраживања, нарочито узимајући у обзир могућности које ствара дигитално окружење. Посебно су анализирана ограничења предвиђена Директивом ЕУ о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту.

Кључне ријечи: ауторско право и сродна права, ограничења ауторског права, настава, истраживање, повреда права.

Doc. Svjetlana Ivanović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

STATUTORY LIMITATIONS TO COPYRIGHT AND RELATE RIGHTS FOR EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC RESEARCH PURPOSES

Copyright law expressly prescribes certain statutory limitations on the exclusive rights of the copyright holder. These limitations are necessary in order to strike a balance between the interests of the copyright holder and the interests of other persons interested in using the protected work. In addition, in certain situations, the limitation of the exclusive rights of the copyright holder is necessary in the public interest. The holder's monopoly on the intellectual property rights should not be an obstacle to the dissemination of knowledge and further scientific research, particularly in the modern age of digital technologies. In certain legal systems, copyright exceptions and limitations are treated as users' rights. Our legislation does not recognize the concept of users' rights but it treats copyright exceptions and limitations as a form of permissible use of the protected works which excludes liability for possible copyright infringement. The paper analyzes the copyright exceptions and limitations envisaged for educational and scientific research purposes, especially considering the opportunities provided in the digital environment. In particular, the author analyzes the exceptions and limitations provided in the Directive (EU) 2019/790 on copyright and related rights in the Digital Single Market.

Keywords: copyright and related rights, statutory limitations, education, scientific research, infringement.

Prof. dr. sc. Dževad Drino,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i
Hercegovina

АРБИТРАЖА У ПРАВУ АНТИКЕ

Арбитар је посебни судач у римском судбеном поступку који је имао слободнију просудбу, јер се именован у споровима код којих се тражило веће стручно или техничко знање него што га је имао просјечан римски грађанин уписан у листе судача (*iudex privatus*). Будући да су за арбитре бирани људи са специфичним стручним знањем, које по правилу нису имали лаици изабрани са спискова судија (*albumi iudicum*), стога је арбитру припадало дискреционо право да своју пресуду не заснива на преторској формули, већ на основу правила своје струке и најчешће одласком са странкама на лице мјеста (*in rem praesentem ire*). То је захтјевала и природа самог спора јер су арбитри именовани приликом утврђивања међа, код парнице око диобе земљишта, поводом подјеле сусвојине или имовине обухваћене насљеђем (*legis actio per iudicis arbitrivepostulationem*), док је диобне спорове је у својству арбитра рјешавао углавном агримензор (*agrimensores, gromatici*). Арбитража римског права има своје коријене у обичајноправним нормама старог права, а послужила је као темељ за данас најчешће кориштени институт трговачког, и укупног међународног права.

Кључне ријечи: Антика, арбитража, поступак, римско право, спорови.

Prof. Dževad Drino, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina

ARBITRATION IN ANCIENT TIMES

In Roman court proceedings, an arbitrator was a special judge who had the authority of a more flexible assessment, since he was appointed in the proceedings which required more professional or technical knowledge than an average Roman citizen who was registered in the list of judges (*iudex privatus*). Given the fact that only persons with a specific professional knowledge (which other lay persons selected from the list of judges (*albumi iudicum*) did not have) could be appointed to be arbitrators, arbitrator had a discretionary authority not to base his judgment on the praetors' formula but to base it on the rules of his own profession, most frequently after visiting the scene with the parties (*in rem praesentem ire*). That method of assessment was often required by the nature of the dispute because the arbitrators were commonly appointed in disputes involving the regulation of land boundaries, the division of land, the division of co-ownership, or distribution of property in succession disputes (*legis actio per iudicis arbitrive postulationem*), while division disputes were commonly decided by the agrimensor (*agrimensores, gromatici*) acting in the capacity of the arbitrator. Arbitration in Roman law has its origins in the customary rules of ancient law and, today, it is the basic and the most widely used legal institute in commercial law and international law in general.

Keywords: Ancient times, arbitration, procedure, Roman law, disputes.

Проф. др Дејан Јанићијевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ПУНОВАЖНОСТ АРБИТРАЖНОГ СПОРАЗУМА У КОНТЕКСТУ КЛАСНИХ АРБИТРАЖА

Несумњиво је да последњих деценија арбитража постаје све популарнија, будући да се све чешће у различите типове уговора уносе и арбитражне клаузуле. Зато све актуелније и значајније постаје питање домена и пуноважности арбитражних клаузула, нарочито у погледу примене вишестраначких, а међу њима и тзв. класних арбитража. У скоријим предметима судови САД разматрали су питање да ли је наметање класне арбитраже странама чији арбитражни споразум изричито не предвиђа овај вид арбитражног решавања спорова у сагласности са Федералним арбитражним законом САД – питање које је дуго делило федералне судове. Оштро одступајући од постојећих прецедената, Врховни суд је предмету из 2010. забранио арбитрама да намећу класну арбитражу онима који се са њом нису претходно сагласили. Аутор критички анализира ову одлуку, акцентујући њен могући утицај на даљи развој арбитраже.

Кључне речи: арбитража, класна тужба, арбитражни споразум, принуда.

Prof. Dejan Janićijević, S.J.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

VALIDITY OF THE ARBITRATION AGREEMENT IN THE CONTEXT OF CLASS ACTION

There is no doubt that arbitration has been gaining popularity in the last several decades, particularly considering that consumer, commercial, and employment contracts regularly incorporate mandatory arbitration clauses. As a result, numerous questions arise regarding the scope and enforceability of arbitration clauses, particularly with respect to the use of multiparty and class arbitration. In recent decisions, the United States courts considered whether imposing class arbitration on parties whose arbitration clauses were silent on the use thereof is consistent with the U.S. Federal Arbitration Act (FAA), which was an issue of considerable dispute in federal courts. Sharply derailing from existing precedents, the U.S. Supreme Court held that the FAA prohibits arbitrators from imposing class arbitration on parties who did not previously agree thereto. The author critically analyses the Courts decision and its possible impact on the future development of arbitration.

Keywords: arbitration, class action, arbitration agreement, coercion.

Проф. др Страхиња Д. Миљковић,

Ванредни професор,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

Горан Тишић,

Докторанд,

Правни факултет, Универзитета у Нишу

**НЕКА ОБЕЛЕЖЈА РЕФОРМЕ АМЕРИЧКОГ
ПРАВА О ПОТРОШАЧКОМ СТЕЧАЈУ
ИЗВРШЕНЕ ПУТЕМ ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ
ЗЛОУПОТРЕБЕ СТЕЧАЈА И ЗАШТИТИ
ПОТРОШАЧА ИЗ 2005.
ГОДИНЕ: ЈЕДАН ПОГЛЕД СА СТРАНЕ**

Правила Сједињених америчких држава о потрошачком стечају од времена измена Стечајног Законика из 1898 године путем Закона о реформи стечаја из 1978 године, била су поимана у САД и широм света као типичан „либерални модел” потрошачког стечаја. Овај измењени Законик, који се обично назива Стечајним Закоником снажно је промовисао филозофију тзв. „новог почетка” за „часне али несрећне дужнике”, првенствено нудећи потрошачима дужницима који су запали у финансијске тешкоће извесно олакшање и заштиту кроз релативно кратак, безуслован и непосредан отпис многих дугова насталих пре покретања стечајног поступка у тзв. ликвидационом поступку уређеном главом 7. поменутог Законика. Међутим, од почетка 90-тих број пријава за покретање стечаја од стране потрошача дужника се драматично увећао, да би у 1998 нпр. премашио цифру од преко милион, што је било први пут у америчкој историји. То је изазвало повећану перцепцију да стечајно олакшање од дугова може бити одвише лако доступно, да се оно понекад користи као први излаз из финансијских тешкоћа а не као последње, крајње средство, да стечајни систем има празнина и да постоји распрострањена злоупотреба у том систему, те да су нужне реформе.

Ова слика се драматично изменила 17 октобра 2005. када је Закон о спречавању злоупотребе стечаја и заштити потрошача (engl. *Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Act-BAFSPA*) ступио на снагу. Овај закон представља најшири скуп реформских мера који се односе на случајеве

потрошачких стечаја након 1978. године. Главна сврха овог Закона је била да се побољшају законска правила о стечају као и пракса у овој области установљењем нових одредби којима би се спречила абузивна покретања стечаја. Суштина (срж) реформних мера Закона огледа се у увођењу тзв. „теста средстава” – једног приход/изадатак скрининг механизма који је усмерен ка обезбеђењу да потрошачи дужници намирне повериоце у највећој могућој мери. У америчком систему где се потрошачима-дужницима нуди могућност избора између две стечајне процедуре (према глави 7. или глави 13. Стечајног Законика) овај тест служи примарно као брана да би се спречили потрошачи-дужници који су у стању да отплаћују дугове повериоцима да непосредно отпишу дугове у стечајној процедури по глави 7, ако имају довољно средстава да отплате ове дугове необезбеђеним повериоцима према једном плану отплате сходно процедури предвиђеној у глави 13. Стечајног Законика. Поред овог „теста средстава” Амерички Конгрес је путем Закона о спречавању злоупотребе стечаја и заштити потрошача усвојио и дугу листу других реформских мера и измена Стечајног законика које се односе на потрошачке стечаје. Већина су тзв. анти-абузивне одредбе. Тако је Закона о спречавању злоупотребе стечаја и заштити потрошача увео нове стандарде подобности за покретање потрошачких стечаја, значајно ревидирао и подесио обавезе и одговорности оних који учествују у стечајном поступку, као и лица која саветују дужнике у погледу процедуре стечаја (обавезе адвоката), захтевао од дужника да претходно прођу кроз кредитно саветовање како би могли да аплицирају за покретање стечајног поступка, да након аплицирања за стечај учествују у обуци о управљању личним финансијама како би у будућности избегли да се нађу у финансијским проблемима, и слично.

У овом реферату аутори најпре пружају увид у разлоге за реформу. Након тога, они продубљено разматрају „тест средстава” као највећу реформску меру и најбитнију иновацију, и на крају, излажу и пружају објашњење других најзначајнијих промена у правилима потрошачког стечаја у САД које је донео Закон о спречавању злоупотребе стечаја и заштити потрошача из 2005.

Кључне речи: потрошачки стечај, злоупотреба, реформа, Закон о спречавању злоупотребе стечаја и заштити потрошача, тест средстава.

Prof. Strahinja D. Miljković, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary head office in Kosovska Mitrovica

Goran Tišić, LL.B.

PhD Student,

Faculty of Law, University of Niš

SOME FEATURES OF THE REFORM OF THE U.S. CONSUMER BANKRUPTCY LAW IMPLEMENTED BY THE BANKRUPTCY ABUSE PREVENTION AND CONSUMER PROTECTION ACT (2005): A VIEW FROM ASIDE

In the US consumer bankruptcy law, the Bankruptcy Reform Act of 1978 (which amended the Bankruptcy Code of 1898) was perceived in the U.S. and worldwide as a typical “liberal model” of consumer bankruptcy. This amended Act, commonly referred as the Bankruptcy Code, strongly promoted the philosophy of the “fresh start” for “honest but unfortunate debtors”, primarily by offering some relief and protection to consumer-debtors in financial difficulties through a relatively quick, unconditioned and immediate discharge of many pre-petition debts incurred in the so-called liquidation proceeding regulated in Chapter 7 of this Code. However, from the early 1990s, the number of consumer bankruptcy cases filed by consumer-debtors dramatically increased and eventually, for the first time in American history, exceeded the figure of one million cases in 1998. Consequently, there was a growing perception that bankruptcy relief may be too readily available, that it was sometimes used as a first resort rather than a last resort, that there were loopholes in the bankruptcy system, that there was widespread abuse in the system, and that reforms were necessary.

This landscape was dramatically altered on 17 October 2005, when S. 256 - the Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Act (BAPCPA) took effect. The BAPCPA (2005) represents the most comprehensive set of reform measures pertaining to consumer bankruptcy cases since 1978. The purpose of the BAPCPA was to improve bankruptcy law and practice in this area by enacting new provisions intended to deter abusive bankruptcy filings. The essence of the BAPCPA reform measures was the implementation of the “means test” – an income/expense screening mechanism which was intended to ensure

that consumer-debtors repay creditors the maximum they can afford. In the U.S system, where the consumer debtors may opt for one of the two bankruptcy procedures (available under Chapter 7 or Chapter 13 of the Bankruptcy Code), the "means test" test primarily serves as a gate-keeping device to bar the can-pay consumers from the immediate discharge of debts in Chapter 7 bankruptcy, if they have the sufficient "means" to repay their debts to unsecured creditors in a Chapter 13 payment plan. By enacting the BAPCPA, in addition to the means test, U.S. Congress also adopted a long list of other reform measures and amendments to the Bankruptcy Code pertaining to consumer bankruptcy. Most of them are anti-abuse provisions. Thus, the BAPCPA introduced new eligibility standards for consumer bankruptcy relief, substantially augmented the obligations and responsibilities of all participants in consumer bankruptcy proceedings, including those in charge of administering the proceedings as well as counsels who advise debtors with respect to obtaining such relief; debtors were also required to receive credit counseling before they can be eligible for bankruptcy relief and, after filing for bankruptcy, they were required to participate in financial management instructional courses in order to avoid future financial distress, etc.

In this contribution, the authors first provide insight into the reasons for the bankruptcy law reform. Then, we examine the "means test" as a major reform measure and innovation, and finally, present and explain other most significant changes that the BAPCPA has brought to the U.S. consumer bankruptcy law.

Keywords: consumer bankruptcy, abuse, reform, BAPCPA, means test.

Dr Radim Chalupa,
Advokatska kancelarija, Drnovice,
Republika Češka

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ У ЧЕШКОМ СТЕЧАЈНОМ ПРАВУ

Чешко стечајно право садржи значајне одредбе о одговорности за штету. У овом раду, аутор ће представити три најважнија сегмента одговорности за штету регулисана стечајним законодавством: одговорност за штету проузроковану злоупотребом захтева за покретање стечајног поступка, одговорност за штету која је проузрокована пропуштањем дужника у стечају да поднесе захтев за покретање поступка, и одговорност за штету проузроковану од стране стечајног управник у случају повреде обавеза у току поступка.

Принцип јавности се стриктно примењује у чешком стечајном праву. У јавном стечајном регистру (који је јавно доступан без ограничења) објављују се све чињенице из стечајног поступка, као и захтеви за покретање стечајног поступка (осим када је очигледно да је захтев неоснован). Објава захтева може нанети озбиљну штету странци против које се покреће поступак стечаја. Закон о стечају регулише конкретну одговорност за штету коју је проузроковао подносилац захтева за покретање стечајног поступка.

Чешко стечајно право намеће обавезу дужнику да поднесе захтеви за покретање стечајног поступка. Одговорност за штету повезана је са повредом те обавезе. Према чешком стечајном праву, стечајни управник има одређене надлежности и одговорности у погледу вођење поступка. Неадекватно спровођење плана управљања стечајем може проузроковати штету повериоцима и дужницима. С обзиром на чињеницу да план стечајног управника не искључује факторе ризика, стечајни управник се често налази се на ивици сукоба интереса. Уколико се стечајни управник не понаша у складу са установљеним првилама, он може сносити одговорност за штету коју је својим понашањем причинио повериоцима.

Кључне речи: стечајно право, стечајни управник, стечај, одговорност за штету.

Radim Chalupa, JUDr., PhD,
Law Office, Drnovice,
Czech Republic

LIABILITY FOR DAMAGE IN CZECH INSOLVENCY LAW

In Czech insolvency law, we can encounter a significant trace of liability for damage. In this paper, the author will present three most important segments of liability for damage regulated by Czech insolvency law: liability for damage caused by misuse of the insolvency petition, liability for damage caused as a result of the insolvency petition not being filed by the bankruptcy debtor, and liability for damage caused by the insolvency administrator who breached his obligations during the proceedings.

The principle of publicity is strongly enforced in Czech insolvency law. The insolvency public register (which is generally accessible without restriction) publishes all facts from the insolvency proceedings, as well as the insolvency petition (except when it is obvious that the petition is manifestly unfounded). Publication of the insolvency petition may cause serious damage to the party against whom the insolvency proceedings is initiated. In response to the above, insolvency law regulates specific liability for damage caused by the insolvency petitioner.

Czech insolvency law imposes an obligation on the debtor to file an insolvency petition if he/she/it is in bankruptcy. Liability for damage is associated with the breach of this obligation. Czech insolvency law entrusts several competences to the insolvency administrator for conducting insolvency proceedings. Improper performance of the insolvency administration agenda can cause damage to creditors and debtors. Based on the fact that the insolvency administrator's agenda is not free from risk factors and often entails situations where the insolvency administrator is on the edge of a conflict of interests, the regulation of liability for damage which must be compensated to the injured party by the insolvency administrator is the logical consequence of the fact that the performance of the insolvency administrator has potential to cause damage by violating the obligations imposed on the administrator.

Keywords: insolvency law, insolvency administrator, bankruptcy, liability for damage.

Проф. др Александар С. Мојашевић,
*Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

Александар Јовановић,
*Докторанд Правног факултета Универзитета у Нишу,
Судијски помоћник – Привредни суд у Нишу*

РАЗУМНИ РОК У СТЕЧАЈНОМ ПОСТУПКУ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА ПРЕД ПРИВРЕДНИМ СУДОМ У НИШУ

Доношењем Закона о заштити права на суђење у разумном року 2015. године, и његовим ступањем на снагу 2016. године, у нашем правном поретку створили су се услови за заштиту права на суђење у разумном року, као једно од основних права загарантованих Уставом РС и међународним актима. Иако није изричито предвиђена примена овог Закона у оквиру стечајног поступка, у пракси он је послужио као средство стечајним повериоцима да остваре правично задовољење због (пре)дугог трајања стечајног поступка, те повреде права на суђење у разумном року. Полазећи од тога, предмет анализе у овом раду јесте поступак којим се штити право на суђење у разумном року за предмете који су у надлежности Привредног суда у Нишу. Циљ је испитати да ли су приговор којим се покреће поступак и сам поступак за заштиту права погодни инструменти за повећање ефикасности стечајног поступка имајући у виду посебност и сложеност стечајног поступка. Такође, аутори ће испитати да ли ово правно средство утиче на повећање укупних трошкова стечајног поступка и да ли и колико продужава време трајања истог. У ту сврху биће спроведена студија случаја на предметима из надлежности Привредног суда у Нишу у периоду од почетка примене Закона (2016. године) закључно са 2019. годином.

Кључне речи: разумни рок, стечај, ефикасност, заштита права.

Prof. Aleksandar S. Mojašević, LL.D.,

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Aleksandar Jovanović,

PhD Student, Faculty of Law, University of Niš,

Judicial Assistant, Commercial Court in Niš

REASONABLE TIME FRAME IN BANKRUPTCY PROCEDURE: CASE STUDY OF THE JUDICIAL PRACTICE OF THE COMMERCIAL COURT IN NIŠ

In the Serbian legal system, the Act on the Protection of the Right to Trial within a Reasonable Time, which was adopted in 2015 and took effect in 2016, has created the conditions for the protection of the right to a fair trial within a reasonable time, as one of the fundamental rights guaranteed by the Constitution of the Republic of Serbia and the related international documents. Although the legislator does not explicitly provide for the application of this Act in the context of bankruptcy proceedings, this Act has been used in judicial practice as an instrument for the bankruptcy creditors to obtain just satisfaction in cases involving prolonged bankruptcy proceedings and the violation of the right to a fair trial within a reasonable time. In this context, the subject matter of analysis in this paper is the procedure for protecting the right to a fair trial within a reasonable time in cases falling within the jurisdiction of the Commercial Court in Niš. The paper aims to examine whether the request, as an initial legal act, and the procedure for the protection of this right, is a suitable instrument for increasing the efficiency of the bankruptcy proceeding, particularly taking into account the specific features and complexity of the bankruptcy procedure. The authors will also examine whether this remedy affects the overall costs of the bankruptcy proceeding, and whether and to what extent it prolongs the duration of the proceeding. For this purpose, a case study will be conducted by analyzing cases from the judicial practice of the Commercial Court in Niš in the period from the beginning of 2016 (when the Act started being applied) to the end of 2019.

Keywords: reasonable time, bankruptcy, efficiency, protection of rights.

ЕКОНОМСКОПРАВНА СЕСИЈА

ECONOMIC LAW SESSION

Проф. др Љубица Николић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ДРЖАВНА ПОМОЋ И ФЕР ТРЖИШНА УТАКМИЦА

Државна помоћ (давање економске предности појединим привредним субјектима или групи привредних субјеката: одобравањем субвенција, кредита под повољнијим условима, државних гаранција, пореских олакшица и ослобађања од пореза, продајом јавне имовине по посебно повољним условима и друго) може бити економски оправдана али повлачи опасност од нарушавања тржишне конкуренције. ЕУ има строга правила у области пружања и контроле државне помоћи, која за циљ имају што мању државну помоћ уз што мање нарушавање конкуренције. Испуњавајући део преузетих обавеза у процесу приступања ЕУ, код нас је донет Закон о контроли државне помоћи (бр. 51/2009), који је престао да важи доношењем новог Закона о контроли државне помоћи (бр. 73/2019). Удео државне помоћи у БДП-у Србије је значајан и недовољно транспарентан због чега се с правом поставља питање његовог утицаја на фер тржишно надметање. Реформа политике државне помоћи у Србији је неопходна пре свега у циљу значајног смањења ове помоћи и правилној селекцији корисника. Полазна основа ефикасне политике државне помоћи јесте правна регулатива али изнад свега истинска независност и одговорност институција надлежних за пружање и контролу ове помоћи. Неопходно је наћи модусе који ће обезбедити да општи интерес и економска ефикасност буду изнад појединачних интереса. Предмет овог рада јесте промовисање свести о утицају државне помоћи на економску ефикасност, анализа правних решења и институционалног оквир из ове области код нас, као и политике државне помоћи ЕУ. Појава прекомерне, некоректно селективне и неконтролисане државне помоћи, може имати дубоке негативне последице на друштвено благостање, због чега је неопходно правилно нормирање и имплементација правила из ове области.

Кључне речи: државна помоћ, регулатива, политика државне помоћи, економски ефекти, ЕУ.

Prof. Ljubica Nikolić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

STATE AID AND FAIR COMPETITION

State aid (giving economic advantage to certain economic entities or groups of economic entities by granting subsidies and loans under more favorable conditions, state guarantees, tax breaks and tax exemptions, selling public property under particularly favorable conditions, etc.) may be economically justifiable but entails the risk of distortions of market competition. The EU has strict rules in the area of providing and controlling state aid which aim to minimize state aid while minimizing competition. Fulfilling some of the commitments undertaken in the EU accession process, the Republic of Serbia passed the State Aid Control Act in 2009, which ceased to be valid with the adoption of a new State Aid Control Act in 2019. The share of state aid in Serbia's GDP is substantial but insufficiently transparent, which justifiably raises the issue of its impact on fair competition. Reform of the Serbian state aid policy is necessary, first and foremost, in order to significantly reduce this aid and to properly select beneficiaries. The starting point for an effective state aid policy is its legal regulation, but above all, the genuine independence and responsibility of the institutions responsible for providing and controlling this assistance. It is necessary to find modalities that will ensure that the general interest and economic efficiency are above individual interests. This paper aims to promote awareness of the impact of state aid on economic efficiency, to analyze the legal solutions and the institutional framework in this field in Serbia, and to present the EU state aid policy. The emergence of excessive, improperly selective and uncontrolled state aid can have profound negative consequences on social well-being, for which reason it is necessary to properly standardize and implement the rules envisaged in this area of law.

Keywords: state aid, regulation, state aid policy, economic effects, EU.

Prof. dr Marina Afanasievna Lapina,

Glavni istraživač, vanredni profesor,

Federalna visokoškolska ustanova „Finansijski univerzitet pod Vladom Ruske Federacije“, Moskva,

Ruska Federacija

Savina Mihaylova-Goleminova, Ph.D.,

Viši docent,

Fakultet za ekonomiju i poslovnu administraciju,

Univerzitet “Sv. Kliment Ohridski”, Sofija, Republika

Bugarska

РЕФОРМА У ОБЛАСТИ ФИНАНСИЈСКЕ КОНТРОЛЕ У РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ И БУГАРСКОЈ

Циљ оваг чланка је преглед основних карактеристика финансијске контроле у области система јавне управе, финансијског управљања јавним финансијама и система финансијског права, како би се представили текући трендови у оквиру правне регулативе у правним системима Руске Федерације и Републике Бугарске. Аутори сматрају да концепт финансијске контроле треба размотрити у целости, обухватајући све врсте финансијске контроле.

Кључне речи: јавне финансије, јавна управа, државна контрола, надзор, финансијска контрола, финансијско право.

Prof. Marina Afanasievna Lapina, LL.D.,

*Chief Researcher, Professor of the Department of International and Public Law,
Professor, Ph.D., Doctor of Law,
Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow,
Russian Federation*

Savina Mihaylova-Goleminova, LL.D.,

*Senior Assistant Professor,
Faculty of Economics and Business Administration, University "St. Kliment
Ohridsky" Sofia, Republic of Bulgaria*

REFORM IN THE FIELD OF FINANCIAL CONTROL IN THE RUSSIAN FEDERATION AND IN BULGARIA

The aim of the article is to review the essence of financial control in the field of public administration system, financial management of public finance and in the system of financial law, in order to present the current trends of legal regulation in the legal systems of the Russian Federation and the Republic of Bulgaria. The authors substantiated that the concept of Financial Control should be considered in full, covering all types of financial control.

Keywords: public finance, public administration, state control, supervision, financial control, financial law.

Prof. dr Mustafa Yasan,
Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Univerzitet u Sakarji,
Republika Turska

ОБАВЕЗА ИСПЛАТЕ МИНИМАЛНОГ ИЗНОСА КОЈУ БАНКЕ ПРЕУЗИМАЈУ ЗА ЧЕКОВЕ БЕЗ ПОКРИЋА У ТУРСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ: *DE* *LEGE LATA* И *DE LEGE FERENDA*

У турском праву, законске одредбе о инструментима за пренос плаћања, укључујући и чек као средство плаћања, садржане су у члановима 780-823 Закона о трговини (бр. 6102), као и у посебном Законом о чековима (бр. 5941). По својој правној природи, чек је налог за пренос новчаних средстава док у погледу економске функције он представља средство плаћања. Чек је прихваћен као врста алтернативног средства плаћања и има значајно место у обезбеђењу стабилности тржишта на макроекономском нивоу. Поверење у употребу чека као средстава плаћања доводи до повећане циркулације чекова и повећаног обим трансакција на тржишту. С друге стране, један од највећих ризика употребе чекова је све шира пракса издавања чекова без покрића, који се не могу рефундирати. У циљу спречавања праксе употребе таквих чекова, законодавац је предвидео грађанскоправну и кривичну одговорност власника текућег рачуна и издаваоца чека (трасанта) како у Закону о трговини тако и у Закону о чековима.

Правни режим у турском законодавству не обухвата банку трасата у којој трасант има активан чековни рачун и која издаје чековну књижицу власнику рачуна. Из тог разлога банка трасата није укључена у ланац правне одговорности за издавање чекова без покрића. Једина одговорност коју банка трасата може имати у случају издавања чека без покрића односи се на неисплаћивање износа који је банка дужна да исплати на основу сваког донетог чека. Према члану 3 Закона о чековима, банка трасата дужна је да под одређеним условима исплатити одређени минимални износ за сваки достављени чек. Према саопштењу Централне банке, минимални износ је тренутно повећан на 2.125 турских лира (350 евра) за сваки чек. Обавеза исплате минималног износа потиче из уговора о зајму који је банка трасата дужна да закључи и чија валидност директно проистиче из Закона о чековима. Закон прописује обавезу банке трасата да исплати предвиђени минимални износу како би се умањила штета држаоцима

чекова који не могу наплатити своја потраживања због издавања чека без покрића, чиме се спречава губитак поверења у чек као средство плаћања. Међутим, минимални износ који је предвиђен у саопштењу Централне банке је прилично низак, с обзиром на очекивања и сврху законодавства. Док је предвиђена обавеза исплате тог минималног износа, чек као средство плаћања не може испунити очекивања. Осим тога, у контексту *de lege ferenda*, неопходно је прописати правну одговорност банке трасата за чекове без покрића. У овом раду аутор разматра бројне критике на одредбу о обавези банке трасата да исплати прописани минимални износ предвиђен чланом 3 Закона о чековима, као и могућност утврђивања правне одговорности банака независно од обавезе исплате минималног износа.

Кључне речи: турско банкарско право, инструменти за пренос плаћања, чек, чек без покрића, правна одговорност банке трасата, обавеза исплата минималног износа.

Prof. Mustafa Yasan, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, Sakarya University,
Republic of Turkey

THE MINIMUM PAYMENT OBLIGATION UNDERTAKEN BY BANKS FOR NON- REFUNDABLE CHECKS IN TURKISH LAW: *DE LEGE LATA AND DE LEGE FERENDA*

In Turkish law, check, as a type of negotiable instruments, is regulated in Articles 780 – 823 of the Turkish Commercial Code No. 6102, together with other types of negotiable instruments, as well as in a separate legislative act - the Cheque Act No. 5941. In terms of its legal nature, cheque is an assignment (money order); in terms of its economic function, it is a means of payment. As a payment instrument, it is accepted as an alternative type of money and it has an important place in ensuring the stability of the markets within the macroeconomic framework. Confidence in checks as a means of payment increases their circulation and the volume of transactions in the markets. On the other hand, one of the most notable risks is the increasing and more extensive practice of drawing non-refundable checks. For this reason, in order to prevent non-refundable check practices, the legislator has envisaged civil and criminal liability of the owner of the checking account and the check drawer both in the Turkish Commercial Code and in the Cheque Act.

The legal regime in the Turkish legislation does not include the drawee bank where the checking account is active and serves the chequebook to the account holder. For this reason, the drawee bank is not included in the legal liability chain for the non-refundable check drawing. The sole responsibility that the drawee bank can assume in case of a non-refundable check is related to the non-payment of the amount that the bank is obliged to pay for each check leaf. According to Article 3 of the Cheque Act, the drawee bank is obliged to pay a certain minimum amount for each check leaf submitted to it, but under specific conditions. Currently, as stipulated in the Central Bank Communiqué, this figure has been increased to 2,125 Turkish Lira (350 Euro) for each check leaf. This payment obligation originates from a loan agreement that the drawee bank is obliged to conclude, and takes its validity directly from the Cheque Act. The purpose of envisaging the minimum payment obligation to the drawee banks is to eliminate the aggrievement of the check holders who cannot get their receivables due to the non-refundable check; thus, it prevents the loss of

trust in the check as a payment instrument. However, the minimum payment obligation amount envisaged by the Central Bank Communiqué for this purpose is quite low, considering the expectations and ratio legis. While the minimum payment obligation is prescribed, check as a means of payment cannot meet the expectations. In the context of *de lege ferenda*, it is necessary to impose legal responsibility on the drawee banks for unpaid checks. In this paper, the author examines the ample criticism on the minimum payment obligation of the drawee banks contained in Article 3 of the Cheque Act and the possible legal responsibility that should be assumed beyond the minimum payment obligation.

Keywords: Turkish banking law, negotiable instruments, check, non-refundable checks, legal responsibility, minimum payment obligation of drawee banks.

*Доц. др Данијела Петровић,
Доцент,
Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ

Одговорност подразумева санкције за понашања којима се крше друштвене норме. Традиционална схватања правника основне циљеве одговорности и закона који је регулишу виде у обештећењу жртава које су неправедно претрпеле штету и одвраћање од поновних повреда које би изазвале даље штете. Посматрана као друштвена појава, одговорност може имати различит облик и садржину, у зависности од усвојеног друштвеног система вредности, друштвених прилика и степена свести једне заједнице и других фактора. Право на накнаду штете подразумева да постоји одговорност штетника за штету коју трпи оштећени, што подразумева постојање правног основа такве одговорности. Преношење, односно расподела последица штете и штетног догађаја представља разлог за интервенцију права. Значај утврђивања одговорности за насталу штету и њене анализе у раду огледа се у утврђивању последица, односно терета настале штете, коју ће починилац штете или оштећени поднети. У зависности од тога која је страна могла да спречи настанак штете уз ангажовање мање количине ресурса, односно која је могла да оствари ефикасан ниво пажње, утврдиће се и расподела терета настале штете. Дефинисањем правила о одговорности утврђују се подстицаји којима се врши алокација ресурса у циљу њихове ефикасне примене. Економска анализа права је у области одговорности за штету развила моделе којима на поједностављен начин настоји да утврди ефекте примене појединих правила и подстицаја које стварају.

Кључне речи: одговорност, основ одговорности, штета, економски модели.

Doc. Danijela Petrović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

ECONOMIC ANALYSIS OF LIABILITY FOR DAMAGE

Liability includes sanctions for conduct entailing a violation of social norms. In traditional juristic conceptions, the basic goals of liability and laws governing this matter are the indemnification of victims or injured parties who have unjustly suffered damage as well as the prevention and deterrence from re-offending that would cause further harm. Considered as a social phenomenon, liability can have different forms and contents, depending on the adopted social system of values, social circumstances, the level of community awareness, and other factors. The right to compensation for damages implies that there is liability for damage of the party who has caused it towards the injured party who sustained it, which further implies the existence of a legal basis for such liability. The transfer, that is, the distribution of consequences of damage and the damaging event represent a reason for the intervention of the law. The importance of establishing liability for the incurred damage and its analysis in this paper is reflected in determining the consequences, that is, the burden of the incurred damage, which will be borne by the party who caused the damage or by the injured party. The distribution of the burden of the incurred damage will be determined depending on which party may have prevented the occurrence of the damage by engaging a smaller amount of resources, that is, which party could have achieved an effective level of care. The incentives by which the allocation of resources is performed with the aim of their effective implementation are determined by defining liability rules. The economic analysis of the law in the area of liability for damage has developed models by which it seeks to determine, in a simplified way, the effects of the application of certain rules and incentives that they create.

Keywords: liability, grounds of liability, damage, economic models.

Проф. др Гордана Илић-Попов,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду

ЕКОЛОШКА ОДГОВОРНОСТ И ПОРЕСКА ПОЛИТИКА

Систем заштите животне средине требало би, између осталог, да чине и инструменти и мере пореског система и пореске политике, који ће да обезбеде одрживо управљање природним ресурсима и да спрече различите видове загађивања животне средине. Очување квалитета животне средине би у 21. веку, несумњиво, требало да буде један од приоритетних задатака државе. Одрживи развоји – и економски и еколошки – морају да буду у спрези, са циљем обезбеђивања не само привредног раста, већ и услова који ће да обезбеде стање животне средине које неће да угрози живот и здравље људи. Имплементацијом општеприхваћеног принципа „загађивач плаћа” треба да буду обухваћени сви субјекти у друштву, који својим активностима или другим радњама угрожавају животну средину. И компаније и физичка лица треба да буду еколошки одговорни и да сnose одговарајуће последице негативних утицаја које својим поступцима врше на животну средину. За одговорно еколошко понашање неопходно је перманентно развијати свест о значају заштите животне средине. То се може чинити кроз одговарајуће едукације и веродостојно извештавање јавности о валидним показатељима квалитета ваздуха, воде, земљишта и других природних чинилаца, али је за развој еколошке свести потребно деловати и одређеним фискалним мерама.

Полазна хипотеза у овом раду је да ли креатори пореске политике у Србији у довољној мери уважавају еколошку димензију коју порези и друге фискалне дажбине треба, поред примарне финансијске, као и економске улоге, такође да имају. Мишљења смо да у том процесу посебан значај треба да имају јединице локалне самоуправе, управо због ближе везе која постоји између локалне власти и становника општине или града. У том контексту анализираћемо накнаду за заштиту и унапређење животне средине, као једну од мера пореске политике у функцији одговорног понашања обвезника те фискалне дажбине. Сем тога, у раду ћемо критичкој анализи подврћи још нека постојећа решења у српском пореском систему, као, на пример, да ли има еколошког оправдања давати пореске олакшице, односно прогресивно умањење прописаног износа пореза на употребу моторних возила преко навршених пет година старости (што

је аутомобил старији, то је проценат умањења пореза већи), док се у исто време пропагира куповина аутомобила на електрични погон, затим да ли различитим пореским мерама треба подстицати коришћење соларне енергије и др.

Кључне речи: заштита животне средине, одрживи развој, еколошка одговорност, пореска политика, јединице локалне самоуправе.

Prof. Gordana Ilić-Popov, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

ECOLOGICAL RESPONSIBILITY AND TAX POLICY

The system of environment protection should inter alia encompass the instruments and measures of the tax system and tax policy, which shall ensure sustainable management of the natural resources and prevent various forms of environment pollution. Preserving the quality of the environment should undoubtedly be one of the priorities of the state in the 21st century. Sustainable developments – both economic and environmental – have to be closely correlated to the goals of ensuring the economic growth and providing the environment conditions which will not endanger human life and health. The implementation of a generally accepted “polluter pays principle” should cover all entities in a society whose activities are harmful to the environment. Both companies and individuals should be responsible for causing damage to environment and bear consequences of the negative impacts of their behaviour and actions on the environment. It is necessary to permanently develop awareness of the importance of environment protection. This could be done through proper education and credible public reporting on valid indicators of the quality of air, water, soil and other natural factors. However, some fiscal measures also need to be taken to provide responsible environmental behavior.

The main issue discussed in this paper is whether Serbian tax policy makers sufficiently respect the environmental dimension that taxes and other fiscal dues (levies) should also have in addition to their primary fiscal and economic roles. In the author’s opinion, the local self-government units shall have an important role in this process, having in mind a closer relationship between a local government and the inhabitants of a municipality or a city. Therefore, the paper deals with the environment protection and improvement charge, which is among the tax policy measures aimed at ensuring ecologically responsible behavior. The author will analyze the current provisions in the Serbian tax legislation, concerning the issues such as: whether there is an environmental justification for granting a tax relief, i.e. for a progressive reduction of the prescribed tax amount on the use of motor vehicles older than five years (if the car is older, the percentage of a tax deduction is higher) whereas the government concurrently promotes

the purchase of electric cars, as well as whether tax measures should provide incentives for the use of a solar energy, etc.

Keywords: environment protection, sustainable development, ecological responsibility, tax policy, local self government units.

*Проф. др Марина Димитријевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

МОЋ ПРИМЕНЕ ИНФОРМАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА У ПОСТУПКУ АДМИНИСТРИРАЊА ПОРЕЗИМА

Информационо-технолошка достигнућа остављају видљиве „трагове” у многим сегментима савременог друштва. У околностима када свет постаје „умрежен” и повезан интернетом, виртуелна стварност на глобалном нивоу значајно утиче на мењање традиционалних образаца живота и пословања људи неизоставно условљавајући одређене реакције појединих држава као „одговор” на те промене.

Новине из домена информационих технологија доносе користи, али и ризике за сферу опорезивања. Неспорно, услед информационо-технолошког напретка могућности за јачање економске снаге обвезника, која се захвата порезима, постају бројније. Међутим, њихово праћење у циљу адекватног опорезивања за пореске власти разних земаља постаје не лако савладив изазов. Оне, стога, поступак администрирања порезима модернизују применом информационих технологија како би успешност имплементације пореског система била на што вишем нивоу.

Моћ примене информационих технологија у поступку администрирања порезима је огромна. У раду се анализира садржина те моћи и низ комплексних питања, која она чини врло актуелним. Питања будућег моделирања система опорезивања и порескоправних односа, осмишљавања активности на очувању пореског суверенитета држава, услед све видљивије глобализације пореских токова и наметања глобалних пореских правила (стандарда), указују на мултидимензионалну природу ефеката примене информационих технологија у поступку опорезивања. По мишљењу аутора рада, функционисање данашњих пореских држава у информационом друштву је специфично и заслужује пуну пажњу, како би информационе технологије у пореској области биле примењене са добром вољом и намером, у служби свеопштег друштвеног просперитета.

Кључне речи: информационе технологије, порези, поступак администрирања порезима, пореска држава, информационо друштво.

Prof. Marina Dimitrijević, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

THE POWER OF APPLYING INFORMATION TECHNOLOGIES TO IN THE PROCEDURE FOR ADMINISTERING TAXES

Information-technology achievements leave visible "traces" in many segments of the contemporary society. While the world is increasingly "networked" and interconnected via the Internet, the virtual reality at the global level significantly influences the traditional patterns of people's lives and business activities, inevitably causing reactions by certain states as a kind of "answer" to those changes.

Novelties in the domain of information technologies bring certain benefits as well as risks in the sphere of taxation. Due to the progress of information technology, there are numerous possibilities for strengthening the taxpayers' economic power which is affected by taxation. However, their monitoring, aimed at accomplishing adequate taxation, has become quite a challenge for tax authorities in many countries. Thus, they modernise the procedure for administering taxes by applying information technologies in order to keep the successful implementation of the tax system at the highest possible level.

The power of applying information technologies to the procedure of administering taxes is huge. This paper analyses the contents of this power, as well as a series of complex questions which are currently in focus. Due to the evident globalisation of tax flows and the trend of imposing global taxation rules (standards), the questions of modelling future taxation systems and tax law relations, and designing activities for preserving the tax sovereignty of states, reveal the multidimensional nature of the effects of applying information technologies in taxation proceedings. In the author's opinion, the functioning of tax states in the information society is highly specific nowadays. As such, this issue deserves full attention so that the information technologies in the field of taxation could be applied in good faith and with good intentions, in the service of general social prosperity.

Keywords: information technologies, taxes, procedure for administering taxes, tax state, information society.

Prof. Diana Cîrmăciu, PhD,
Univerzitetski predavač,
Pravni fakultet, Univerzitet u Oradeji,
Republika Rumunija

ТРЕНДОВИ У РУМУНСКОМ ОПОРЕЗИВАЊУ

Према фискалној буџетској стратегији за период 2020/2022, ниво буџетских прихода у Румунији ће се повећати са 31,76% БДП-а (2020. год.) на 32,05% БДП-а (2022. год.). Предвиђено повећање буџетских прихода од неколико процената може помоћи консолидацији буџета и омогућити финансирање јавних трошкова, јавних услуга. Међутим, не смијемо заборавити да хипотетички пораст буџетских прихода не може бити укључен у изградњу буџета.

Кључне речи: фискална буџетска стратегија, опорезивање, принципи.

Prof. Diana Cîrmaciu, PhD,
University Lecturer,
Faculty of Law, University of Oradea,
Republic of Romania

TRENDS IN ROMANIAN TAXATION

According to the fiscal budgetary strategy for the period 2020-2022, the level of budget revenues in Romania will increase from 31.76% (2020) of GDP to 32.05% of GDP (2022). The projected increase in budget revenues of a few percent can help the budget consolidation and allow the financing of public expenditures, public services. However, we must not forget that a hypothetical increase of budget revenues cannot be included in the budgetary construction.

Keywords: fiscal budgetary strategy, taxation, principles.

Проф. др Светислав В. Костић,
*Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду*

ПРЕДВИЂАЊЕ СУСПЕНЗИВНОГ ДЕЈСТВА ЖАЛБЕ У СЛУЧАЈУ ДА ЈЕ ПОРЕСКА ОБАВЕЗА УТВРЂЕНА ПРИМЕНОМ НАЧЕЛА ФАКТИЦИТЕТА

У вези са применом начела фактицитета из чл. 9 Закона о пореском поступку и пореској администрацији било би упутно да увек имамо на уму оштре речи Малкома Гамија које је он написао у погледу британске опште анти-абузивне норме:

Општа анти-абузивна норма одсликава неуспех постојеће пореске политике и законодавства, а нарочито пропуштање да се пажљивије размисли о природи пореске основице – шта желимо да опорезујемо – и да се то исправно срачи принципијелније, јасније и са јасним циљем.

Опште анти-абузивне норме могу унети значајан степен правне несигурности у пореско окружење, за шта је Србија изванредан пример зато што је једна нејасна и прешироко постављена норма дата на располагање пореском органу без његове претходне припреме за њену примену, као и без постављања било каквих ограничења које би новодобијену моћ спутавале. Одређивање економске суштине односа у које ступају порески обвезници, оцена шта се то тачно прикрива симулованим правним пословима (дакле утврђивање дисимулованог правног посла) је скопчано не само са темељним познавањем пореских прописа, већ поред дубинског разумевања других правних прописа и схватањем пословања којим се порески обвезници баве. Другим речима, општа анти-абузивна норма није оружје које би смело да се ставља на располагање сваком пореском инспектору, већ само оном који је довољно обучен за њену примену. Утврђивање пореских обавеза на основу онога што претпостављамо да се суштински желело, а не на основу онога што је наизглед учињено, подразумева, као што је то Управни суд исправно приметио, и учешће самог пореског обвезника у поступку у далеко већој мери од оне која је уобичајена у Србији.

На основу претходно изложених аргумената, а ослањајући се на упоредна искуства, у овом раду се предлаже да се, у циљу обране основног начела правне сигурности, у Закон о пореском поступку и пореској администрацији за почетак уведе правило према коме би у случају да

је Пореска управа утврдила да правна форма обвезниковог поступања не одговара економској суштини, односно уколико је утврдила да је симулованим правним послом прикрио дисимуловани посао, жалба пореског обвезника одлаже извршење првостепеног решења.

Кључне речи: начело фактицитета, анти-абузивне норме, симуловани правни посао, предвиђање суспензивног дејства жалбе.

Prof. Svetislav V. Kostić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

PROVIDING FOR A SUSPENSIVE EFFECT OF AN APPEAL IN CASE TAX LIABILITY HAS BEEN ASSESSED BY VIRTUE OF APPLYING THE SUBSTANCE OVER FORM PRINCIPLE

Concerning the application of the substance over form principle envisaged in Article 9 of the Tax Procedure and Tax Administration Act, it would be advisable to always bear in mind the sharp words of Malcom Gammie written in respect of the UK general anti-abuse rule (GAAR): “The GAAR reflects the failure of current policy and legislation and in particular the failure to think more carefully about the nature of the tax base – what you want to tax – and to articulate it correctly with greater principle, clarity and purpose.” (Gammie, 2013).

General anti-abuse provisions can introduce a notable level of legal uncertainty in a tax environment. Serbia is an excellent example, given the fact that an unclear and a broadly set norm has been made available to the tax authority without prior preparation for its implementation, and without setting any boundaries to limit the authority’s newly acquired prerogatives. Determining the economic substance of relations that taxpayers enter into and assessing what is actually disguised by a simulated legal form (i.e. determining the dissimulated one) is closely related not only to in-depth understanding of tax legislation but also to being proficient in other legal areas, and having a solid grasp of the taxpayer’s business activities. In other words, a general anti-abuse provision is not a weapon which should be placed at the disposal of any tax inspector, but only of those who are adequately trained to apply it. As rightly noted by the Administrative Court, assessing tax liabilities on the basis of what we assume was the principal intent, and not on the basis of what prima facie occurred, requires the direct involvement of the taxpayer in the proceedings in a capacity that is beyond the customary one in Serbian circumstances (Administrative Court decision 24 U. 3062/2012 of 7 March 2014).

On the basis of the stated arguments and relying on comparative experiences, this article elaborates on a proposal to introduce a new rule into the Tax Procedure and Tax Administration Act, with the goal of defending the essential principle of legal certainty. Under this new rule, the taxpayer’s appeal would have a suspensive effect on the first instance court decision in case the

Tax Administration took the position that the legal form of the taxpayer's undertakings does not adhere to their economic substance, or that the taxpayer disguised his/her dissimulated actions by virtue of simulated ones.

Keywords: tax liability, general anti-abuse rule, substance over form principle, suspensive effect of appeal, legal certainty principle.

Ирена Радић, мастер права,

Асистент,

Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,

Република Српска, Босна и Херцеговина

СУЗБИЈАЊЕ ЗАКОНИТОГ НЕЛЕГИТИМНОГ ИЗБЈЕГАВАЊА ПОРЕЗА ОПШТИМ АНТИ- АБУЗИВНИМ ПРАВИЛИМА У ПОРЕСКОМ ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Државе се супротстављају нелегитимној законитој пореској евазији или кроз тумачење закона према економској суштини (енг. *substance over form doctrine*) или путем анти-абузивног законодавства, које се јавља у виду општих и посебних (специфичних) анти-абузивних правила. Како специфична анти-абузивна правила (енг. *specific anti-avoidance rule, SAARs*) која таргетирају одређену абузивну трансакцију нису довољно ефикасна у сузбијању законите пореске евазије, јер порески обвезници увијек налазе начин да их заобиђу, рјешење је нађено у општим анти-абузивним правилима (енг. *general anti-avoidance rules, GAAR*) која треба да обухвате све случајеве законитог, али нелегитимног избјегавања плаћања пореза који нису обухваћени специфичним анти-абузивним правилима. Данас општа анти-абузивна правила играју кључну улогу у спречавању избјегавања плаћања пореза у пореским системима држава широм свијета и сматрају се „коначним оружјем у борби против свих креативних и агресивних шема избјегавања пореза”.

Када је у питању пореско право Европске уније, опште анти-абузивно правило је предвиђено Директивом 2016/1164 о утврђивању правила против пракси избјегавања пореза којима се изравно утиче на функционисање унутрашњег тржишта, која је усвојена у јулу 2018. години, а оно постоји и у Уједињеном Краљевству, Канади, Аустралији, Новом Зеланду, Кини, Индији итд. С обзиром на велики значај овог института у борби против законитог, али нелегитимног избјегавања плаћања пореза, као и чињеницу да он не постоји у законодавству Републике Србије, предмет овог рада ће бити управо анализа општег анти-абузивног правила у пореском праву Европске уније. У првом дијелу рада, дефинисаћу појам пореске евазије и избјегавања плаћања пореза, и покушати да разграничим ова два појма, те да одговорим на питање зашто нам је потребан *GAAR*, односно која је његова сврха. У другом дијелу, представићу елементе *GAAR*-а и посљедице његове примјене, док ћу у трећем дијелу да укажем на предности и недостатке овог

правила. Предмет анализе ће бити рјешења усвојена на нивоу Европске уније, те пракса Европског суда правде у случајевима избјегавања пореза у контексту злоупотребе права Уније.

Кључне ријечи: пореска евазија, избјегавање пореза, опште анти-абузивно правило, специфична анти-абузивна правила, злоупотреба права, тумачење према економској суштини, начело фактицитета, неаутентични аранжмани, тест артифицијелности, тест мотива.

Irena Radić, LL.M.,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

COUNTERING UNACCEPTABLE TAX AVOIDANCE THROUGH GENERAL ANTI-AVOIDANCE RULE IN EU TAX LAW

To reduce tax abuse, most nations use either judicial anti-abuse doctrines (e.g. substance over form doctrine) or anti-abuse legislation which emerges in the form of general and specific anti-abuse rules. The specific anti-abuse rules (SAAR) in most cases simply mechanically deny certain tax benefits under certain conditions and their goal is to prevent avoidance or abuse of specific rules in the tax code. Therefore, these rules are not effective enough in tackling tax avoidance arrangements which exploit tax law loopholes in a way that was unforeseen when the tax law was enacted. A solution for this problem was found in the general anti-avoidance rule (GAAR) which has been recognized as a “final weapon against all the creative and aggressive tax avoidance scenarios”.

In January 2016 the European Commission introduced a proposal for a Council Directive on “rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market” (Anti Tax Avoidance Directive, ATAD) which was approved in July 2018. One of the measures provided by the ATAD is a general anti-avoidance rule that aims “to tackle abusive tax practices that have not yet been dealt with through specifically targeted provisions”. Apart from the EU, many other countries like United Kingdom, Canada, Australia, New Zealand, China, India (etc.) have also introduced the GAAR.

Considering the great importance of the GAAR in tackling impermissible tax avoidance, as well as the fact that it does not exist in the tax legislation of Republic of Serbia, this article will analyze the GAAR in EU tax law. In the first part, the author provides definitions of tax avoidance and tax evasion, in an endeavour to distinguish the two terms, and discusses the question “why do we need the GAAR”. In the second part, the author presents the elements of the GAAR and the consequences of its application. Finally, in the third part, the author addresses the benefits and problems that the GAAR brings into a tax system. The subject matter of the analysis will be the GAAR solution envisaged in the ATAD, and the case law of the European Court of Justice in tax avoidance cases in the context of abuse of EU law.

Keywords: tax avoidance, tax evasion, general anti-avoidance rule (GAAR), specific anti-avoidance rules (SAAR), abuse of law, substance over form doctrine, non-genuine arrangements, artificiality test, motive test.

Доц. др Сузана Димић,

Доцент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПОРЕСКА УТАЈА КАО НАЈТЕЖИ ОБЛИК ПОРЕСКЕ ЕВАЗИЈЕ – ОСВРТ НА ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАКСУ У СРБИЈИ

Имајући у виду да се опорезивањем смањује расположиви доходак разумљив је отпор пореских обвезника према повиновању пореској обавези. Управо зато се у савременој фискалној теорији и пракси посебна пажња поклања популаризацији пореза, указивањем на сврху опорезивања. Порези су прихватљиви за пореске обвезнике само утолико што се њима финансирају јавна добра чији су они корисници.

За разлику од других кривичних дела, код којих штетна последица може бити и непосредно видљива, непосредна штетна последица пореских кривичних дела, па и пореске утаје, није транспарентна. У томе лежи један од значајних проблема - а то је психолошки ефекат да пореска кривична дела имају малу или, чак, занемарљиву друштвену опасност, што се никако не може прихватити као тачно. Напротив, пореска кривична дела представљају друштвено веома опасна понашања, јер се њима угрожавају фискални интереси државе. Само благовременим плаћањем пореза и других дажбина обезбеђује се континуитет у финансирању јавних потреба (попут образовања, здравства, инфраструктуре и сл.), као и виталних функција државе, (на пример, војске, полиције, судства). Пореском евазијом, па и пореском утајом као њеним најтежим обликом, држава остаје ускраћена за онај износ прихода који би био наплаћен да су се сви порески обвезници повиновали пореској обавези.

Посебна пажња у овом раду посвећена је нормативном оквиру у Србији, као и основним питањима која се јављају у пракси. Разлог томе је приметна дугогодишња блага казнена политика судова у Србији, уз постојање бројних проблема приликом процесуирања пореске утаје (од потешкоћа приликом спровођења финансијске истраге па до захтева за постојањем задовољавајућег нивоа знања судија из ове области). Поставља се питање да ли је у довољној мери, имајући у виду штетне последице по фискални систем државе, извршена инкриминација пореске утаје у Србији. Стиче се утисак да ће најновије измене закона, којима је повећан цензус (висина

утајеног пореза) за постојање овог кривичног дела, значити „удаљавање” од адекватне осуде оваквих понашања као друштвено неприхватљивих. То може само неповољно утицати на и онако већ присутан низак ниво пореског морала у Србији.

Кључне речи: порески обвезници, пореска евазија, пореска утаја, пореска кривична дела.

Doc. Suzana Dimić, L.L.D.

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Priština,

Temporary head office in Kosovska Mitrovica

TAX FRAUD AS THE MOST SEVERE FORM OF TAX EVASION: REVIEW OF LEGISLATION AND PRACTICE IN SERBIA

Taxpayers' resistance to tax compliance is quite comprehensible considering that their disposable income is reduced by taxation. For this reason, the contemporary financial theory and practice pay special attention to the popularization of taxes, by emphasizing the purpose of taxation. Taxes are acceptable to taxpayers insofar as they are used for funding public goods which are at the disposal of taxpayers as beneficiaries.

Unlike other criminal offenses, where the detrimental effect may be directly visible, the immediate detrimental effect of tax offenses is not transparent. It generates a significant problem: there is a psychological effect that tax offences yield little or negligible social danger, which certainly cannot be accepted as true. As a matter of fact, tax offenses are very harmful and socially dangerous conduct because they threaten the fiscal interests of the state. Only timely payment of taxes and other dues ensures continuity in financing public needs (such as education, health care, infrastructure, etc.) and thus makes provisions for the regular functioning of the state (army, police, the judiciary, etc.). In case of tax evasion, or tax fraud as its most aggravated form, the state remains deprived of the amount of revenue that would have been collected had all taxpayers abided by their tax liability.

In particular, this paper focuses on the normative framework in the Republic of Serbia and the basic issues that arise in practice, which are the result of the long-standing lenient penal policy of the Serbian courts and numerous problems encountered in tax evasion proceedings (ranging from difficulties in conducting a financial investigation to the judges' professional competences and relevant knowledge to adjudicate cases in this field). In view of the harmful consequences for the fiscal system of the state, the question arises whether tax evasion and tax fraud have been sufficiently criminalized in Serbia. It seems that the latest amendments, which have increased the census (the amount of unpaid tax) for the existence of this crime, will mean "moving away" from an adequate

condemnation of such offences as socially unacceptable conduct. This can only adversely affect the already low level of tax morale in Serbia.

Keywords: taxpayers, tax evasion, tax fraud, fiscal offenses, tax and contribution avoidance.

МЕЂУНАРОДНОПРАВНА СЕСИЈА

INTERNATIONAL LAW SESSION

Doc. dr. sc. Enis Omerović,
Docent,
Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i
Hercegovina

ОБАВЕЗЕ ERGA OMNES (PER SE) И ERGA OMNES PARTES

У раду ће се одредити појам и предочити дефиниција међународних обавеза, а поглавито оних *erga omnes*. У првој ће се дијелу рада расправљати о кључним елементима материјалнога међународнога права с овим у вези, док ће други дио бити посвећен међународној спроведбеној механизму – процесној међународној праву у овој дијелу. Полазимо од стајалишта, а што је Међународни суд у Ден Хагу у више својих одлука утврдио, да су *erga omnes* карактер норме и правило о пристанку на јурисдикцију двије различите ствари те да, упркос простој чињеници да су права и обавезе *erga omnes* дио предмета једнога међународнога спора, ипак не дају Суду надлежност да и одлучује у томе спору. Једнак учинак на успостављање надлежности Међународнога суда има и повријеђена норма *jus cogens*, која је као таква предмет некога међународнога спора између држава. Надаље, биће истражено какво је то стајалиште заузела Комисија Уједињених нација за међународно право доношењем Нацрта Правила о одговорности држава и међународних организација за међународне протуправне чине 2001, односно 2011. Код поступања у случају кршења у међународноправној доктрини ваљало би разлучити обавезе *erga omnes* од *actio popularis*. С друге стране, да ли је разумно утврдити да се односни концепти могу ваљано повезати с универзалном надлежношћу?

Кључне ријечи: Међународне обавезе, *erga omnes per se*, *erga omnes partes*, међународно право о одговорности, међународно процесно право.

Doc. Enis Omerović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina

OBLIGATIONS ERGA OMNES PER SE AND ERGA OMNES PARTES

The paper will define the concept and outline the definition of international obligations, particularly *erga omnes*. The first part of the paper will discuss crucial elements of substantive international law in this regard, while the second part will discuss the international enforcement mechanism – international procedure law. We commence our research from the standpoint, which has been reiterated by the International Court of Justice in The Hague in several of its rulings, that the *erga omnes* character of the norm and the rule on jurisdiction are two different things. Thus, despite the simple fact that rights and obligations *erga omnes* are part of a case involving an international dispute, it does not give the Court the power to decide the dispute. Moreover, the violation of the *jus cogens* standard, which as such is the subject matter of an international dispute between States, has an equal effect on the establishment of jurisdiction of the International Court of Justice. In this context, we will explore the position taken by the United Nations International Law Commission in adopting the Draft Articles on the Responsibility of States and International Organizations for Internationally Unlawful Acts in 2001 and 2011, respectively. When dealing with violations, in international legal doctrine, obligations *erga omnes* should be distinguished from *actio popularis*. On the other hand, is it reasonable to argue that the concepts involved can be properly linked to universal jurisdiction?

Keywords: international obligations, *erga omnes per se*, *erga omnes partes*, international rules on responsibility, international procedure law.

Проф. др Бојана Чучковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду

**ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА КРШЕЊЕ
ЉУДСКИХ ПРАВА У СЛУЧАЈУ
ПРЕКОГРАНИЧНЕ ЕКОЛОШКЕ ШТЕТЕ: НОВО
СХВАТАЊЕ ЕКСТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ У
ПРИМЕНИ МЕЂУНАРОДНИХ УГОВОРА О
ЉУДСКИМ ПРАВИМА?**

У новембру 2017. године Међуамерички суд за људска права донео је саветодавно мишљење о животној средини и људским правима у којем је одредио домашај обавеза које државе уговорнице Америчке конвенције о људским правима имају по основу међународних еколошких споразума, а у контексту права на живот и права на хумано поступање. Између осталог, Суд се бавио питањем да ли се члан 1 Америчке конвенције може схватити на начин да држава уговорница одговара за кршење људских права особа које се налазе изван њене територије, услед еколошки штетних активности са прекограничним ефектом које су предузете на територији те државе. Потврђујући могућност екстериторијалне примене Америчке конвенције о људским правима, Међуамерички суд је отишао значајан корак даље у односу на добро установљене критеријуме Европског суда за људска права. Поред ефективне контроле над територијом или пак особама, Међуамерички суд је успоставио нови основ за екстериторијалну примену Америчке конвенције који се огледа у вршењу ефективне контроле над активностима којима је прекогранична еколошка штета проузрокована, а као последица чега је дошло до повреде људских права. Другим речима, екстериторијална примена Америчке конвенције, према мишљењу Суда, почива на специфичној вези између еколошки штетног поступања које се десило на територији државе и повреде људских права која се догодила изван њене територије.

У раду ће овај шири концепт екстериторијалности, који након мишљења Међуамеричког суда очигледно постаје карактеристика америчког система заштите људских права, најпре бити сагледан и преиспитан поређењем са ужим концептом екстериторијалности својственим европском систему. Аутор ће потом покушати да анализира став Међуамеричког суда кроз неколико, још увек, отворених питања. Прво, с обзиром на недостатак

ефективне контроле над територијом или лицем, поставља се питање може ли се уопште говорити о ширењу концепта екстериторијалности или се пак само ради о реафирмацији општег принципа дужне пажње и обавезе државе да активностима које предузима на својој територији не причињава штету територијама других држава. Биће, стога, испитано да ли је обавеза спречавања прекограничне штете једини критеријум за екстериторијалну примену Америчке конвенције или се пак ради о општем стандарду екстериторијалне примене Америчке конвенције по основу прекограничног дејства аката предузетих у оквиру територије државе. Аутор ће у том смислу размотрити на који начин се управо изнета запажања рефлектују на испуњеност основних услова за одговорност државе – приписивање и повреду важеће међународне обавезе. Друго, у раду ће бити преиспитане границе новог концепта екстериторијалности. Суд његову примену сматра изузетком, али није у потпуности јасно шта под тим подразумева и који услови морају бити испуњени да би држава по овом основу одговарала за повреде људских права. Другим речима, није јасно да ли се изузетност тиче размера еколошке штете, врсте повређеног људског права, озбиљности учињене повреде или пак свих поменутих фактора кумулативно. Затим, аутор ће истражити да ли је ново схватање екстериторијалности ограничено само на област заштите животне средине или се његова примена може протегнути и на друге ситуације. Коначно, у раду ће бити анализиране препреке на које би примена новог стандарда наишла у пракси, те перспективе његовог усвајања од стране Европског суда за људска права.

Кључне речи: прекогранична еколошка штета, одговорност државе, екстериторијалност, међународни еколошки споразуми, међународни уговори о људским правима.

Prof. Bojana Čučković, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

**STATE RESPONSIBILITY FOR HUMAN RIGHTS
VIOLATIONS IN CASES OF TRANS-BORDER
ENVIRONMENTAL HARM: A NEW CONCEPT OF
EXTRATERRITORIALITY REGARDING THE
APPLICATION OF INTERNATIONAL HUMAN
RIGHTS TREATIES?**

In November 2017, the Inter-American Court of Human Rights issued an advisory opinion on the environment and human rights, outlining the scope of the obligations of States parties to the American Convention on Human Rights under international environmental agreements, in the context of the right to life and humane treatment. Inter alia, the Court addressed the question of whether Article 1 of the American Convention could be construed as making a State party liable for violations of human rights of persons outside its territory by reason of environmentally harmful activities undertaken in the territory of that State with trans-border effects. Reaffirming the possibility of the extraterritorial application of the American Convention on Human Rights, the Inter-American Court of Human Rights has gone a significant step beyond the well-established criteria of the European Court of Human Rights. In addition to effective control over the territory or persons, the Inter-American Court has established a new basis for the extraterritorial application of the American Convention, which is to exercise effective control over the activities causing transboundary environmental damage that has resulted in human rights violations. In the Court's view, the extraterritorial application of the American Convention rests on the specific link between environmentally harmful conduct that occurred on the territory of the State and the violation of human rights that occurred outside its territory.

This broader concept of extraterritoriality, which has clearly become a feature of the American system of human rights protection, will first be examined and revised in comparison with the narrow concept of extraterritoriality inherent in the European system. The author will further attempt to analyze the position of the Inter-American Court through several, as yet, open questions. Firstly, given the lack of effective control over the territory or person, the question arises whether it is possible to speak of extending the concept of

extraterritoriality, or whether it is merely a reaffirmation of the general principle of due diligence and the obligation not to cause damage to territories of other States by the activities undertaken within its territory. It will therefore be examined whether the obligation to prevent transboundary damage is the sole criterion for the extraterritorial application of the American Convention, or whether it is a general standard of extraterritorial application of the American Convention based on transboundary effects of acts taken within the territory of the State. In this regard, the author will examine how such considerations reflect the fulfillment of the necessary conditions for State responsibility – the attribution and violation of a valid international obligation. Secondly, the paper will examine the limits of the new concept of extraterritoriality. Namely, the Court considers its application an exception, but it is not entirely clear what this actually entails and which conditions must be fulfilled for the State to be held liable for human rights violations on this basis. In other words, it is not clear whether the exceptionality concerns the extent of environmental damage, the type of human rights violated, the severity of the caused injury, or whether all of the above factors are cumulative. Next, the author will examine whether the new understanding of extraterritoriality is confined to the field of environmental protection, or whether its application may extend to other situations. Finally, the paper will analyze the obstacles that the implementation of the new standard would encounter in practice, and the prospects for its acceptance by the European Court of Human Rights.

Keywords: environmental harm, state responsibility, extraterritoriality, international agreements, American Convention on Human Rights, the Inter-American Court of Human Rights, European Court of Human Rights.

Проф. др Наташа Стојановић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

О ДРУШТВЕНО ОДГОВОРНОМ ПРИСТУПУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОЧУВАЊУ И ЗАШТИТИ БИОЛОШКЕ РАЗНОВРСНОСТИ – ПОВОДОМ УСВАЈАЊА ЕВРОПског ЗЕЛЕНОГ ДОГОВОРА –

Читава међународна заједница се деценијама уназад суочава са губитком биодиверзитета, проузрокованим првенствено: променама у употреби земљишта и мора, директном и прекомерном експлоатацијом природних ресурса, климатским променама, загађењем и инвазивним врстама биљака и животиња.

Европска унија, не само што је потписник и активна уговорна страна у реализацији циљева: Конвенције о међународном промету угрожених врста дивље фауне и флоре, Конвенције о очувању миграторних врста дивљих животиња, Конвенције о биолошкој разноврсности и Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, већ, у односу на остатак света, иде корак даље, усвајањем Европског зеленог договора, децембра 2019. године. Овај стратешки документ Европске уније, поред снажног заговарања идеја: о преласку на чисту, кружну економију, заустављање климатских промена и смањења загађења, посебну пажњу поклања очувању и заштити биолошке разноврсности на европском континенту. Тежња Европске уније да до 2050. године постане први климатски неутрални континент, нема сумње, имаће утицаја на спречавање даље деградације екосистема и шире биодиверзитета.

У раду аутор, кроз призму Европског зеленог договора, Стратегије о биолошкој разноврсности, за период од 2020. до 2030. године и Нове стратегије о шумама, осветљава и анализира конкретне правне подухвате Европске уније који имају за циљ заустављање губитка биолошке разноврсности, и самим тим, продужење живота на планети Земљи, укључујући и опстанак људске врсте.

Кључне речи: климатске промене, губитак биодиверзитета, друштвено одговоран приступ, очување и заштита, стратешки документи Европске уније.

Prof. Nataša Stojanović, LL.D.
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

THE EUROPEAN UNION'S SOCIALLY RESPONSIBLE APPROACH TO PRESERVATION AND PROTECTION OF BIODIVERSITY: IN LIGHT OF THE ADOPTED THE EUROPEAN GREEN DEAL

The entire international community has been encountering the loss of biodiversity for decades. Biodiversity loss has primarily been caused by changes in the use of soil and seas, direct and excessive exploitation of natural resources, climate changes, pollution and invasive types of plants and animals.

The European Union is a signatory and an active contracting party in the implementation of goals of the Convention on International Trade of Endangered Species of Wild Fauna and Flora, the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, the Convention on Biological Diversity, and the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. As compared to the rest of the world, it has also taken a step forward by adopting the European Green Deal in December 2019. In addition to the powerful policy-related advocacy pertaining to the ideas of transition to a clean and circular economy, curbing climate change and reducing environmental pollution, this European Union's strategic document particularly focuses on the preservation and protection of biological diversity on the European continent. The aspiration of Europe to become the first climate-neutral continent by 2050 will certainly have significant impact on preventing further degradation of ecosystems and biodiversity in general.

In light of the European Green Deal (2019), the Biodiversity Strategy for the period 2020-2030, and the new EU Forest Strategy beyond 2020, this paper sheds more light and analyses concrete legal endeavors of the European Union aimed at curtailing biodiversity loss, which would ultimately contribute to the procreation of life on planet Earth and the survival of the human species.

Keywords: climate change, biodiversity loss, socially responsible approach, protection and conversation, EU strategic documents.

Проф. др Дејан Мировић,
*Ванредни професор,
Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

БРИСЕЛСКИ СПОРАЗУМ, РЕПУБЛИКА СРБИЈА И ЕУ

Бриселским споразумом или Првим споразумом о нормализацији односа између Београда и Приштине закљученим у априлу 2013. године Република Србија се обавезала на бројне и једностране уступке сецесионистичкој власти у Приштини и ЕУ. Република Србија је једнострано укинула српско правосуђе, МУП, Цивилну заштиту и локалне органе власти, примењен је ИВМ споразум о граничним прелазима на северу КиМ или на прелазима Јариње и Брњак. Са друге стране, иако је начело реципроцитета једно од темеља међународног јавног права, никада није формирана Заједница српских општина. Чланом 14 Бриселског споразума Република Србија се обавезала да неће „ометати” чланство такозваног Косова у ЕУ. Према Лисабонском уговору или највишем правном акту ЕУ, само државе могу бити чланице ове међународне организације.

На овај начин није само грубо прекршен Устав Републике Србије, он је стављен и ван снаге јер као што то наводи велики немачки правник Карл Шмит, устав обавезује или га нема. Шмит истиче и да је истински „државни разлог” чување устава као највишег правног акта. Бриселским споразумом је нарушен и међународни сувернитет Републике Србије јер држава нема само унутрашњу сувереност или највишу власт на својој територији, већ и међународну сувереност у односима према другим државама и међународним организацијама. У том контексту, може се тврдити да је у случају закључивања Бриселског споразума надвладао својеврсан „државни разлог” који је за потписнике овог споразума у Београду био изнад Устава, Резолуције 1244 СБ УН и територијалног интегритета и јединства власти на целој територији Републике Србије. Тај условно говорећи „државни разлог” је за потписнике Бриселског споразума очигледно био чланство Републике Србије у ЕУ по сваку цену. Правна анализа преговора између Београда и ЕУ, динамика отварања поглавља и учешће представника ЕУ у парафирању и преговарању Бриселског споразума као и у имплементацији допунских споразума то показују. На

тај начин, потписници Брислеског споразума су ставили регионално право ЕУ изнад унутрашњег и универзалног међународног права.

Кључне речи: Република Србија, ЕУ, Бриселски споразум, сувереност, државни разлог, међународно јавно право.

Prof. Dejan Mirović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

THE BRUSSELS AGREEMENT, THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE EU

By signing the Brussels Agreement, or the First Agreement on Principles Governing the Normalization of Relations between Belgrade and Priština, concluded in April 2013, the Republic of Serbia committed itself to making numerous unilateral concessions to the separatist authorities in Priština and to the EU. It abolished the Serbian judiciary, the Ministry of Interior, Civil Protection and local authorities, and allowed for the application of the IBM (integrated border management) agreement on border crossings in the north of Kosovo and Metohija, at crossing points Jarinje and Brnjak. On the other hand, in spite of the fact that the principle of reciprocity is one of the cornerstones of international public law, the Community of Serbian Municipalities has never been established. By means of Article 14 of the Brussels Agreement, Serbia committed itself not to “hinder” the so-called Kosovo from becoming a member of the EU. Pursuant to the Treaty of Lisbon, as the highest legal document of the EU, only states can be members of this international organization. Thus, the Brussels Agreement infringed upon the internal and international sovereignty of the Republic of Serbia.

In this manner, the Constitution of the Republic of Serbia was not only flagrantly violated but it was also rendered ineffective because, as stated by the great German jurist Carl Schmitt, a constitution is either binding or non-existent. Schmitt also points out that a true “national interest” lies in the preservation of the constitution as the highest legal document. Yet, a state does not only have its internal sovereignty, or the highest authority in its territory, but it also has international sovereignty which is reflected in its relations with other states and international organizations. Thus, in addition to violating the internal law, primarily the Constitution of the Republic of Serbia, the Brussels Agreement has also violated the international law, primarily the United Nations Security Council Resolution 1244 (1999). In that context, it seems that the prevailing factor in concluding the Brussels Agreement was a sui generis “national interest” which was above the Constitution, UN Security Council Resolution 1244, and territorial integrity and unity of governance in the entire territory. To the signatories of the

Brussels Agreement in Belgrade, the "national interest" lay in the accession of the Republic of Serbia to the EU at any cost. A legal analysis of negotiations between Belgrade and the EU, the dynamics of opening chapters, and the participation of EU representatives in initialling and negotiating the Brussels Agreement as well as in implementing additional agreements are clear evidence in support of this position. In this way, the signatories of the Brussels Agreement placed the EU regional law above the internal and universal international law.

Keywords: Republic of Serbia, EU, Brussels Agreement, sovereignty, national interest, public international law.

Проф. др Маја Лукић Радовић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду

ПОВЛАЧЕЊЕ ИЗ ЕУ – ПОСЛЕДИЦЕ У СКЛАДУ СА ПРАВОМ ЕУ И СА МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВОМ

У овом раду ће бити пружена анализа најкрупнијих правних питања која се покрећу услед добровољног повлачења државе чланице из Европске уније у складу са чланом 50. УЕУ. Посебна пажња ће бити посвећена аспектима који нису изричито регулисани, као и оним који остају нејасни услед сложене формулације члана 50. Након увода, једно поглавље ће бити посвећено престанку примене права ЕУ. У следећем поглављу детаљнији увид у последице повлачења на питања у вези са правом грађанства ЕУ. Успостављање правног оквира за односе између државе која се повлачи из ЕУ на основу међународног права ће представљати предмет следећег засебног поглавља. Коначно, последице по положај државе која се повлачи у односу на међународне организације биће анализиран у последњем супстантивном поглављу рада.

Кључне речи: добровољно повлачење, члан 50. УЕУ, право ЕУ, право грађанства ЕУ, спољни односи државе која се повлачи из ЕУ.

Prof. Maja Lukić Radović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

WITHDRAWAL FROM THE EUROPEAN UNION: CONSEQUENCES UNDER EU LAW AND INTERNATIONAL LAW

This article provides analysis of the most prominent legal issues arising as a consequence of a voluntary withdrawal of a Member State from the European Union pursuant to Article 50 TEU. Particular attention is given to the aspects which have not been explicitly regulated, as well as to those that remain unclear due to the complex wording of Article 50 TEU. Following the introduction, the first section focuses on the termination of application of EU law. The second section provides a more detailed insight into the consequences of the voluntary withdrawal on the issues related to the EU citizenship. The next section elaborates on the legal framework for establishing relations between the withdrawing state and the EU under international law. Finally, the last section of the paper will focus on analyzing the consequences for the position of the withdrawing state vis-à-vis international organizations.

Keywords: voluntary withdrawal. Article 50 TEU, EU law, EU citizenship, foreign relations of the withdrawing State.

Проф. др Сања Марјановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОБАВЕЗУЈУЋИ КАРАКТЕР МЕТОДА ДОСТАВЉАЊА И ИЗВОЂЕЊА ДОКАЗА ПРЕДВИЂЕНИХ ХАШКИМ КОНВЕНЦИЈАМА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ

Ратификација Хашке конвенције о достављању судских и вансудских аката у иностранству у грађанској и трговачкој материји (1965) и Хашке конвенције о извођењу доказа у иностранству у грађанској и трговачкој материји (1970) донела је питање обавезности конвенцијских метода достављања и извођења доказа у међународном приватном праву Републике Србије. У материји достављања, проблем је у пракси долазио до изражаја у оним случајевима када се достављање аката органа друге државе уговорнице вршило мимо начина које предвиђа релевантна Конвенција. Наши судови су сматрали да се тиме одступа од конвенцијских правила. Под одређеним условима, то може отворити и питање одговорности државе за кршење међународног уговора. Одговор на питање одговорности државе за кршење конвенције зависи од одговора на питање о обавезности њених одредаба. Док је у случају достављања једноставније утврдити да ли постоји одступање од конвенцијских метода, ситуација је сложенија у погледу извођења доказа. О томе најбоље сведочи знаменити и, истовремено, контроверзни случај *Prorail* из праксе Суда правде ЕУ. Мада је овде било речи о обавезности начина извођења доказа према Уредби ЕУ о сарадњи држава чланица у погледу извођења доказа у грађанским и трговачким стварима, проблем је упоредив будући да је у одређеној мери „позајамљен” из хашких конвенција. Аутор у раду објашњава ове дилеме будући да су оне измицале пажњи домаће теорије, а од њиховог разумевања зависи правилна примена хашких конвенција у пракси домаћих судова.

Кључне речи: Хашке конвенције о достављању судских и вансудских аката у иностранству у грађанској и трговачкој материји, Хашке конвенције о извођењу доказа у иностранству у грађанској и трговачкој материји, обавезност конвенцијских начина достављања и извођења доказа у иностранству, кршење међународног уговора.

Prof. Sanja Marjanović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš

**THE MANDATORY APPLICATION OF SERVICE
ABROAD AND TAKING OF EVIDENCE METHODS
ENVISAGED
IN THE HAGUE CONVENTIONS IN THE PRIVATE
INTERNATIONAL LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA**

The ratification of the Hague Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matter (1965) and the Hague Convention on the Taking of Evidence in Civil or Commercial Matters (1970) has raised the dilemma on the mandatory application of Convention methods of service and taking of evidence in Private International Law of the Republic of Serbia. In terms of service abroad, the problem has been raised in practice in cases where the acts of the authorities of the other Contracting State were served by using methods other than those envisaged in the relevant Convention. Our courts have found that such methods deviate from the Convention rules. Under certain conditions, this may also raise the issue of state liability for breach of an international treaty. The answer to the question of State liability for a violation of the Convention depends on the answer to the question of the mandatory character of the methods regulated by the Convention. In case of service abroad, it may be easier to determine whether there is a deviation from the conventional methods, but the situation is much more complicated with regard to the taking of evidence. It may best be illustrated by the famous but controversial Prorail case, decided by the Court of Justice of the EU. Although the CJEU ruled on the (non) mandatory character of the EU Regulation on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters, the problem is generally comparable to the problem of mandatory application of the Convention methods since it has been brought into EU PIL from the Hague Conventions. The author strives to explain these dilemmas, which have not been sufficiently observed in the national legal theory, particularly bearing in mind that they could have a significant impact on the application of the Hague conventions in the national jurisprudence.

Keywords: Hague Service Abroad Convention, Hague Evidence Convention, mandatory character of service abroad and taking of evidence methods, breach of international treaties.

Проф. др Зоран Радивојевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

Проф. др Небојша Раичевић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВА УГОВОРНИЦА ЗА МАТЕРИЈАЛНУ ШТЕТУ ПРОУЗРОКОВАНУ ПОВРЕДОМ ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

Повреда права зајемчених Европском конвенцијом о људским правима представља противправни акт по међународном праву и повлачи одговорност држава уговорница. Уколико ЕСЉП утврди да је Конвенција прекршена, одговорна држава има обавезу да отклони последице како би се подносилац представке ставио у положај у коме би био да се повреда уопште није догодила. Истовремено Суд је овлашћен да, ако сматра потребним, оштећеној страни пружи правично задовољење, када унутрашње право те државе омогућава само делимичну одштету. Један од облика новчаног правичног задовољења представља надокнада материјалне штете. Одговорност страна уговорница за проузроковање ове врсте штете претпоставља кумулативно испуњење неколико услова, и то: кршење Конвенције од стране државе, постојање материјалне штете и узрочно-последичну везу између те повреде и проузроковане штете. Разматрање поменутих услова за одговорност држава уговорница, као и утврђивање висине накнаде материјалне штете и поступка за њено досуђивање, предмет су пажње аутора овог рада.

Кључне речи: Европска конвенција о људским правима, Европски суд за људска права, одговорност држава, кршење људских права, материјална штета, узрочна веза, правично задовољење, накнада штете.

Prof. Zoran Radivojević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Prof. Nebojsa Raičević, LL.D.,

Full Professor,

Faculty of Law, University of Niš

LIABILITY OF THE STATE PARTIES FOR PECUNIARY DAMAGE CAUSED BY VIOLATION OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

Violation of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights (ECHR) is a wrongful act under international law and entails the responsibility of the State Parties. If the European Court of Human Rights (ECtHR) finds that the Convention has been violated, the responsible State has an obligation to remedy the consequences in order to put the applicant in a position where he would have been if he had not been injured. At the same time, the Court is empowered, if it deems it necessary, to provide just satisfaction to the injured party, in cases where the domestic law of the State Party allows only partial reparation. Compensation for pecuniary damage is a form of monetary just satisfaction. The liability of the Contracting State Parties for causing this type of damage presupposes the cumulative fulfillment of several conditions: a violation of the Convention by the State, the existence of pecuniary damage, and a causal link between the injury and the damage. The subject matter of the authors' research in this paper is the examination of the aforesaid conditions for establishing the liability of the Contracting States and determining the amount of compensation for pecuniary damage, as well as the procedure for awarding these damages.

Keywords: ECHR, ECtHR, State liability, violation of human rights, pecuniary damage, causal link, just satisfaction, compensation for damage.

ЈАВНОПРАВНА СЕСИЈА

PUBLIC LAW SESSION

Проф. др Славиша Ковачевић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

МОРАЛНА, ПОЛИТИЧКА И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ

Одговорност је основна претпоставка и предуслов за функционисање и развој друштва. Без одговорности друштво постаје аномично, конфликтно, дезинтегрисано, конзервативно, ауторитарно, патерналистичко, догматско, „разуларено“, друштво релативитета. Одговорност друштва претежно се изражава у моралном, професионалном, правном и политичком смислу. Одговорност је морална норма појединца, групе и друштва у целини и преводи се у грађанску, професионалну, правну и политичку одговорност. Буди одговоран према другима, да би други били одговорни према теби - је морална форма и императивна морална норма одговорности. Иако је корен одговорности у моралном расуђивању, то је интегрални појам који кореспондира са различитим улогама и функцијама субјеката и група у друштву. У индивидуалном смислу, одговорност је чин појединца према себи и другима, а предуслов личне одговорности је здрава и изграђена структура личности која је резултат рационалне, умне и духовне социјализације појединаца. Социјализација одговорности полази од индивидуације одговорности и пресликава се на целокупно друштво. Без индивидуалне одговорности нема ни групне ни колективне одговорности.

Кључне речи: морална одговорност, политичка одговорност, правна одговорност, процес социјализације одговорности.

Prof. Slaviša Kovačević, PhD,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš

MORAL, POLITICAL AND LEGAL RESPONSIBILITY

Responsibility is the basic premise and prerequisite for the functioning and development of a society. Without responsibility, the society becomes anomic, conflicted, disintegrated, conservative, authoritarian, paternalistic, dogmatic, “unrestrained”, thus turning into a system governed by social relativity. The responsibility of the society is predominantly expressed in moral, professional, legal and political terms. Responsibility is a moral norm of an individual, a social group and the society as a whole. The moral form and the imperative moral norm of responsibility is embodied in the maxim “Being responsible to others makes others responsible to you”. Although the root of responsibility lies in moral reasoning, it is an integral term that corresponds to the various roles and functions of subjects and groups in society. Thus, it may entail civil, professional, legal and political responsibility (liability).

In terms of an individual, responsibility is the act of the individual towards himself and others. The prerequisite for personal responsibility is a mentally sound, well-developed and mature personality structure, which is the results of cognitive (rational), psychological (mental and emotional) and spiritual socialization of an individual. The socialization of responsibility starts from the individualization of responsibility, which is then projected to the entire society. Without individual responsibility there is neither group nor collective responsibility.

Keywords: moral responsibility, political responsibility, legal responsibility, the process of socialization of responsibility.

*Доц. др Сузана Медар,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

ПОКУШАЈ КОМПАРАЦИЈЕ СХВАТАЊА ХАНСА КЕЛЗЕНА И ТОМЕ ЖИВАНОВИЋА О ПРАВНОЈ ОДГОВОРНОСТИ

У односу на општу одговорност као свестан однос према владајућим вредностима, правна одговорност је најефикаснија и најизразитија. Ово због тога што почива на принуди, те је наметнута. Горостасни савременици, Тома Живановић и Ханс Келзен, граде богате шеме правних појмова. Један од најзначајних међу њима је појам правне одговорности. Тома Живановић се обилато позива на Ханса Келзена, али обрнуто није случај. Да ли је још једном језичка баријера узела данак истинољубљу? Да ли је Тома Живановић надмашио Келзена у изградњи правних појмова, па и појма одговорности? Ово су нека питања на која ћу у раду покушати да одговорим.

Кључне речи: правна одговорност, Ханс Келзен, Тома Живановић.

Doc. Suzana Medar, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

AN ATTEMPT TO COMPARE THE CONCEPTS OF LEGAL RESPONSIBILITY IN THE OPUS OF HANS KELSEN AND TOMA ŽIVANOVIĆ

Legal responsibility is most effective and prominent when compared to general responsibility, perceived as a conscious attitude to the governing values. This is due to the fact that legal responsibility is imposed by the law and based on coercion. The two giants of contemporary theory of law, the Austrian jurist Hans Kelsen and the Serbian jurist Toma Živanović, developed an abundant framework of legal concepts. One of the most significant among them is the concept of legal responsibility (liability). In his work, Toma Živanović heavily relied on Hans Kelsen's ideas, but not vice-versa. Did the language barrier once again take the toll on truthfulness? Did Toma Živanović surpass Kelsen in the construction of legal concepts, including the concept of legal responsibility? These are some of the questions that the author will try to address and respond to in the paper.

Keywords: legal responsibility, Hans Kelsen, Toma Živanović, theory of law.

Доц. др Драгана Ћорић,

Доцент,

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ОДГОВОРНОСТ НОРМОТВОРЦА ЗА ЈАСНУ И НЕДВОСМИСЛЕНУ САДРЖИНУ НОРМЕ

Норме носе поруку адресатима о њиховом будућем понашању. Та порука мора бити саопштена језиком, било у писаном или усменом облику. Док су обичајне норме имале своју усмену верзију и преносиле се такође усменим путем, право као посебна врста друштвених норми захтева искључиво писани облик саопштавања порука. Те поруке морају бити написане јасно, разумљиво, недвосмислено. Језик тих (правних) порука мора бити истовремено довољно једноставан и разумљив и просечном грађанину, чак и када користи одређену правну терминологију. Овакве поруке настају не да би правници импресионарали једни друге, већ да би се са снагом државном ауторитета упутиле заповести, дозволе и овлашћења грађанима у једној држави.

Стварање права је изузетно компликован и дуг мисаони процес. Најзахтевнији део овог процеса јесте управо једноставност језичког облика поруке коју ће држава упутити адресатима. Због тога нормотворац, посебно када је у питању рад законодавца, мора преузети одговорност за јасну и недвосмислену садржину норме и самим тим, и одговорност за поруку коју том нормом жели да пренесе даље. Та одговорност се огледа у аутентичном тумачењу- накнадном објашњењу садржине норме од стране нормотворца. Прибегавање аутентичном тумачењу са једне стране јесте признање грешке у раду. Са друге стране, аутентичним тумачењем нормотворац исправља и прецизира поруку због крајњих корисника те норме и прималаца те поруке, и саму норму чини применљивом и ефикаснијом.

У раду ће бити укратко приказане и уобичајени изазови нормотворца, који доводе до постављања питања његове одговорности за јасну и недвосмислену садржину норме, као што су: употреба правне и друге стручне терминологије, без адекватног превода или објашњења у самом тексту прописа, употреба транскрибованих на српски језик иностраних речи без адекватног објашњења, коришћење предугих реченица, итд.

Кључне речи: одговорност, норма, стварање права, језик.

*Doc. Dragana Ćorić, Ph.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad*

THE LAWMAKER'S RESPONSIBILITY FOR CLEAR AND UNAMBIGUOUS CONTENT OF LEGAL NORMS

Legal norms carry a message to the addressees about their future behavior. This message must be communicated either in written or oral form. While customary norms were communicated verbally, law, as a special type of social norm, has to be articulated in a written form. These legal rules must be written in clear, understandable and unambiguous terms. The language of these legal messages must be sufficiently simple and understandable to the average citizen, even when using certain legal terminology. Such messages are created not to impress other lawyers but to convey, by relying on the power of state authority, the commandments, permissions and competences to citizens.

Creation of legal norms is an extremely complicated and long process. The most challenging part of this process is the simplicity of the linguistic form of the message that the state wants to send to the addressees. That is why the lawmaker, especially when it comes to the work of the legislator, must take responsibility for the clear and unambiguous content of the norm and, consequently, for the message that the norm is intended to convey. In particular, this responsibility is reflected in the authentic interpretation, i.e. the subsequent explanation of the content of the norm by the norm-maker. On the one hand, recourse to authentic interpretation is an admission of error. On the other hand, by authentic interpretation, the norm-maker corrects and refines the message for the end-users of that norm and the recipients of that message, thus making the norm itself more applicable and effective.

The paper will briefly outline the common challenges encountered by the lawmaker, which raise the question of the lawmaker's responsibility for clear and unambiguous content of the legal norm, including a number of related issues: the use of legal and other professional terminology, often without adequate translation or explanation in the text of the regulations, the use of foreign words transcribed into Serbian language without adequate explanation, the use of extremely long and convoluted sentences, etc.

Keywords: lawmaker's responsibility, legal norm, law-making, language.

Александра Митровић,

Асистент,

Правни факултет Универзитета у Приштини,

са привременим седиштем у Косовској Митровици

СОЦИОЛОГИЈА ПРАВА КАО ПРЕТПОСТАВКА ДРУШТВЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ У ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ ПРАВА

Овај рад има за циљ да истакне теоријски и практични значај социологије права у поузданијем поступку стварања и примене права, а што уједно претпоставља и боље познавање друштвене стварности (однос снага, интереса и потреба друштва) и самим тим уводи већи степен друштвене одговорности у правној интерпретацији. У том контексту, заступа се став да социологија права путем своје теоријско - методолошке платформе, односно примене социолошког метода, поставља претпоставку веће друштвене одговорности у области стварања и примене права. Закључак је да већа примена социологије права у правној интерпретацији омогућава поузданију формулацију правних норми као правно сублимиране друштвене стварности и тиме потврђује право као друштвено одговорнији државни систем. Најзад, може се констатовати да се у правној интерпретацији друштвена одговорност не може посматрати мимо правне одговорности, већ се у свом јединству супротности оне морају међусобно претпостављати, а тиме и потврдити праву суштину права кроз утилитарну природу социологије права у правној теорији и правној пракси.

Кључне речи: социологија права, интерпретација права, друштвена одговорност, право.

Aleksandra Mitrović,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Priština,
Temporary head office in Kosovska Mitrovica

SOCIOLOGY OF LAW AS A PREREQUISITE FOR SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE INTERPRETATION OF THE LAW

This scientific paper aims to highlight the theoretical and practical significance of sociology of law in instituting a more reliable process of creating and applying the law, which entails a better understanding of the social reality (the relations between power, interests and needs) and introducing a greater degree of social responsibility in legal interpretation. In this context, considering that sociology of law provides a solid theoretical and methodological research platform (through the application of sociological methods), the author argues that sociology of law sets forth the necessary prerequisites for assuming greater social responsibility in the field of creation and application of law. The conclusion is that a greater use of sociology of law in legal interpretation provides a more reliable formulation of legal norms, as legally sublimated social reality, and thus confirms the law as a socially responsible system. Finally, it can be stated that, in the process of legal interpretation, social responsibility cannot be observed as being apart from legal responsibility. In fact, observed in the dialectic unity of opposites, they must presuppose one another, and thus confirm the true essence of the law through the utilitarian nature of sociology of law in legal theory and practice.

Keywords: sociology of law, interpretation of law, social responsibility, law.

Проф. др Душан Николић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ОДГОВОРНОСТ ЗА РАЗВОЈ ПРАВНОГ СИСТЕМА И КРЕАТИВНА УЛОГА СУДОВА

На простору Континенталне Европе, као и у бројним колонијама европских земаља широм света, вековима је доминирала трипартитна подела власти на законодавну, извршну и судску (*trias politica*). Идејни творац тог модела, француски просветитељ Шарл де Монтескје (*Charles de Montesquieu*) је сматрао да органи државне власти треба да имају строго разграничене надлежности.

Начелом поделе власти су се руководили писци Устава Сједињених Америчких Држава из 1787, заговорници успостављања новог поретка у Француској, у периоду тзв. буржоаске револуције, а потом и креатори правних система других држава. Међутим, оно није свуда спроведено на истоветан начин. Кључну улогу у креирању правних система европског континенталног типа имали су органи законодавне власти, а у креирању правних система англоамеричког типа, највиши судови. На простору Континенталне Европе је прихваћен став да право треба да ствара најшире представничко тело (скупштина), а да су судови надлежни само за његово тумачење и примену. Концепцијске разлике су представљале сметњу у процесу стварања наднационалног права у оквиру европских заједница (касније: Европске уније), али и за глобализацију права, коју су подстицали креатори новог светског поретка. На идејној равни, компромисно решење је нађено у оквиру тзв. новог институционализма (*New Institutionalism*), утемељеног на тези о превазиђености поделе власти и о потреби да се успостави нови модел заснован на сарадњи институција Европске уније и прожимању њихових надлежности. На нормативној равни, пак, *prima facie*, ништа није промењено. У званичним публикацијама Европске уније експлицитно је наведено да право стварају три институције (*law-making institutions*): Европски парламент; Савет Европске уније и, Европска комисија. Међутим, стварност је битно другачија. Суд правде Европске уније има врло креативну улогу и већ деценијама ствара правна правила, доносећи одлуке поводом претходних питања (*preliminary ruling*). Кроз тај механизам је створен читав низ преседана (*leading cases*). Европски суд за људска права се такође позива на своје одлуке.

Судови су у различитим епохама имали врло креативну улогу и на

нашим просторима. Тако је нпр. између два светска рата, кроз праксу Касационог суда – Одељења Б у Новом Саду, које је формирано пре једног века – 1920. године, развијен модел класичног прецедентног права. Судови су имали креативну улогу и у послератном периоду, у почетној фази изградње правног система некадашње социјалистичке Југославије. Чињеница је да је судска власт у новије време поново почела да јача. О томе сведоче механизам за уједначавање судске праксе који од недавно на располагању има Врховни касациони суд, и тзв. конституционализација приватног права, коју спроводи Уставни суд Србије, у поступцима по уставној жалби. Тај тренд је дискутабилан из више разлога. Наиме, судови казуистички и фрагментарно задиру у правни систем. Они га могу побољшати (или уназадити), али не и у целости обликовати. Осим тога, друштвену и политичку одговорност за његов развој и функционисање не носе органи судске, већ органи законодавне власти.

Кључне речи: подела власти; нови институционализам; судови; прецедентно право.

Prof. Dušan Nikolić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Novi Sad

RESPONSIBILITY FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL SYSTEM AND THE CREATIVE ROLE OF THE COURTS

In Continental Europe, as well as in many colonies of European countries around the World, the tripartite separation of powers into legislative, executive and judicial (*trias politica*) has dominated for centuries. The conceptual creator of this model, the French enlightener Charles de Montesquieu, believed that state authorities should have strictly demarcated powers.

The separation of powers was the guiding principle of the framers of the United States Constitution of 1787, the proponents of establishing a new order in France during the so-called the bourgeois revolution, and the makers of legal systems in other states. However, this principle was not implemented in the same way. Legislative authorities (legislature) played the key role in the creation of the legal systems of the European-continental type, while the supreme courts had the key role in legal systems of the Anglo-American type. In Continental Europe, it has been accepted that the legal rules should be created by the broadest representative body (parliamentary assembly), and that the courts have jurisdiction only to interpret and apply the law.

These conceptual differences were an obstacle to the process of creating supranational law within the European Communities (later: the European Union), but also to the globalization of law, which was promoted by the creators of the New World Order. On the conceptual plane, a compromise solution was found within the so-called New Institutionalism, based on the thesis of overcoming the separation of powers and the need to establish a new model based on the cooperation of the institutions of the European Union and the permeation of their competences. On the normative plane, *prima facie*, nothing has changed. Official publications of the European Union explicitly state that the law is created by three law-making institutions: the European Parliament; the Council of the European Union, and the European Commission. However, the reality is significantly different. The Court of Justice of the European Union (CJEU) has a very creative role and has been creating legal rules for decades within the framework of preliminary ruling. Through this mechanism, a number of leading cases (precedents) have been created. The European Court of Human Rights (ECtHR) also refers to its own decisions.

In our legal history, courts have played a very creative role at different epochs. For example, a model of classical precedent law was developed between the two World Wars, through the practice of the Court of Cassation - Section B in Novi Sad, which was established in 1920. The courts also played a creative role in the post-war period, in the initial phase of building the legal system of the former Socialist Yugoslavia. The fact is that the judiciary has recently started to strengthen again. This is evidenced by the mechanism for harmonization of jurisprudence, which has been lately available to the Supreme Court of Cassation, and the so-called constitutionalization of private law, which has been used by the Constitutional Court of Serbia in proceedings on constitutional complaint. This trend is debatable for a number of reasons. Namely, the courts are casuistically and fragmentarily interfering with the legal system. They can improve it or make it worse, but they cannot completely shape it. In addition, social and political responsibility for its development and functioning is not borne by the judicial authorities but by the legislative authorities.

Keywords: separation of powers, new institutionalism, courts, precedent law.

Проф. др Горан Марковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Источном Сарајеву,
Република Српска, Босна и Херцеговина

О КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈИ ПОЛИТИЧКИХ СТРАНАКА

Важан елемент остваривања слободе удруживања је слобода оснивања и дјеловања политичких странака. Оне су значајне и за остваривање других политичких права и слобода. Њихово дјеловање је важно за функционисање политичких институција и за остваривање начела народне суверености.

Конституционализација политичких странака, извршена у новијим уставима, отвара низ питања, почев од тога да ли треба постављати ограничења за оснивање и дјеловање политичких странака, па до услова за њихово оснивање и дјеловање. Нека ограничења морају да постоје, јер политичке странке могу заговарати идеје које отежавају или онемогућавају функционисање друштва, мада се, с друге стране, поставља питање гдје повући фину границу између нужних ограничења, која не угрожавају демократски поредак, и ограничења која прелазе у самовољу државне власти, која их може користити за онемогућавање дјеловања политичких странака које нису опасне по друштво, али јесу по политички режим. Другим ријечима, овдје се у новом руху јавља стара дилема: треба ли дати слободу непријатељима слободе? Овој дилему додајмо још једну: ко има легитимно право да процјењује ко су непријатељи слободе? И, још важније: постоје ли гаранције да овај „процјенитељ” неће злоупотријебити своја овлашћења?

Друго питање које је важно за конституционализацију политичких странака јесте како одредити услове за оснивање и дјеловање политичких странака, који неће бити тако рестриктивни, да ће сузити слободу удруживања. Овдје имамо на уму услове које морају да испуне нове странке, али и већ постојеће странке, кад се пријављују за учешће на изборима. Ти услови су прикупљање потписа подршке и плаћање различитих намета држави, било приликом оснивања странке, било приликом њеног учешћа на изборима.

Анализа треба да покаже како неодговарајуће правно нормирање може утицати на сужавање слободе удруживања, при чему се оправдање

налази у потреби спречавања фрагментације страначког система, а потенцијално и парламента.

Кључне ријечи: политичке странке; Устав; слобода удруживања, страначки систем.

Prof. Goran Marković, LL. D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of East Sarajevo,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

ON THE CONSTITUTIONALIZATION OF POLITICAL PARTIES

The freedom to organize political parties is an important element in exercising the freedom of association. Political parties are important for exercising other political rights. Their activities are important for the functioning of political institutions as well as for the implementation of the principle of popular sovereignty.

The constitutionalization of political parties, enacted in the contemporary constitutions, poses a range of questions, starting from the question whether it is justified to impose limitations concerning their establishment and operation to the specific conditions for their operation. Some limitations have to exist, since the political parties could promote the ideas which exacerbate the functioning of the society. On the other hand, the question arises where to draw the line between the necessary limitations, which do not harm the functioning of the democratic order, and the limitations which actually turn into the arbitrary will of the state power, and which may be used to prevent the activities of political parties that are not dangerous for the society but are deemed dangerous for the governing political regime. In other words, the old dilemma arises: should the enemies of freedom have the freedom for themselves? There is another dilemma in addition to the previous one: who has the legitimate right to judge who the enemies of freedom are? And, most importantly, are there guarantees that this “judge” would not misuse his authority?

Another question which is very important for the constitutionalization of the political parties is how to define the conditions for the creation and functioning of the political parties, conditions which would not be restrictive or which would not limit the freedom of association. We have in mind conditions which the political parties have to fulfill when they register for the participation in elections. These conditions are the collection of support signatures as well as the pay of different taxes to the state budget. The analysis has to prove that inappropriate legal provisions could result in the limitation of the freedom of

association, which is justified by the need to prevent the fragmentation of the political party system and potentially the parliament.

Keywords: political parties, Constitution, freedom of association, party system.

Doc. dr. sc. Sedad Dedić,

Docent,

Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

Doc. dr. sc. Ajdin Huseinspahić,

Docent,

Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

ДРУШТВЕНА И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ У ВРШЕЊУ УПРАВНЕ ВЛАСТИ

Три су кључна елемента сваке државе: њена територија, становништво и суверена власт. Иако су сва три елемента важна за ефикасно и сврсисходно функционисање модерне државе у раду који је пред вама разматрат ћемо питање односа становништва и власти, тј. однос и позицију народа као извора суверенитета и однос и позицију представника извршне/управне власти као носилаца делегираног народног суверенитета. Та епохална трансформација моћи у демократску власт, а посредством правног система који подразумева постојање како скупа права и дужности тако и скупа овлаштења и одговорности, означила је почетак краја самовољног, диктаторског и нехуманог кориштења датог друштвеног положаја од стране појединаца, било да је он наслијеђен или стечен на други начин. Постепеном еволуцијом правно-политичког развоја друштва владар појединац или група појединаца чија је улога долазила до изражаја кроз олигархијски, аристократски, плутократски и др. облик политичког система, губили су на значају у процесу сазријевања демократије и демократских институција, а што је свакако подразумевало промјену у схватању концепта суверености и изградњу новог концепта правно-политичке одговорности. У тим и таквим околностима народ је у циљу сврсисходнијег и сигурнијег кориштења суверенитета исти пренио на органе власти којој дају легитимитет и легалитет бирајући их демократски непосредно и посредно да би били сервис грађанима у складу са унапријед дефинисаним прописима. Сходно томе, у модерном времену у демократском друштвима увијек актуелно је питање остваривања сврхе постојања конкретног органа и одговорности у раду изабраних и именованих лица унутар органа власти, а посебно извршној/управној власти. Уставом и законима је прописан утицај, мониторинг сврховитости постојања одређеног органа, могућност контроле и унапређења рада у органу управе,

јавној установи или јавном предузећу које су основала тијела одређеног административно-територијалног нивоа власти. На рад органа власти, односно јавних установа и јавних предузећа, посредни утицај имају и грађани путем својих представника у законодавним тијелима, и то путем заступничких питања и иницијатива истог нивоа власти, јер законодавна тијела путем закона којим оснивају органе управе, јавна предузећа и институције са јавним овлашћењима планирају трошкове за те органе, дефинишу циљеве, потребе и успостављање начина и дјелокруга рада као и рокове за реализацију послова у органима управе. Значајни трошкови, дефинисани циљеви и јавни интерес намећу континуирану обавезу провјере друштвене и правне одговорности у раду наведених органа.

Кључне ријечи: суверенитет, власт, народ, извршна власт, јавна управа, друштвена одговорност, правна одговорност.

Doc. Sedad Dedić, LL.D.,
*Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina*

Doc. Ajdin Huseinspahić, LL.D.,
*Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina*

SOCIAL AND LEGAL RESPONSIBILITY IN EXERCISING THE ADMINISTRATIVE AUTHORITY

The three key elements of every state are its territory, its population, and its sovereign power. Although all three elements are important for the effective and purposeful functioning of a modern state, in this scientific article, we will consider the question of the relationship between the people and the governing power, the attitude and position of the people as a source of sovereignty and the attitude and position of the representatives of the executive/administrative power as holders of delegated national sovereignty. This landmark transformation of power into a democratic government, through a legal system that entails the existence of a set of rights and duties as well as a set of powers and responsibilities marked the beginning of the end of the arbitrary, dictatorial and inhumane use of a given social position by individuals, either inherited or acquired otherwise. In the course of the ongoing evolution of the legal and political development of society, an individual ruler or a group of individuals whose role came to the fore through the oligarchic, aristocratic, plutocratic (etc.) form of the political system, gradually lost their importance as democracy and democratic institutions matured. This process certainly entailed a change in the concept of sovereignty and the construction of a new concept of legal and political responsibility. In such circumstances, in order to ensure a more expedient and secure use of their sovereignty, the people transferred the sovereignty to the authorities, which are given legitimacy and legality in direct or indirect democratic elections, in order to serve the citizens in accordance with the prescribed legislation.

In contemporary democratic societies, it necessarily gives rise to the topical question concerning the purpose of having a specific authority and the responsibility of the elected and appointed persons within the authorities for the entrusted scope of work, which particularly refers to the executive/administrative power. The constitution and laws prescribe the instruments for monitoring the

expediency and relevance of a specific body, the possibility of controlling and promoting the work in an administrative body, public institution or public company established by the bodies at a specific administrative-territorial level of government. Citizens also have an indirect impact on the work of government bodies, public institutions and public companies through their representatives in the legislative bodies, by means of raising parliamentary questions and proposing citizen initiatives of the same level of government. In the process of enacting laws establishing specific administrative bodies, public institutions and public companies, legislative bodies define the scope of work, goals, needs, relevant procedures and time limits for specific activities, and plan expenditures for these administrative bodies. Significant costs, defined goals and the public interest impose an ongoing obligation to constantly verify social and legal responsibility in the work of these public administration bodies.

Keywords: sovereignty, power, people, executive power, public administration, social responsibility, legal responsibility.

Проф. др Милан Петровић,
Редовни професор (у пензији),
Правни факултет, Универзитет у Нишу

О ДИКТАТУРИ

Појам диктатуре један је од најложенијих појмова науке о праву и држави. С обзиром на то, потребно је утврдити појам правних правила, појам правне државе и легитимитета који се јављају као нужни претходни појмови за утврђивање појма диктатуре. Примарна правна правила, која називамо градивним законима имаментним правном поретку, нужно настају као израз солидарности и осећања правде унутар одређене људске скупине и њихова повреда изазива реакцију чланова скупине у виду примене физичке принуде. Та правила претходе држави, али њихова примена најделотворније се обезбеђује монополизацијом физичке принуде, као битним обележјем државне власти. Секундарна правна правила (конструктивна или техничка правна правила) творевина су државне власти. Правна држава постоји када држава својим прописима трајно разграничава сферу свога деловања од сфере слободе потчињених њеној власти. Но, то је само правна држава у формалном смислу. У материјалном смислу она постоји када је таква правна држава допуњена установом независних судова који примењују како примарна тако и секундарна правна правила. Легитимитет је особито важна правна установа, јер је против нелегитимне државне власти допуштена правна моћ отпора оних које нелегитимна власт угњетава (право на отпор). У првом реду, легитимитет је континуитет државних устава. Тиранија постоји када је дотични устав на снази, али носилац државне власти крши правна правила. Револуција је, напротив, прекид континуитета уставних поредака, па је она, с те тачке становишта, нелегитимна. Но, постоји још једна врста легитимитета, на коју нарочито указује Макс Вебер (Max Weber), легалитет као легитимитет. Одатле следи, да ако револуционарна власт сместа успостави установе правне државе или барем уважава градивне законе иманентне правном поретку, онда је та власт такође легитимна.

Према владајућем схватању, постоје две врсте диктатуре: комесарска (повереничка) и уставотворна (суверена). Комесарска диктатура појавила се у старом Риму. Састојала се у томе, што је конзул на шест месеци именовао диктатора као врховног војног заповедника у време ратног стања. Диктатор је у том својству смео да предузме сваку меру, али није могао да мења старе, ни да доноси нове законе. Данас је присутнија

проширена комесарска диктатура, чији би носилац могао такође да доноси уредбе по нужди као нормативне акте. Овде спада и квазикомесарска диктатура у виду нелегалне војне („преторијанске“) диктатуре, која има исту садржину као проширена комесарска диктатура. Уставотворна диктатура појавила се први пут у касно доба римске републике и њен носилац добива или присваја власт доношења новог устава. Но, правна наука још увек није уобличила појам данас најчешће диктатуре, диктатуре која није просто средство за остваривање одређеног политичког циља као претходно наведене, већ се јавља као облик политичког режима, државног уређења. Ту диктатуру називамо „прерогативном“, према институту неограничене краљевске власти у старијем енглеском праву. Ова диктатура разликује се од углавном старијих облика неограничене власти, као што је у првом реду апсолутна монархија, јер поред носиоца диктаторске власти устав предвиђа и друге највише државне органе, али је њихова моћ одлучивања сведена на пуку форму ратификације изјава диктаторске воље. Прерогативна диктатура је револуционарна јер нужно прекида континуитет са ранијим уставним уређењем. С тим, што она може бити легитимна или нелегитимна. Легитимна је, ако се носилац диктаторске власти вољно придржава градивних закона иманентних правном поретку. Нелегитимна је, ако влада самовољно. У првом случају, ради се о ауторитарној диктатури. У другом случају, о тоталитарној диктатури.

Кључне речи: примарна правна правила, правна држава у формалном и материјалном смислу, легитимитет, комесарска диктатура, уставотворна диктатура, прерогативна диктатура, ауторитарна диктатура, тоталитарна диктатура.

Prof. Milan Petrović, LL.D.,
Full Professor (retired),
Faculty of Law, University of Niš

ON DICTATORSHIP

The notion of dictatorship is one of the most complex notions in the science of law and state. Prior to addressing the notion of dictatorship, it is therefore necessary to define the notion of legal rules, the notion of the rule of law, and the notion of legitimacy. Primary legal rules, which are designated as constitutive laws immanent to the legal order, necessarily emerge as an expression of solidarity and a sense of justice within a particular human community, and their violation triggers the reaction of group members in the form of physical coercion. These laws precede the state, but their implementation is most effectively secured by establishing a monopoly on physical coercion, as an essential feature of state power. Secondary legal rules (constructive or technical legal rules) are a matter of state power. The rule of law exists when the state, by its regulations, permanently delineates the sphere of its activity from the sphere of freedom of its subjects. However, this definition only pertains to the rule of law in a formal sense. In a material sense, a legal power exists when the rule of law is supplemented by the independent judiciary, embodied in the courts applying both primary laws and secondary legal rules. Legitimacy is a particularly important legal institute, as it provides for the right of the oppressed to resist against the illegitimate state power (the right to resistance). First and foremost, legitimacy entails the continuity of state constitutions. Tyranny exists when the constitution is in force but the holder of state power violates the prescribed legal rules. In contrast, revolution entails a discontinuity with the constitutional order and, perceived from this point of view, it is deemed illegitimate. Yet, Max Weber posits another type of legitimacy, the concept of “legality as legitimacy”. It follows thereof that the revolutionary power is also legitimate if the authorities immediately establish institutions governed by the rule of law, or at least abide by the constitutive laws immanent in the legal order.

According to the governing view, there are two types of dictatorship: commissary and constituent dictatorship. The commissary dictatorship first emerged in ancient Rome, where the consul was vested with the authority to appoint a dictator as the commander-in-chief in times of war, for a period of six months. In this capacity, the dictator was allowed to take any measure, but he could not change the formerly enacted laws or pass new ones. Today, the concept of commissary dictatorship has been extended to include the dictator’s power

to enact urgent decrees as normative acts. This includes the quasi-commissary dictatorship in the form of an illegal military ("praetorian") dictatorship, which is largely similar to the extended commissary dictatorship in terms of substance. The constituent dictatorship first emerged in the late Roman Republic, where the power-holder was vested with the authority or seized the power to adopt a new constitution. Legal science has not yet formulated the notion of the most common form of dictatorship nowadays, which is not simply a means of achieving a specific political goal as the two aforesaid forms of dictatorship; in effect, this third type of dictatorship emerges as a form of political regime, i.e. the system of government. It may be designated as "prerogative" dictatorship, as it is embodied in the institute of unlimited royal prerogative powers vested in the King or Queen in older English law. Yet, the substance of this form of dictatorship at present differs from the earlier forms of unlimited royal power, such as absolute monarchy in the first place. Thus, in addition to the holder of dictatorial power, the constitution envisages a number of other supreme state authorities, but their decision-making powers are reduced to the formal signing of statements or declarations based on the dictator's will. Prerogative dictatorship is revolutionary in its nature because it necessarily breaks the continuity with the former constitutional order. But, it may also be legitimate or illegitimate. It is legitimate if the holder of dictatorial power willingly adheres to the constituent laws immanent in the legal order. It is illegitimate if it is based on the dictator's arbitrarily power. In the former case, it is authoritarian dictatorship. In the latter case, it is totalitarian dictatorship.

Keywords: primary laws, rule of law in formal and material sense, legitimacy, commissary dictatorship, constituent dictatorship, prerogative dictatorship, authoritarian dictatorship, totalitarian dictatorship.

*Доц. др Милош Прица,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу*

ПРАВНИ ОСНОВ ОДГОВОРНОСТИ ДРЖАВЕ ЗА ШТЕТУ ПРИЧИЊЕНУ ДОПУШТЕНИМ ПОСТУПАЊЕМ ДРЖАВНИХ ОРГАНА И СЛУЖБЕНИКА

Чланак је заснован на разлици између правних принципа као телеолошких правних ставова и правних норми као системских и регулативних правних ставова, што је наше оригинално гледиште. Смисао правних принципа као телеолошких правних ставова очитује се у повезивању основа и заснованог, постојања по себи и постављености, битка и требања, циља и разлога правног уређивања. Отуда правни принципи као телеолошки правни ставови изражавају основне правне идеје које надахњују правни основ делатности субјеката правног поретка и правних норми као системских и регулативних правних ставова. Утврђивање правног основа правних института у ствари представља откривање правних принципа који повезују правне идеје са правним режимима који стоје под окриљем једног правног института. Одговорност државе за штету причињену допуштеним поступањем државних органа и службеника је правни институт који обухвата мноштво правних режима у поретку правне државе, при чему је наше настојање да докажемо да сви правни режими у питању — упркос разликама у законском основу — имају исти правни основ. Правни основ одговорности државе за штету причињену допуштеним актима и радњама државних органа и службеника надахњује принцип спречавања претеране жртве субјеката правног поретка, с циљем очувања јавног поретка као равнотеже између основних правних добара и правних интереса у поретку правне државе. Равнотежа о којој говоримо уистину је правда, при чему правда не исказује сву своју лепоту када представља резултат чистог опортунитета, у следству потребе за очувањем јавног поретка. Сву своју лепоту и значај показује правда — када се талас праведности подиже из моралне и духовне дубине, као оваплоћење божјег и моралног лика у човеку.

Кључне речи: одговорност државе за штету, правни основ, законски основ, правни институт, правни режим, правни принципи, јавни поредак, правда.

Doc. Miloš Prica, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

THE LEGAL BASIS OF STATE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY LAWFUL ACTIONS OF STATE AUTHORITIES AND OFFICIALS

The analysis in this article is based on the distinction between legal principles as teleological legal positions and legal norms as systemic and regulatory legal positions, which is the author's original point of view. The meaning of legal principles as teleological legal positions is embodied in the correlation between the base and the established, the existence and the postulation, the substance and the need, the purpose and the rationale of the legal order. Hence, legal principles as teleological legal positions express the basic legal ideas that drive the substantive law activities of the subjects of the legal order and development of legal norms as systemic and regulatory legal positions. Establishing the legal basis of legal institutes actually entails the discovery of legal principles that link legal ideas to legal regimes which fall under a legal institute. The legal institute of state liability for damage caused by lawful actions of state authorities and officials is pertinent to ample legal regimes in the legal order of a state, but the author aims to prove that all legal regimes, despite their statutory law differences, actually have the same legal basis. The process of establishing the legal ground of state liability for damage caused by lawful acts and actions of state bodies and officials is driven by the principle of preventing the excessive burden on the subjects of the legal order; it is aimed at preserving the public order as a balance between the basic legal goods and the legal interests in the legal order of a state of law. Ultimately, the balance is embodied in justice, whereby justice does not reveal all its assets when it is the result of pure opportunism, stemming from the need to preserve the public order. The full beauty and significance of justice is demonstrated when the tide of justice and fairness arises from the moral and spiritual depths, as the embodiment of the divine and moral quintessence in man.

Keywords: state liability for damages, legal basis, statutory ground, legal institute, legal regime, legal principles, public order, justice.

Проф. др Дејан Вучетић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНИХ У ЛОКАЛНОЈ САМОУПРАВИ У КОНТЕКСТУ ПРИНЦИПА ДОБРОГ УПРАВЉАЊА

Након постављања правних темеља савремене локалне самоуправе 2007. године, Република Србија их је константно модернизовала, усавршавала и прилагођавала ширем контексту реформе целог сектора јавне управе. Ту реформу прати промена парадигме начина рада јавне, односно локалне управе, као децентрализованог дела јавног сектора. У 21. веку принципи владавине права и правне државе се надограђују принципима доброг управљања, разрађеним у најзначајнијим националним и међународним правним документима. Један од носећих стубова доброг управљања јесте и одговорност. У том контексту врши се детаљна анализа конкретних облика правне одговорности запослених у локалној самоуправи (кривична, прекршајна, дисциплинска, и материјална), али се посебан акценат ставља на нове облике одговорности који су се у међувремену јавили (етичка одговорност, одговорност због непоступања по одлукама независних државних органа и др.).

Кључне речи: правна држава, добро управљање, јавна управа, локална самоуправа, одговорност.

Prof. Dejan Vučetić, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš

ACCOUNTABILITY OF LOCAL GOVERNMENT EMPLOYEES IN THE CONTEXT OF PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE

After establishing of the legal foundations of modern local self-government in 2007, the Republic of Serbia has constantly modernized, refined and adapted them to the wider context of reform of the entire public administration. The whole reform was accompanied by a paradigm change in the operation of the public and local government, as a decentralized part of the public sector. In the 21st century, the principles of the rule of law and the state of law are being upgraded with the principles of good governance, elaborated in the most important national and international legal documents. One of the pillars of good governance is accountability. In this context, the paper provides a detailed analysis of the specific forms of accountability of employees in Serbian local self-governments (including criminal, misdemeanor, disciplinary, and material liability), with special emphasis on new forms of liability that have emerged in the meantime (ethical liability, liability for failure to comply with decisions of independent state bodies, etc.).

Keywords: rule of law, good governance, public administration, local government, accountability (liability).

Doc. dr. sc. Sedad Dedić,

Docent,

*Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i
Hercegovina*

УСТАВНО ОГРАНИЧЕЊЕ ЗАДУЖЕЊА ДРЖАВЕ КАО ПРИМЈЕР ДРУШТВЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНЕ НОРМЕ

Нова оријентација уставног права детаљније третира питања улоге државе у економској политици и између осталог ограничава могућности задужености државе која значи задуживање будућих генерација. Наведено се темељи не само на политичком виђењу одређене државе него значајно и на захтјевима Европске уније кроз дефинисање одговорније улоге државе у економској политици. Обзиром на изазове са којим се сусреће Босна и Херцеговина, уз остале земље у транзицији, било би корисно да се размотре одређене позитивне правне праксе при формулацији фискалних правила која се односе на реализацију буџета. У том погледу треба истаћи позитивну правну праксу у нормирању економске политике у развијеним земаљама која се огледа у ограничавању трошења (а тиме и смањења могућности стварања дефицита) и задуживања. Примјер овакве праксе су фискална правила уграђена у Устав Савезне Републике Њемачке. Оваквим правилима се ограничава моћ политичких представника да дјелују противно националним дугорочним интересима у области економије кроз уставну обавезу финансирања јавних расхода из тренутних јавних прихода, односно на терет прихода од опорезивања, што значи да терет јавних прихода сносе садашње, а не преноси се на будуће генерације због забрана узимања кредита за потребе јавних расхода. То би сигурно могло бити једно од рјешења на проблем агент-принципал који се јавља у политичком дјеловању. Политички представници могу имати краткорочне интересе, а обзиром да управљају државом имају моћ дјеловања у складу са таквим интересима који угрожавају дугорочне државне интересе. Према теорији грађани, принципали, имају мање доступних информација и времена да се супроставе таквим дјеловањима. Овај тип ограничења у уставу имају Њемачка и Швицарска, а већина земаља Европске уније прије уласка у ЕУ није имала ограничења дефицита.

Кључне ријечи: Уставно ограничење задужења, друштвена одговорност, економска политика.

Doc. Sedad Dedić, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Zenica,
Bosnia and Herzegovina

CONSTITUTIONAL LIMITATION ON STATE BORROWING, AS AN EXAMPLE OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF A LEGAL NORM

The new orientation of constitutional law addresses in more detail the issues of the role of the state in economic policy and, among other things, limits the possibilities of indebtedness of the state, which means borrowing of future generations. This is based not only on the political vision of a particular country but also significantly on the requirements of the European Union by defining a more responsible role of the state in economic policy. Considering the challenges facing Bosnia and Herzegovina, and other transition countries, it would be useful to consider certain positive legal practices when formulating fiscal rules related to budget implementation. In this respect, it is worth pointing out to the positive legal practice in normalizing economic policy in developed countries, which is reflected in limiting spending (and thus reducing deficits) and borrowing. Such practice may be illustrated by the fiscal rules incorporated in the Constitution of the Federal Republic of Germany. These rules limit the power of political representatives to act against national long-term economic interests through the constitutional obligation to finance public expenditures from current public revenues, that is, at the expense of tax revenues; it means that the burden of public revenues is borne by the present generations and it is not passed on to the future generations because of bans on taking out loans for public expenditure purposes. This could certainly be one solution to the agent-principal problem that arises in political action. Political representatives may have short-term interests and, since they govern the state, they have the power to act in accordance with such interests that threaten long-term state interests. According to theory, citizens (principals) have less information available and less time to resist such actions. Germany and Switzerland have this type of limitation in their constitutions, and most EU countries had no deficit limits before joining the EU.

Keywords: constitutional limitation, state borrowing, social responsibility, economic policy.

Доц. др Марко Димитријевић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

ОДГОВОРНОСТ ДРЖАВЕ ЗА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ: ПРИМЕР УПИСА НЕСАВЕСНОГ ЈАВНОГ ДУГА (ЗАЈМА)

Предмет анализе у овом раду јесте утврђивање битних обележја несавесног јавног дуга (зајма) у савременом монетарном праву. У том контексту, се у првом делу рада указује се на појам, обележја и основне функције јавног зајма у теорији и пракси монетарног управљања и разматрају основни принципи (уговорне клаузуле) јавног задуживања који обезбеђују благовремено сервисирање доспелих новчаних обавеза и подупиру финансијску одговорност и кредибилитет уписника јавног зајма. У другом делу рада, указује се концепт уписа несавесног јавног зајма и његове корелације са имунитетом државе за предузимање економских активности које на терену фискалног и финансијског суверенитета нису спорне, али се поставља питање одговорности монетарних агената (централне банке и агенције за управљање јавним дугом) за штету које могу проузроковати у свом раду. Предмет нарочите анализе у раду јесте потреба за широм употребом доктрине несавесног јавног дуга као средства заштите повериоца да уписују обвезнице тзв. диктаторских државних режима и потенцијално конституисање међународног судског форума који би имао одговорност да благовремено спречи последице несавесних јавних зајмова раним откривањем такве лоше намере код државе дужника или продужавање периода неопходног за испитивање таквих намера пред само закључење уговора, што је, према мишљењу аутора, услов кредибилног вођења политике управљања јавним дугом.

Кључне речи: монетарно право, монетарно управљање, несавесни јавни дуг, монетарни суверенитет, *lex monetae*.

Doc. Marko Dimitrijević, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Niš

STATE IMMUNITY FOR ECONOMIC ACTIVITIES: THE EXAMPLE OF SUBSCRIBING AN ODIIOUS PUBLIC DEBT

The subject matter of analysis in this paper is the responsibility of the state for economic activities and the essential features of an odious public debt (loan) in contemporary monetary law. In this context, the first part of the paper focuses on the concept and basic functions of the public debt in the theory and practice of monetary management, where the author discusses the basic principles of public borrowing which ensure timely servicing of overdue monetary obligations and support fiscal responsibility and credibility of public loan subscribers. The second part of the paper deals with the concept of an odious public debt emission and its correlation with the state immunity from undertaking economic activities that are indisputable in the field of fiscal and financial sovereignty but they raise the issue of responsibility of public monetary agents (central banks and public debt management agencies) for the harm they may cause to others in their undertakings. In particular, the analysis in the paper focuses on the need for a more extensive use of the doctrine of odious public debt, as a means of protecting the creditors from subscribing to the so-called "odious" bonds of dictatorial state regimes. The author also points to the need for establishing an international judicial forum which would have the authority to prevent the effects of an odious public debt in a timely manner by ensuring an early detection of mala fides by the debtor state or extend the necessary period for examining such intentions prior to the conclusion of the contract. In the author's view, this is a vital condition for the effective operation of credible public debt management policies.

Keywords: monetary law, monetary management, odious public debt, monetary sovereignty, *lex monetae*.

Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду

ПРАВА ПОЈЕДИНАЦА И ОБАВЕЗЕ ДРЖАВЕ У ЗАШТИТИ КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА

Основу за развој института у области заштите квалитета ваздуха које данас познаје еколошко право налазимо још у Римском праву. Крајем прве половине III века наилазимо на ближу поделу ствари на коју указује Марцијан који, полазећи од могућности коришћења ствари, као посебну категорију издваја ствари које користе сви људи и које не могу бити предмет приватне својине (*res communes omnium*). Стварима које су по природном праву заједничке свима најпре су сматране ваздух и вода. У XXI веку нарушен квалитет ваздуха је од стране Светске здравствене организације означен као велики узрочник повећаног броја случајева превремене смрти на глобалном нивоу. Како се појединац ни на који начин не може лишити последица које загађење ваздуха, воде или земљишта и опште стање животне средине имају на његово здравље и квалитет живота, питање које се отвара јесте које правне механизме заштите може користити појединац суочен са загађењем које превазилази законом дозвољене границе присуства загађујућих материја у ваздуху? А, затим, и питање које су обавезе државе које произилазе из ратификованих међународних споразума и позитивног права. Имајући у виду значајан број предмета у вези са заштитом ваздуха које налазимо у пракси Заштитника грађана, анализа примене препорука које су произашле из тих предмета може указати на степен усаглашености преузетих обавеза и њихове примене.

Кључне речи: квалитет ваздуха, правни механизми заштите, права појединаца, обавезе државе.

Prof. Mirjana Drenovak-Ivanović, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,

INDIVIDUAL RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF PUBLIC AUTHORITIES IN AIR QUALITY PROTECTION

The basis for institutional development relevant for protection of air quality is found in Roman law. By the Late Roman Republic, forms of common property (*res communes omnium*), including the air and water, were unquestionably recognized as goods commonly used by all people. Thus, as noted by Marcian (3rd century AD), the State did not have the right to permanently transfer *res communes omnium* to a private person. In the 21st century, the World Health Organization has identified the disrupted air quality as a major cause of the increasing number of premature deaths worldwide. An individual cannot be deprived of the consequences that the air, water or soil pollution and the general state of the environment have on one's health and quality of life, which raises the issue of adequate legal mechanisms that could be used by an individual facing pollution that exceeds the permissible emissions limits set for each air pollutant. It further opens the issue of clarifying the state obligations stemming from the international agreements and positive environmental law. The case law encountered in the practice of the Serbian Protector of Citizens (ombudsman) provides many examples that point to numerous inconsistencies in the system of rights and obligations in air quality protection. In this paper, the author analyzes of cases where the Protector of Citizens provided recommendations and the course of their implementation by the public authorities. The analysis is to indicate whether the rights provided by positive environmental law are in compliance with the commitments to protect and to improve the air quality.

Keywords: Roman law, *res communes omnium*, air quality protection, positive law, international agreements, positive law, ratified international agreements, Protector of Citizens.

Проф. др Маја Настић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

КОРПОРАТИВНА ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОШТОВАЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

Идеја о заштити људских права, која је садржана у првим писаним уставима, заснована је на односу између грађана и државне власти. Њихова есенцијална функција је обезбеђивање подручја индивидуалне слободе од захвата јавне власти. Данас, међутим, привредни субјекти, посебно велике мултинационалне корпорације, имају врло важну улогу у друштву; оне генеришу економски развој, одређују финансијска улагања, али утичу и на остваривање и поштовање људских права. Утицај пословног сектора на остваривање људских права је питање које је отворено пре неколико деценија, али са убрзаним развојем које са собом носи дигитално доба, добија на посебној важности. Свакако, кршење основних права од стране приватних актера нису генерисале дигиталне технологије, али је њеном применом корпоративна одговорност постала важан и незаобилазни елемент ширег концепта- односа пословања и људских права.

Питање корпоративне одговорности за поштовање људских права представља једно од највећих изазова људских права у 21. веку. Разлог томе је чињеница да ово питање редизајнира традиционални концепт људских права, која подразумева да је држава одговорна за поштовање људских права. Тиме се мења парадигма заштите људских права, јер се у новим условима постојећа правила не могу директно применити на активности привредних субјеката, већ захтевају нова правила која ће увести и регулисати корпоративну одговорност за поштовање људских права.

Циљ рада је да покуша да одговори на питање да ли се у постојећим околностима може успоставити ефикасна одговорност корпорација за повреде људских права. Полазну основу за овакву анализу представљаће постојећи нормативни оквир, који је успостављен на међународном плану. Корпоративна одговорност за поштовање људских права биће посматрана у светлу Руководећих начела Уједињених нација о пословању и људским правима, Европске конвенције за заштиту људских права, као и из националне уставне перспективе.

Кључне речи: корпоративна одговорност, људска права, устав, Руководећа начела Уједињених нација о пословању и људским правима, Европски суд за људска права, устав.

Prof. Maja Nastić, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Niš

CORPORATE RESPONSIBILITY TO RESPECT HUMAN RIGHTS

The idea of protection of human rights, which was enshrined in the first written constitutions, was based on the relationship between citizens and the state authority. Their essential function was to secure an area of individual freedom against the interference of public authority. However, today, business enterprises, especially large multinational corporations, play a very important role in society; they generate economic development, work on financial investments, but also have a considerable impact on the exercise and observance of human rights. The impact of the business sector on the exercise of human rights is an issue that was opened a few decades ago but, given the rapid developments brought about by the digital age, it is increasingly gaining weight and relevance. While digital technologies certainly did not generate the violation of the fundamental human rights, their implementation has contributed to developing the concept of corporate responsibility, which has become an important and indispensable element of the broader relationship between business and human rights.

The issue of corporate responsibility to respect human rights is one of the greatest human rights challenges of the 21st century. It has redesigned the traditional concept of human rights, which implies the state duty to observe and protect human rights. It implies a change in the paradigm of human rights protection. In the new circumstances, the existing rules cannot be directly applied to the activities of business enterprises; it ultimately calls for enacting new rules that will introduce and regulate corporate responsibility to respect human rights.

This paper is an attempt to provide the answer the question whether it is possible under the current circumstances to establish the effective system of corporate responsibility for the violation of human rights and ensure their full observance. The starting point for such an analysis will be the existing normative framework established at the international level. The corporate responsibility to respect human rights will be considered in the lights of the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights, the European Convention on Human Rights (ECHR) as well as from the national constitutional perspective.

Keywords: corporate responsibility, human rights, UN Guiding Principles on Business and Human Rights, ECHR, Serbian Constitution.

Борђе Марковић,
Асистент,
Правни факултет, Универзитет у Београду

НЕПОСРЕДНО ВРШЕЊЕ СУВЕРЕНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – ПРАВО И ОДГОВОРНОСТ

Циљ рада је да укаже на нормативна решења и њихову примену у области непосредног вршења суверености од стране грађана, конкретно на правни положај и примену института народне иницијативе и референдума. Више од четврт века од увођења страначког плурализма и враћања на стазе либерално-демократске уставности прикладан су повод да се учини осврт на институте који би требало да заузимају важно место у сваком демократском друштву, као својеврсни коректив и могућност да грађани активније учествују у политичком животу своје заједнице. Аутор ће покушати да сагледа проблем са три аспекта. Најпре, указаће се неусклађеност постојећег Закона о референдуму и народној иницијативи са важећим Уставом (иако је рок за његово усаглашавање са највишим правним актом истекао пре више од дванаест година), као и на његову својеврсну застрелост (последња измена вршена 1998). Друго, биће анализирана пракса употребе ова два института током протекле три деценије; и треће, биће учињен покушај да се укаже на потенцијалну (не) одговорност за тренутно стање, као и на потенцијалне „виновнике”. Трећем аспекту биће поклоњена посебна пажња и то тако што ће се критички посматрати рад највиших органа као што су Народна скупштина, Влада и Уставни суд; али и активности политичких странака као и самих грађана.

Кључне речи: непосредног вршења суверености, право, одговорност, народне иницијативе, референдум. Закона о референдуму и народној иницијативи.

Đorđe Marković,
Teaching Assistant,
Faculty of Law, University of Belgrade

DIRECT DEMOCRACY IN THE REPUBLIC OF SERBIA: LAW AND RESPONSIBILITY

The aim of this paper is to point out the normative solutions and their application in the field of direct exercise of popular sovereignty. In focus will be the legal regulation and practice of the citizens' initiative and the referendum. More than a quarter of a century since the party pluralism and the liberal-democratic constitutionalism were reintroduced in Serbian system, it is a suitable occasion to re-examine the institutes which should occupy an important place in any democratic society. Those institutes should be a corrective mechanism and an opportunity for citizens to participate more actively in the political life of their community.

The paper examines this problem from three aspects. Firstly, the author will analyze the inconsistency of the existing Act on Referendum and People's Initiative with the current Constitution of Serbia (although the deadline for its harmonization with the supreme legal act expired more than twelve years ago), and its obsolescence (last amended in 1998). Secondly, the practice of using these two institutes over the past three decades will be examined too. Finally, an attempt will be made to critically consider the (ir)responsibility of the highest institutions, such as the National Assembly, the Government and the Constitutional Court, as well as the activities of the political parties and the citizens themselves.

Keywords: direct democracy, law, responsibility, citizen participation, initiatives, referendum.

Проф. др Ирена Пејић,
Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Нишу

УСТАВНИ СУД И ПРАВНА ОДГОВОРНОСТ ШЕФА ДРЖАВЕ

Уставно судство је важан инструмент за успостављање „чувара” објективног правног поретка у новим системима који су увели начело поделе власти, а у које се може убројити и Србија. Позициониран на пресеку права и политике, од уставног суда се очекује да створи кохерентан систем заштите уставности не само кроз нормативну контролу, већ и у односу на носиоце политичке власти. Уставно судство треба да оствари своју функцију тако што ће постати гарант стабилне мере уставности у свим гранама и на свим нивоима власти. У циљу конзистентне интерпретације устава, уставносудска јуриспруденција има одговарајућа овлашћења у погледу правне одговорности шефа државе. У правној држави власт се не може одвојити од одговорности, тачније власт се креће у границама надлежности и она иде у пару са одговорношћу носилаца власти. Правна одговорност шефа државе је опште републиканско начело које се примењује у свим формама поделе власти, али уставна формулација о „повреди устава”, као основ одговорности шефа државе, садржи у себи елементе најмање два облика одговорности. У основи, ради се о кривичној одговорности, као и код других високих државних функционера. Међутим, природа и биће самог дела са неодређеном садржином, која није прецизирана уставом (као ни кривичним законодавством), остављају могућност да се лако склизне на терен политичке одговорности. Да би се из ове потенцијалне замке изашло, потребно је у поступку за утврђивање одговорности шефа државе предвидети коначну надлежност уставног суда. Уставни суд, као независан уставни орган, располаже уставним ауторитетом и професионалним капацитетом да утврди елементе правне одговорности. Циљ рада је да укаже на контрадикторност уставног решења у националном праву Републике Србије у погледу поступка утврђивања правне одговорности шефа државе.

Кључне речи: уставно судство, јуриспруденција, правна одговорност шефа државе.

Prof. Irena Pejić, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Niš

THE CONSTITUTIONAL COURT AND LEGAL RESPONSIBILITY OF THE HEAD OF STATE

The Constitutional Court is an important instrument for establishing the "guardian" of objective legal order in the new systems that have introduced the principle of separation of powers, which may include the Republic of Serbia. Being positioned at the intersection between law and politics, the Constitutional Court is expected to create a coherent system of constitutional protection by exercising not only the normative control but also the constitutional control over the holders of political power. Constitutional jurisprudence should fulfill its function by guaranteeing a stable measure of constitutionality in all branches and at all levels of government. In order to ensure consistent interpretation of the Constitution, constitutional jurisprudence should have relevant authorities in terms of establishing the legal responsibility of the head of state. Under the rule of law principle, the power cannot be separated from responsibility. More precisely, state authorities should exercise their powers within the limits of their jurisdiction and the power goes hand in hand with their responsibility.

The legal responsibility of the head of state is a general republican principle which applies in all forms of separation of powers. Yet, the notion of "violation of the constitution", as the legal ground for establishing the responsibility of the head of state, contains elements of at least two forms of responsibility. Basically, it includes criminal liability, which pertains to all other holders of constitutional power. However, the nature and the substance of the criminal act are quite vague in terms of content, and they are not specified either in the Constitution or in the Criminal Code. It provides latitude for sliding into the field of political responsibility. In order to overcome these potential threats, it is necessary to envisage the final jurisdiction of the Constitutional Court in the procedure for establishing the responsibility of the Head of State. As an independent authority, the Constitutional Court has the constitutional power and professional capacity to decide on the elements of legal responsibility. The paper aims to point out to the contradictory solutions in the national law of the Republic of Serbia regarding the procedure for establishing the legal responsibility of the Head of State.

Keywords: Constitutional Court, jurisprudence, head of state, legal responsibility.

Проф. др Владан Петров,
*Редовни професор,
Правни факултет, Универзитет у Београду,
Судија Уставног суда Републике Србије*

МИНИСТАРСКА ОДГОВОРНОСТ У САВРЕМЕНОМ ПАРЛАМЕНТАРНОМ СИСТЕМУ

У раду, аутор најпре даје приказ еволуције министарске одговорности у парламентарном систему – од индивидуалне, на почетку настанка парламентаризма, ка колективној (солидарној) одговорности владе, да би се у једном периоду (друга половина XX века) и ова одговорност у доброј мери изобичајила. Крајем прошлог и у првим годинама овог века, чини се, да долази до повратка индивидуалне одговорности министара, с тим да се она очигледно реализује више као политичка одговорност у ширем смислу – одговорност пред јавним мњењем, него као уставна одговорност пред парламентом, чија контролна функција над извршном влашћу у већини савремених држава није још увек довољно ојачала. Аутор, потом, анализира елементе министарске одговорности, као и разликовање између две врсте одговорности, које бар теоријски није тешко разлучити – политичке одговорности и кривичне одговорности министара. Потврду да је ово актуелно и важно питање даје и Венецијанска комисија, која се њиме бавила пре неколико година. Напослетку, аутор се осврће и на уставну и политичку стварност Србије. Да ли уставно устројство и уставна култура у Србији представљају основ и оквир за реализацију индивидуалне одговорности министара? Зашто и даље нема разрешења и изгласавања неповерења министрима, а оставке су прави куриозитет у нашем политичком животу? Аутор ће, у покушају да одговори на ова питања, изнети своје мишљење о томе зашто је још рано за увођење „чистијег” парламентаризма од овог, који више у пракси, него у уставној норми, подсећа на полупрезиденцијализам.

Кључне речи: индивидуална одговорност, колективна одговорност, уставна одговорност, политичка одговорност у ширем смислу, кривична одговорност, парламентаризам.

Prof. dr Vladan Petrov, LL.D.,
Full Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade,
Judge of the Constitutional Court of the Republic of Serbia

MINISTERIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEMPORARY PARLIAMENTARY SYSTEM

The author gives an account of the evolution of ministerial responsibility in the development of parliamentary system, ranging from individual ministerial responsibility at the outset of parliamentarism to the collective (solidary) responsibility of the government, which was (to a considerable extent) distorted in the second half of the 20th century. At the end of the 20th and the beginning of the 21st century, there seems to be a revival of individual ministerial responsibility. Yet, individual ministerial responsibility is clearly exercised as a political responsibility in a broad sense (responsibility to the general public) rather than responsibility to parliament, whose control function over the executive has not yet been sufficiently strengthened. The author analyzes the elements of ministerial responsibility, as well as the two types of ministerial responsibility: political responsibility and criminal liability. The topicality of individual ministerial responsibility has been confirmed by the Venice Commission, which tackled this issue in its report several years ago. The author also gives a short account of the Serbian constitutional and political reality. Do the Serbian constitutional system and constitutional tradition provide the basis and relevant framework for exercising ministerial responsibility? Why do we have no examples of political dismissal or vote of no confidence in ministers, or ministerial resignations in our political life? In an attempt to respond to these questions, the author will explain why it is too early to introduce real ("purer") parliamentarism instead of the current form which in practice (more than in the constitutional norm) bears a resemblance to semi-presidentialism.

Keywords: individual responsibility, collective responsibility, constitutional responsibility, political responsibility in a broad sense, ministerial criminal responsibility, parliamentarism.

*Доц. др Милан Пилиповић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина*

(НЕ)ОДГОВОРНОСТ НЕПОСРЕДНО ИЗАБРАНИХ НОСИЛАЦА ДРЖАВНИХ ФУНКЦИЈА

Одговорност носилаца политичких функција је једна од основних карактеристика демократских система. То се односи и на носиоце функција који су мандат за њихово обављање добили од грађана, на непосредним изборима. Одговорност има различите облике. Осим политичке и правне одговорности која се најчешће повезује са обављањем функције шефа државе, из чињенице непосредног избора, сматрамо да постоји један посебан облик одговорности изабраних носиоца државне функције према друштву, грађанима, односно бирачима који су гласали за њих и њихова политичка одређења. Овај аспект одговорности односи се на посланике, а посматрамо га у контексту поштовања изборне воље грађана.

У раду се анализира питање одговорности председника република земаља окружења, у државама насталим на тлу бивше Југославије, у којима се шеф државе бира на непосредним изборима. Акцент ће бити на уставним нормама које се односе на разлоге и поступак утврђивања одговорности шефа државе, те улогу уставног суда у поступку и одлучивању о оптужби. Аутор запажа да су шефови држава истовремено и лидери странке која доминира у парламенту, те поставља питање, да ли би у таквом амбијенту, у случају повреде устава, заиста и дошло до поступка утврђивања њихове одговорности.

Одговорност шефа државе утврђују уставни наведених држава, осим Устава БиХ. У раду се указује на проблем у виду непостојања уставних норми за утврђивање правне и политичке одговорности чланова Председништва БиХ, што има за посљедицу њихову неодговорност и немогућност опозива, односно разрешења, а затим ћемо приказати недовршеност нормативног оквира за утврђивање одговорности и опозива непосредно изабраног председника Републике Српске.

Аутор истражује и веома честу појаву, присутну посљедних неколико година у политичкој пракси БиХ и Републике Српске, а односи се на преласке посланика (одборника), након избора, из једне у друге политичке

странке супротне политичке оријентације, из опозиције у владајуће структуре, те заступања другачијих политика и ставова од оних које су износили прије избора и на основу којих су добили мандат од грађана. Утврђивање одговорности непосредно изабраних носилаца државне власти је ограничено постојањем имунитета и слободног мандата, али то не би смјело да доведе до одсуства моралне одговорности посланика према грађанима и друштву у цјелини. Аутор сматра да је управо изигравање изборне воље грађана од стране посланика, показатељ одсуства одговорности у друштвеном контексту.

Кључне ријечи: одговорност, устав, предсједник републике, посланик, избори.

Doc. Milan Pilipović, LL.D.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Hercegovina

(UN)ACCOUNTABILITY OF DIRECTLY ELECTED HOLDERS OF STATE FUNCTIONS

The responsibility of holders of political offices is one of the basic features of democratic systems. This refers to holders of offices who have been mandated by citizens in direct elections. Responsibility takes many forms. In addition to the political and legal responsibility that is most frequently associated with the performance of the office of the head of state, as a result of direct election, there is a special form of responsibility (accountability) of elected state officials towards the society, citizens, or voters who voted for them and their political orientation. The concept of accountability applies to Member of Parliament and it is viewed in the context of respect for the citizens' electoral will.

The paper analyzes the issue of responsibility of the presidents of the republics in the states created in the territories of the former SFR Yugoslavia, where the head of state is elected in direct elections. The author focuses on the constitutional norms relating to the reasons and procedure for establishing the responsibility of the Head of State, and the role of the Constitutional Court in the procedure and adjudication on the charges. Considering that heads of state are concurrently the leaders of the dominant party in parliament, it gives rise to the question whether the procedure for establishing their responsibility in case of violation of the constitution would indeed be initiated or instituted in such an environment.

The responsibility of the Head of State is determined by the constitutions of these states, except for the Constitution of B&H. The paper draws attention to the problem of the lack of constitutional norms for determining the legal and political responsibility of the members of the B&H Presidency, which results in their unaccountability and lack of procedural instruments for their revocation or discharge. Then, the author elaborates on the incomplete normative framework for determining the responsibility of the directly elected President of Republika Srpska and instituting the recall procedure.

The author also explores another very frequent phenomenon, which has been present in the political practice of B&H and the Republic of Srpska in the

past few years; it refers to the transfer of MPs (deputies) after the election from one political party to another party of opposite political orientation, from the opposition to the ruling structures, as well as to the phenomenon of advocating completely different policies and attitudes than those that were put forward before the election, on the basis of which they received a mandate from citizens. The process of establishing the responsibility of directly elected power-holders is limited by the institutes of immunity and a free (parliamentary) mandate. However, this should not lead to the absence of moral responsibility of the elected deputies towards citizens and the society as a whole. The author considers that abuse of or interference with the citizens' electoral will by the MPs (deputies) is a clear indication of the absence of responsibility in the specific social context.

Keywords: responsibility, constitution, president of republic, MP (deputy), elections.

Проф. др Игор Милинковић,
Ванредни професор,
Правни факултет, Универзитет у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

ИЗБОР И МАНДАТ СУДИЈА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ: НЕКА ПИТАЊА ОСТВАРИВАЊА СУДСКЕ САМОУПРАВЕ

Судска самоуправа, схваћена у ширем смислу као постојање и функционисање тијела са најмање једним чланом из реда судија, која посједују извјесна овлашћења у погледу судске администрације и/или каријере судија, често је третирана као панацеја за све проблеме управљања судством (Kosar, 2018). Најзначајнији израз јачања судске самоуправе у европским земљама и у свијету представља увођење савјета судства. Савјети судства имају значајну улогу у обезбјеђивању судске независности, као виталног предуслова (принципа) владавине права. Они су „осмишљени тако да издвоје функције именовања, одлучивања о напредовању и дисциплинског кажњавања судија из страначког политичког процеса, обезбјеђујући истовремено извјестан ниво одговорности” (Garoupa, Ginsberg, 2009: 106). Посљедњих година, међутим, све већи број аутора почиње да препознаје чињеницу да успон судске самоуправе може довести до „стварања нових канала политизације судства” (Kosar, 2018: 1571).

Рад се бави питањима избора судија у Босни и Херцеговини и сигурности судијског мандата. У првом дијелу рада биће анализиран модел избора судија у Босни и Херцеговини и упоређен са основним методама избора судија прихваћеним у другим земљама. Поступак избора чланова Високог судског и тужилачког савјета (тијела коме је повјерен избор судија у Босни и Херцеговини), такође ће се подвргнути анализи. У другом дијелу биће анализирана питања која се односе на сигурност мандата судија. У раду ће бити размотрене и релевантне препоруке Венецијанске комисије и Европске комисије, као и препоруке садржане у недавно објављеном Експертском извјештају о питањима владавине права у Босни и Херцеговини.

Кључне ријечи: судска самоуправа, савјети судства, избор судија, судијски мандат.

Prof. Igor Milinković, LL.D.,
*Associate Professor,
Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina*

SELECTION AND TENURE OF JUDGES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA: SOME ISSUES IN EXERCISING JUDICIAL SELF-GOVERNMENT

Judicial self-government, broadly understood as the existence and functioning of the institutions with at least one judge that have some powers regarding court administration and/or judicial careers, has often been treated as a panacea for all problems of court administration (Kosar, 2018). The most important manifestation of strengthening the judicial self-government in European countries and worldwide is the introduction of judicial councils. Judicial councils have an important role in securing judicial independence as a crucial precondition (principle) of the rule of law. They are "designed to insulate the functions of appointment, promotion and discipline of judges from the partisan political process while ensuring some level of accountability" (Garoupa, Ginsberg, 2009: 106). In recent years, however, an increasing number of authors have begun to acknowledge that the rise of judicial self-government may lead to "the creation of new channels of politicization of judiciary" (Kosar, 2018: 1571).

This paper deals with issues of selection of judges in Bosnia and Herzegovina and the security of judicial tenure. In the first part of the paper, the model of selection of judges in Bosnia and Herzegovina will be analyzed and compared with the main judicial selection methods adopted in other countries. The procedure for the election of members of the High Judicial and Prosecutorial Council (the body entrusted with the selection of judges in Bosnia and Herzegovina) will be analyzed as well. In the second part, the issues related to the security of tenure of judges will be explored. In the paper, the relevant recommendations of the Venice Commission and the European Commission will also be taken into consideration, including the findings of the recent Expert Report on Rule of Law issues in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: judicial self-government, judicial councils, selection of judges, judicial tenure.

*Доц. др Сања Глигић,
Доцент,
Правни факултет, Универзитет у Београду*

ОДГОВОРНОСТ МОНАХА У ПРАВНОМ И ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ

Током историје у живот Цркве продирала је људска воља, желећи да се у њој утврди. Од епохе императора Константина у црквеној свести стасава идеја да се основно начело организације црквеног живота налази у сфери права. Међутим, за разлику од позитивног права, канонско право не представља израз воље појединачних особа или црквеног народа, већ су то правила проистекла из природе Цркве. Пошто Црква, као и сваки организам, поседује два начела: статичко – своје устројство и динамичко – своје животне функције, може се сагледати одговорност монаха у складу са канонским правом, а може и у друштвеном контексту. Притом, ова начела су неодвојива, будући да нема живота без устројства нити устројства без живота.

Позитивно право налаже у случају изласка члана из неке организације, без обзира на разлог (добровољно или по сили закона), да сви односи између ње и бившег члана бивају прекинути. С друге стране, уколико кажњени монах, због тежине изречене санкције, мора да напусти манастир, он и као бивши члан остје хришћанин. Ово произилази из тога да крштење представља неизбрисиву чињеницу духовног живота.

У раду се питање одговорности монаха сагледава поређењем средњовековних и савремених извора српског канонског права, да би се у одређеном периоду могле уочити промене и извели што прецизнији закључци.

Кључне речи: монах, казна, дисциплинско-казнена јурисдикција, одговорност, типичи Светог Саве, уредба о манастирском животу.

Doc. Sanja Gligić, PhD.,
Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Belgrade

THE RESPONSIBILITY OF MONKS IN THE CONTEXT OF LAW AND SOCIETY

Over the course of history, ecclesiastical life has been imbued by secular beliefs, embodied in human endeavour to get a stronghold in the Church. Since Emperor Constantine's era, the idea that matured in the ecclesiastical consciousness was that the fundamental principle underlying the organization of ecclesiastical life lay in the domain of law. Nevertheless, in contrast to positive law, canon law does not constitute an expression of the will of an individual or the congregation; in effect, it comprises rules deriving from the nature of the Church. Yet, the Church, just like any other organism, is governed by two tenets: the static organization, and its dynamic real-life function. Thus, the responsibility of monks can be perceived either in line with canonic law or within the social context, whereby these tenets are inalienable since there can be no life without organization, nor can there be organization without life.

In the event that a member abandons an organization, regardless of the reasons behind such action (be it voluntary or through the power of law), positive law prescribes that all ties between the said organization and its former member are to be dissolved. On the other hand, in the event that a penalized monk is obliged to leave the monastery due to the gravity of the pronounced sanction, he is entitled (as a former member) to preserve the status of a Christian. This point derives from the fact that baptism constitutes an indelible fact of spiritual life.

In the paper, the matter of monks' responsibility for violation of canon law is examined by comparing the mediaeval and contemporary sources of the Serbian canon law, in view of identifying changes in the said period and drawing the most accurate conclusions.

Keywords: monk, sanction, St. Sava's typika, disciplinary-criminal jurisdiction, responsibility, decree on monastic life.

Проф. др Ангел Ристов,
Ванредни професор,
Правни факултет „Јустинијан Први”,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”, Скопље,
Република Северна Македонија

*„Неправда је већа, кад неко од свог злодела
и било какву корист прими” - Валтазар Богишић*

ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА ИЛИ „ТИХА” НАЦИОНАЛИЗАЦИЈА У МАКЕДОНСКОМ ПРАВУ

Право својине претставља једно од најзначајних универзалних људских права. Оно има за циљ да задовољи потребе човека, почевши од егзистенцијалне, па све до културне и друге изведене потребе. Зато право својине је основни институт приватног права без којег не могу да се замисле имовинско-правне односи. Осим националним правом, право својине је заштићено и у међународним конвенцијама којим се оно гарантује да не може да буде ограничено или одузето осим у случају јавног интереса. Експропријација представља законом прописану меру опште користи на основу које некретнине у приватној својини, у случају постојања јавног интереса утврђеног законом, присилно прелазе у власништво државе са правичном накнадом. У супротном, уколико не постоји јавни интерес утврђен законом, нико не може бити лишен своје имовине или да му имовина буде ограничена. У складу са Уставом у случају експорпријације, загарантована је правична надокнада, која не може бити нижа од тржишне вредности. Усвајањем Закона о експропријацији 2012 године, предвиђено је решење да се тржишна вредност утврђује методологијом, правилима и стандардима у складу са Законом о процени. Таквом одредбом, која је у супротности са Уставом, законодавац годинама спроводи „прећутну и тиху национализацију“ на штету грађана, лишавајући их њихове имовине за багателне или веома нисме надокнаде које не одговарају тржишној вредности. Аутор у овом раду анализује законске одредбе које се односе на накнаду за експропријације у прошлости и данас, како би потврдио да је важеће законско решење противно Уставу и наликује на законска решења из времена социјализма. Обзиром на чињеницу да такво законско решење није у духу новог друштвеног, политичког и правног уређења, Уставни суд

би требало да га што пре укине, уколико нема храбрости да га поништи због велике направљене штете грађанима и правним лицима.

Кључне речи: експропријација, правична накнада, тржишна вредност, национализација.

Prof. Angel Ristov, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law “Iustinianus Primus”,
University “Ss Cyril and Methodius”, Skopje,
Republic of North Macedonia

*“The greatest injustice occurs
when the wrongdoer benefits from his
wrongdoing.”- Valtazar Bogišić*

EXPROPRIATION OR “QUIET” NATIONALIZATION IN THE MACEDONIAN LAW

The ownership right is one of the most significant universal human rights. It aims to satisfy a range of existential, cultural and other derived human needs. For this reason, the ownership right is the basic institute of private law, which is inherent to property law relations. The ownership right is protected in both national and international legislation. International conventions guarantee that it cannot be restricted or confiscated except in case of public interest. Expropriation is a statutory measure which is instituted in case of a public interest established by law, on the basis of which private property is forcibly passed into the ownership of the State, in exchange for a fair compensation. Otherwise, if there is no public interest established by law, no one can be deprived of property and one’s right of ownership cannot be limited. Under the Constitution of North Macedonia, in case of expropriation, fair compensation is guaranteed and it cannot be lower than the market value of the expropriated real estate.

The Expropriation Act (2012) envisages that the market value is determined according to methodologies, rules and standards envisaged in the Valuation Act. By this provision, which is contrary to the Constitution, the legislator has contributed to the “quiet” nationalization, which has been enforced for years to the detriment of citizens, who are deprived of their property in exchange for unfair and insignificant compensation that does not correspond to the market value of the expropriated real estate. In the paper, the author analyzes the legal provisions on the compensation for expropriation envisaged in the past and current legislation, in order to prove that the current legal solution is contrary to the Constitution and that in many respects it resembles the legal solution

from the former socialist period. Given the fact that such a legal solution is not in line with the spirit of the new social, political and legal order, the Constitutional Court should abolish it as soon as possible, unless it has the courage to annul this provision which has caused substantial damage in the past years to both natural persons and legal entities.

Keywords: expropriation, fair compensation, market value, nationalization.